

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

**Magisteruppsats
FEK 591
HT 2005**

Finansiell stabilitet med Basel II?

En studie av det nya regelverket för banker

Författare
Cecilia Eisen
Kristofer Hellberg

Handledare
Gunnar Wahlström

Sammanfattning

- Uppsatsens titel:** Finansiell stabilitet med Basel II? – En studie av det nya bankregelverket
- Seminariedatum:** 2006-01-17
- Ämne/kurs:** FEK 591 Magisterseminarium, 10 poäng
- Författare:** Cecilia Eisen och Kristofer Hellberg
- Handledare:** Gunnar Wahlström
- Fem nyckelord:** Basel II, kapitalbas, finansiell stabilitet, risk, reglering
- Syfte:** Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera de nya kapitaltäckningsreglerna med särskilt fokus på vad reglerna kommer att innebära för den finansiella stabiliteten.
- Metod:** Vi har valt en kvalitativ forskningsansats och genomfört två undersökningar. Den första är en kartläggning av kommentarer till Basel II, vilket ger en inblick i den internationella debatten om regelverket. Den andra undersökningen består i intervjuer med respondenter från sex svenska banker, Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen samt Riksbanken.
- Teoretiska perspektiv:** Litteraturgenomgången behandlar inledningsvis regelverket i Basel II. Därefter följer en redogörelse för risk och riskmätning och tron på numeriska fakta. Avslutningsvis behandlas akademins kritik och tre finansiella kriser exemplifieras.
- Resultatredovisning:** I resultatredovisningen redogörs för respondentsvaren under teman såsom generell uppfattning, implementering och konkurrenspåverkan.
- Slutsatser:** Den empiriska undersökningen visar att respondenterna har tillit till kapitaltäckningsreglerna i Basel II. Regelverket anses på ett bättre sätt än Basel I främja den finansiella stabiliteten och förväntas förhindra kriser likt de på 1990-talet att uppstå igen.

Abstract

- Title:** Will the New Basel Capital Accord increase financial stability?– A study of the new bank regulation
- Seminar date:** January 17th, 2006
- Course:** Master thesis in business administration, Major Accounting, 10 Swedish credits (15 ECTS)
- Author:** Cecilia Eisen and Kristofer Hellberg
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Five key words:** New Basel Capital Accord, Capital base, financial stability, risk, regulation
- Purpose:** The purpose of this thesis is to describe and analyse the New Basel Capital Accord, with special focus on the implications for financial stability.
- Methodology:** We have chosen a qualitative approach, based on two empirical studies. In the first study, the comments on Consultative Paper 3 were examined, which gave an understanding of the debate about the New Basel Capital Accord and the main concerns. In the second study, representatives from the following institutions were interviewed: six Swedish banks, the Swedish Bankers' Association, Swedish Financial Supervisory Authority and the Swedish Central Bank.
- Theoretical perspectives:** The theoretical review includes a description of the New Basel Capital Accord, risk and risk modelling, the academic criticism and finally three examples of financial crisis in modern time.
- Empirical foundation:** The empirical foundation describes the main concerns that were expressed in the comments to Consultative Paper 3, and presents the answers from the interviews in detail.
- Conclusions:** Our empirical study has shown that, in general, our interviewees have confidence in the New Basel Capital Accord. The Accord is seen as a better than Basel I to support financial stability and is expected to prevent crises like those in the 1990s.

1 INLEDNING	6
1.1 BAKGRUND.....	6
1.2 PROBLEMMOMRÅDE	7
1.3 FORSKNINGSFRÅGA	9
1.4 SYFTE	9
1.5 DISPOSITION	9
2 LITTERATURGENOMGÅNG	10
2.1 BASEL II: NEW BASEL CAPITAL ACCORD.....	10
2.1.1 <i>Pelare I: Kapitalkrav</i>	11
2.1.1.1 Kreditrisker.....	11
2.1.1.1.1 Schablonmetoden	11
2.1.1.1.2 Internratingmetoden	12
2.1.1.1.3 Kreditrisk för värdepapperisering.....	14
2.1.1.2 Operativ risk	15
2.1.1.3 Marknadsrisk.....	16
2.1.2 <i>Pelare II: Samlad kapitalbedömning</i>	17
2.1.3 <i>Pelare III: Genomlysning</i>	19
2.2 RISK	19
2.2.1 <i>Traditionell syn på risk</i>	19
2.2.2 <i>Systematisk risk</i>	20
2.2.3 <i>Riskmodellering i finansiella sektorn – Value at Risk</i>	21
2.3 TRON PÅ DET NUMERISKA SPRÅKET OCH KONSTRUERAD FAKTA	22
2.4 AKADEMINS KRITIK	24
2.4.1 <i>Relativ frekvens som mått på risk</i>	25
2.4.2 <i>Marknadens agerande</i>	27
2.4.3 <i>Tillgång till historisk data</i>	28
2.4.4 <i>Ytterligare antaganden</i>	29
2.4.5 <i>Specifika problem med Value at Risk</i>	29
2.4.6 <i>Procyklikalitet</i>	30
2.5 TRE FINANSIELLA KRISER	30
2.5.1 <i>Asienkrisen – Systematisk risk</i>	30
2.5.2 <i>Ryssland 1998</i>	31
2.5.3 <i>Long Term Capital Management</i>	32
2.6 KAPITELSAMMANFATTNING	34
3 METOD	36
3.1 FORSKNINGSANSATS	36
3.2 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	36
3.3 VAL AV FORSKNINGSMETOD.....	37
3.4 PRIMÄRDATAINSAMLING	39
3.4.1 <i>Urval av respondenter</i>	40
3.4.2 <i>Presentation av respondenter</i>	41
3.4.3 <i>Praktiskt tillvägagångssätt</i>	44
3.5 SEKUNDÄRDATAINSAMLING	45
3.5.1 <i>Praktiskt tillvägagångssätt</i>	45
3.6 METODPROBLEM	46
3.6.1 <i>Källkritik</i>	46
3.6.2 <i>Validitet och reliabilitet</i>	48
3.6.3 <i>Trovärdighet och äkthet</i>	48
3.7 KAPITELSAMMANFATTNING	49
4 KOMMENTARER TILL BASEL II	51
4.1 CONSULTATIVE PAPER 3.....	51
4.1.1 <i>Generella uppfattning</i>	52
4.1.2 <i>Konkurrenssituationen</i>	52
4.1.3 <i>Makroeffekter</i>	53
4.1.4 <i>Komplexitet</i>	54
4.1.5 <i>Kapitalnivå</i>	55

4.1.6 Tillsyn.....	55
4.1.7 Genomlysning.....	56
4.1.8 Riskmätning.....	57
4.2 KAPITELSAMMANFATTNING	57
5 SVENSKA BANKERS UPPFATTNING OM BASEL II	59
5.1 GENERELL UPPFATTNING.....	59
5.2 KONKURRENSSITUATIONEN.....	62
5.3 MAKROEFFEKTER	64
5.4 KOMPLEXITET	66
5.5 KAPITALNIVÅ	69
5.6 TILLSYN	70
5.7 GENOMLYSNING	71
5.8 RISKMÄTNING	71
5.9 KAPITELSAMMANFATTNING	74
6 SLUTDISKUSSION	76
6.1 INLEDANDE DISKUSSION	76
6.2 PRAKTISKT BIDRAG – FORSKNINGSPRÅGAN BESVARAS	76
6.3 TEORETISKT BIDRAG.....	78
6.4 REFLEKTION ÖVER STUDIENS SLUTSATSER	79
6.5 FÖRSLAG TILL FRAMTIDA STUDIER	80
KÄLLFÖRTECKNING.....	82
BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR TILL BANKERNA	88
BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR TILL FINANSINSPEKTIONEN.....	90
BILAGA 3: INTERVJUFRÅGOR TILL RIKSBANKEN	92

1 Inledning

I detta kapitel behandlas problembakgrunden utifrån vilken problemområdet och uppsatsens forskningsfråga utkristallieras. Vidare presenteras uppsatsen syfte vilket visar läsaren vår avsikt med uppsatsen. Avslutningsvis presenteras uppsatsen fortsatta disposition för att ge läsare en överblick av kommande kapitelns innehåll.

1.1 Bakgrund

Stabilitet i det finansiella systemet är en förutsättning för en fungerande samhällsekonomi. Ett sätt att skapa stabilitet på den finansiella marknaden är att genom reglering försäkra sig om bankernas motståndskraft mot olika former av störningar. Det är de enskilda bankernas motståndskraft mot störningar som avgör systemets stabilitet. Således krävs reglering av ”åtgärder i syfte att minska risken för förluster och återgärder som ökar motståndskraften för det fall förluster uppkommer”¹. Det är inte endast en banks ekonomiska reserver som påverkar dess motståndskraft utan även de åtgärder som begränsar bankens risktagande.²

Risktagande är en del av bankernas löpande verksamhet och kan i många fall beskrivas som bankernas kärnverksamhet. För att upprätthålla förtroendet för bankernas verksamhet, och därmed det finansiella systemet, krävs kontroll av bankernas risktagande. För att bankerna ska kunna stå emot störningar av den finansiella stabiliteten krävs att de har ett buffertkapital.³ Dagens reglering på området innebär förenklat att bankerna skall ha minst åtta procent av det utlånade kapitalet i eget kapital.⁴ Syftet är att ha en säkerhet gentemot oförutsedda händelser i och med utlåning. Motivet för kravet på buffertkapitalet är att skillnaden mellan statens och bankens val av storlek på buffertkapital kan bli stor för en bank som med anledning av dålig lönsamhet och lågt förtroendekapital har lite att förlora på att gå i konkurs. Kravet på buffertkapital kommer till uttryck bland annat i reglerna om kapitaltäckning.⁵ För att undvika framtida finansiella kriser vore det idealiskt om bankerna hade en så stor kapitalreserv som möjligt. En stor kapitalbas är emellertid kostsamt. Eftersom bankerna drivs i vinstsyfte sker en avvägning mellan kapitalbasens storlek och kostnaden för densamma. Kostnadsaspekten innebär att det finns incitament för bankerna att ha en så låg kapitalbas som möjligt. Omvärldens, och därigenom även riskernas, ständiga utveckling och förändring kräver en ständig revidering av den reglering som har till syfte att hålla riskerna under kontroll.

¹ SOU 1998:160 s. 354-355

² SOU 1998:160 s. 354-355

³ SOU 1998:160 s. 356

⁴ *Företagens interna kapitalutvärdering (2005:8)* s. 3 [www]

⁵ SOU 1998:160 s. 356

Allvarliga finansiella kriser indikerar att regler och tillsyn inte fungerar tillfredställande, vilket ger upphov till en revidering av befintliga regler.⁶ Ett tidigt exempel på detta är Kreugerkraschen i början av 1930-talet vilket gav upphov till krav på externredovisning och revisionsplikt för noterade företag.⁷ Även om finansiella kriser världen över har föranlett utvecklingsarbetet av kapitaltäckningsreglerna har de senare årens utveckling på det finansiella området visat på ett tydligt behov av reformering av regleringen. Utvecklingen innefattar revolutionerande informationsteknologi, nya metoder för riskhantering, nya finansiella instrument och en ökad internationalisering.⁸

1.2 Problemområde

1974 bildades Baselkommittén till följd av oroligheter på valuta- och bankmarknaderna. Kommittén består av centralbanker och tillsynsmyndigheter från Belgien, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA.⁹ Baselkommittén har ingen formell auktoritet, utan dess standards är avsedda som riktlinjer och rekommendationer som länder kan välja att implementera. Kommitténs standards är utformade som ramverk för att ge länder möjlighet att välja ett implementeringssätt som passar det enskilda landets legala struktur.¹⁰

Inspirerade av kriserna i tyska Bankhaus Herstatt 1974 och italienska Banco Ambrosiano 1982 beslutade Baselkommittén 1988 att införa ett system för mätning av kapitaltäckning, Basel Capital Accord.¹¹ Baselackordet, eller Basel I, från 1988 hade som mål att "främja säkerhet och sundhet i banksystemet och att skapa likartade konkurrensförhållanden för internationellt aktiva banker".¹² Några av världens största ekonomier står således bakom förslaget på ökat kapitaltäckningskrav och idag har över hundra länder världen över implementerat Basel I.¹³ Genom krav på att bankerna skall ha en finansiell buffert som kan användas vid oförutsedda händelser uppnås en ökad stabilitet på den finansiella marknaden. Buffertens storlek baseras på verksamhetens omfattning och riskbild.¹⁴ Basel I innebär dessutom internationell harmonisering, vilket främjar mer likartade konkurrensförhållande för internationellt verksamma banker. Basel I togs i bruk 1992.¹⁵

Finansiella kriser under 1990-talet i bland annat Asien och Ryssland visade dock att kapitaltäckningsreglerna i Basel I inte var tillräckliga. För det första gav de för sent utslag vid förhöjd risk, vilket resulterade i att aktiva åtgärder sätts in för sent.

⁶ SOU 1998:160 s. 95

⁷ Flesher & Flesher (1986) s. 422ff

⁸ SOU 1998:160 s. 95

⁹ *History of the Basel Committee and its Membership* [www]

¹⁰ *The Basel Committee on Banking Supervision* [www]

¹¹ Danielsson et al (2003) s. 2

¹² *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 5 [www]

¹³ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 12 [www]

¹⁴ *The Basel Committee on Banking Supervision* [www]

¹⁵ *The Basel Committee on Banking Supervision* [www]

För det andra var de inte anpassade till den värdepapperisering som skett på senare år. Regelverket kunde inte heller på ett rättvisande sätt hantera de nya finansiella instrument som utvecklats. Tillförlitligheten i den kapitaltäckningsgrad som beräknas enligt Basel I blev således mindre avseende bankernas faktiska finansiella motståndskraft.¹⁶ Till följd av utvecklingen inom bankvärlden beslutade Baselkommittén att reformera kapitaltäckningskraven. Ett argument var att ”genom att göra kapitalkravet mer riskkänsligt kan en knapp resurs som riskkapital utnyttjas mer effektivt för att skydda mot finansiell instabilitet”. Ett annat skäl till reformen var att ”utvecklingen av modern finansiell teknik har gjort det möjligt för banker att till relativt låg kostnad kringgå regelverket i former som kan skapa nya och svåröverblickade risker”.¹⁷ Av dessa anledningar har New Basel Capital Accord utvecklats, även kallat Basel II.

Basel II har tillägnats ett vidare innehåll än Basel I, som endast fokuserar på beräkningen av det minimikrav på kapital som bankerna måste uppfylla. Det nya regelverket bygger på tre pelare. Den första pelaren innehåller regler för hur minimikapitalkravet för kreditrisker, marknadsrisker och operativa risker ska beräknas. Den andra pelaren behandlar övervakningen och tillsynen av bankernas interna riskvärdering för att säkerställa bankernas riskbedömningar i förhållande till kapitalbasen. Slutligen innehåller den tredje pelaren regler om ökad insyn och genomlysning. Ökat krav på offentlighöret av uppgifter om risker, kapital och riskhantering ska ge marknadsaktörer bättre förutsättningar att bedöma bankens risknivå och kreditkvalitet.¹⁸ Basel II är således en modernisering och utveckling av kapitaltäckningsreglerna i Basel I. För att göra reglerna avseende kapitaltäckning mer riskkänsliga har man valt att utnyttja de avancerade riskmätningssystem som utvecklats i många banker, samtidigt som en schablonregel kan utnyttjas för de banker som har mindre utvecklade riskmätningssystem. Erfarenheter från bankkriser världen över har dock visat att enhetliga, harmoniserade minimikrav för kapitaltäckning inte är tillräckligt för att främja den internationella finansiella stabiliteten.¹⁹ Det kan således finnas risk för finansiella kriser ändå.

Utifrån diskussionen ovan väcks flertalet frågor kring regleringen av den finansiella sektorn i syfte att upprätthålla den finansiella stabiliteten. Hur regleras risker idag och hur bör risker regleras för att motverka finansiell instabilitet? Svarar Basel II upp mot de ofullständigheter som Basel I ansetts innefatta? Är det nya regelverket komplett och kan antas kunna leva upp till målet om finansiell stabilitet?

¹⁶ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 2 [www]

¹⁷ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 5 [www]

¹⁸ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 7 [www], FAR Info nr. 7 (2004) [www]

¹⁹ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 5 [www]

1.3 Forskningsfråga

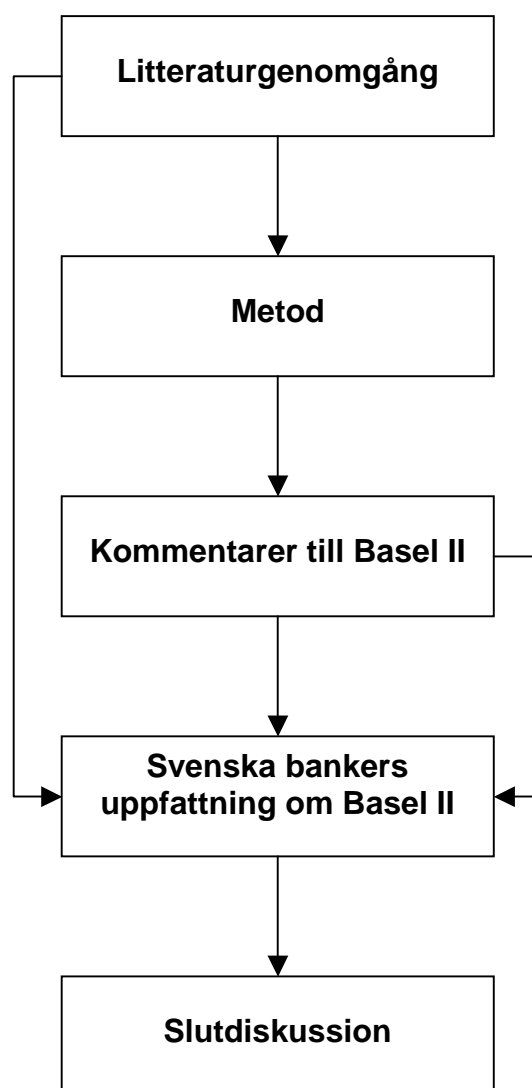
Utifrån ovanstående resonemang ämnar vi besvara följande forskningsfråga:

Innebär Basel II en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden?

1.4 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera de nya kapitaltäckningsreglerna med särskilt fokus på vad reglerna kommer att innebära för den finansiella stabiliteten.

1.5 Disposition

Kapitel 2

I litteraturgenomgången beskrivs regelverket Basel II. Kapitlet redogör även för akademins kritik, som är bakgrunden till den empiriska undersökningen.

Kapitel 3

I metodkapitlet redogörs för den valda forskningsmetoden. Det praktiska tillvägagångssättet behandlas och metodproblemen reflekteras över.

Kapitel 4

I kapitlet redogörs för kommentarer till förslaget till Basel II. Kommentarererna presenteras under teman för att ge en bild av den allmänna uppfattningen av Basel II.

Kapitel 5

Kapitlet framställer och tolkar intervjuvären. Tolkning sker med utgångspunkt i litteraturgenomgången och kommentarerna.

Kapitel 6

I detta kapitel förs en slutdiskussion utifrån det empiriska materialet samt litteraturgenomgången. Forskningsfrågan besvaras och uppsatsens praktiska såväl som teoretiska bidrag presenteras.

2 Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången ges inledningsvis en redogörelse för regelverket Basel II. Därefter redogörs för risk i allmänhet och riskmodellering i den finansiella sektorn i synnerhet. När en allmän förståelse för vilka grunder Basel II vilar på framställts den akademiska kritik som riktats mot ackordet och riskmodellering. Avslutningsvis exemplifieras kritiken genom en beskrivning av tre finansiella kriser i modern tid.

2.1 Basel II: New Basel Capital Accord

Kärnan i Baselregelverket är att bankerna skall hålla ett kapital som motsvarar åtta procent av de riskvägda tillgångarna. Regelverket föreskriver således en miniminivå på kapital i förhållande till de risker som banken har tagit på sig. Denna finansiella buffert är tänkt att motverka finansiella kriser och öka den finansiella stabiliteten. Svagheter i det 1988 års regelverk är att det är alltför schablonartat och trubbigt.²⁰

1999 lade Baselkommittén fram ett förslag till nya kapitaltäckningsregler. Det nya regelverket bygger på en struktur med uppdelning av reglerna i tre pelare: minimikrav på kapital, regler för risktillsyn samt krav på information och genomlysning. Den första pelaren åsätter särskilt kapitalkrav för kreditrisk, marknadsrisk och operativ risk. Den andra pelaren föreskriver att bankerna ska hålla ett tillfredställande eget kapital i förhållande till riskbilden, och att tillsynsmyndigheten skall övervaka att detta krav uppfylls.²¹ Det är tänkt att den andra pelaren skall täcka upp för sådan exponering som minimikraven inte tar hänsyn till. Den tredje pelaren ämnar ge marknaden bättre möjligheter att utvärdera bankernas styrkor och svagheter.²² De uttalade målen med det nya förslaget är:²³

- a) Att bidra till stabiliteten i det internationella finansiella systemet genom att bankerna i världen är kapitaliserade på ett sunt sätt.
- b) Att bidra till att bankerna från olika länder ges likartade konkurrensförhållanden ("level playing field").
- c) Att öka riskkänsligheten i systemet genom att låta kapitalkraven mer direkt återspegla bankernas faktiska verksamhet och risktagande och samtidigt föra en mer heltäckande behandling av olika typer av risk.
- d) Att reglerna primärt ska utformas med tanke på internationellt verksamma banker men att de underliggande principerna ska vara tillämpliga på alla banker.

²⁰ Företagens interna kapitalutvärdering (2005:8) s. 3 [www]

²¹ Riskmätning och kapitalkrav (2001:1) s. 4f [www]

²² Riskmätning och kapitalkrav (2001:1) s. 4f [www]

²³ Riskmätning och kapitalkrav (2001:1) s. 3 [www]

Basel II innebär väsentliga förändringar jämfört med Basel I. För det första är den andra och tredje pelaren helt nya inslag. För det andra ger Basel II bankerna möjlighet att beräkna kreditrisk utifrån egna riskmodeller, samtidigt som indelningsgrunden för riskvikterna i schablonmetoden ändras. För det tredje skall operativa risker åsättas ett särskilt kapitalkrav. Tidigare har riskbedömningen enbart gjorts med hänsyn till kredit- och marknadsrisk.²⁴ Nedan behandlas regleringen under respektive pelare.

2.1.1 Pelare I: Kapitalkrav

Pelare I innehåller regler för beräkning av kapitalkraven för kreditrisk och operativ risk. Motsvarande krav för marknadsrisk återfinns i 1996 års *Amendments to the capital accord to incorporate market risk*. Det samlade kapitaltäckningskravet kommer även efter implementeringen av de nya kapitaltäckningsreglerna att vara åtta procent av det riskvägda beloppet. Däremot innebär Basel II ändringar avseende hur kreditriskexponering skall beräknas: dels kommer den nuvarande schablonmetoden att utvecklas, dels kommer bankerna att ges möjlighet att använda sina interna riskberäkningsmetoder. Därutöver tillkommer ett kapitalkrav för operativa risker. Beräkningen av marknadsrisk stämmer i stort sätt överens med tidigare regelverk.²⁵

2.1.1.1 Kreditrisker

Kreditrisk är i allmänhet den mest väsentliga risk som banker utsätts för. Som nämnts ger de nya Baselreglerna två alternativa metoder för att beräkna kreditrisk. Ett alternativ är att utgå från en schablon, som bygger på extern kreditvärdering. Alternativt skall en internratingmetod (IRB²⁶) användas. Denna internratingmetod kräver godkännande från tillsynsmyndigheten i respektive land.²⁷ I Sverige motsvaras denna av Finansinspektionen.

2.1.1.1.1 Schablonmetoden

1988 års schablonmetod innebär att kapitalkravet differentieras med riskvikter som beror på vem som är låntagare. Utgångspunkten är 100 %, vilket innebär att hela lånet multipliceras med åtta procent.²⁸ De nuvarande reglerna medger dock lättnad för vissa motparter.

²⁴ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 5 [www]

²⁵ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 5 [www]

²⁶ IRB är en förkortning av engelskans "Internal ratings-based approach".

²⁷ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 5 [www]

²⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 12

Tabell 2.1 – Schablonreglerna enligt 1988 års Baselförslag

Motpart	Riskvikt
Medlemsstater i OECD	0%
Banker i OECD-länder	20%
Utlåning med panträtt i bostadsfastigheter	50%
Övriga	100%

Källa: Basel Committee on Banking Supervision (1988) s. 8

I det nya Baselackordets schablonregler har riskvikterna fördelats på ett nytt sätt. Istället för tidigare fokus på huruvida motparten är medlem i OECD sker riskviktning efter motpartens kreditvärdighet, vilket bedöms av oberoende institut.²⁹ De nya schablonreglerna fungerar framför allt bra för stater som har en rating. Däremot saknar banker och företag ofta sådan rating.³⁰

Tabell 2.2 – Indelningen enligt den nya schablonmetoden

Motpartens rating	Riskvikt i procent om motparten är		
	stat	bank, alt 1	företag
AAA till AA-	0%	20%	20%
A+ till A-	20%	50%	50%
BBB+ till BBB-	50%	100%	100%
BB+ till BB-	100%	100%	100%
B+ till B-	100%	100%	150%
Under B-	150%	150%	150%
Utan rating	100%	100%	100%

Källa: Basel Committee on Banking Supervision (2005) s. 15-23

2.1.1.1.2 Internratingmetoden

Internratingmetoden utgör en möjlighet för bankerna att beräkna kapitalkravet för kreditrisker på grundval av information ur det egna kreditbedömningssystemet. Förhoppningen är att bankerna själva har bäst möjlighet att bedöma den risk som deras utlåning medför. För att få möjlighet att utnyttja internratingmetoden krävs att banken kan visa på hög grad av riskmedvetenhet och faktisk möjlighet att mäta riskerna. Förväntningen är därför att framförallt internationellt verksamma banker med komplexa riskhanteringssystem kommer att använda sig av internratingmetoden. Huruvida internratingmetoden innebär ett högre eller lägre kapitalkrav kommer att variera mellan banker och bero på vilken sammansättning av utlåning bankerna har. Redan före Basel II har internratingmetoden använts för

²⁹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 15-23

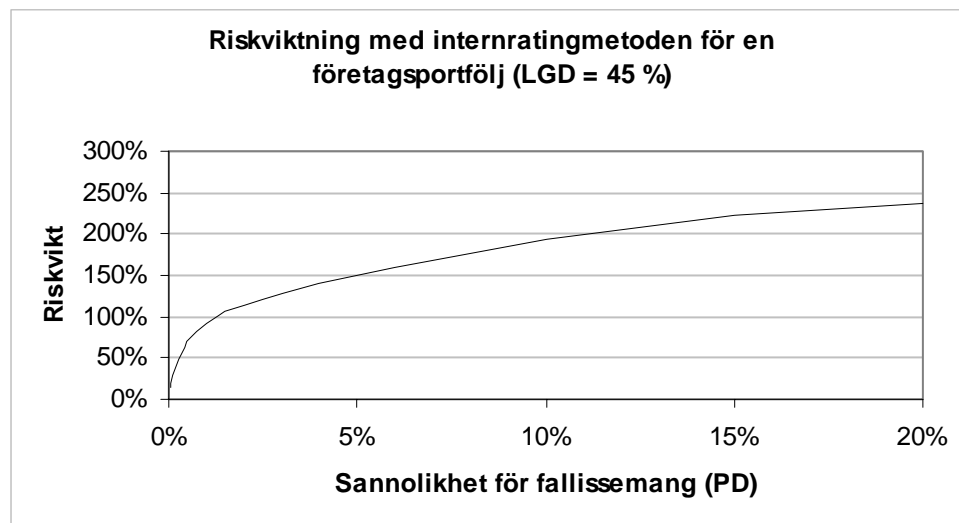
³⁰ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 6 [www]

beräkning av marknadsrisk. Under förutsättning att en bank har fått tillsynsmyndighetens godkännande, får internratingmetoden användas om det egna kreditvärderingssystemet lever upp till fastställda minimi- och redovisningskrav.³¹

Basel II identifierar fyra riskkomponenter: sannolikhet för fallissemang (PD), förlust vid fallissemang (LGD), exponering vid fallissemang (EAD) samt löptid. En eller flera av dessa komponenter kan komma att uppskattas av övervakande myndighet istället för utifrån bankernas egna kreditvärderingssystem.³²

I Basel II behandlas såväl förväntad som oförväntad förlust. Kapitäläckningskraven är kopplade till oförväntad förlust, medan förväntad förlust behandlas separat.³³ Riskvikterna skall således inte uttrycka den normala förlustnivån, utan istället risken för att förlusterna en viss period skall bli oväntat stora. Vid internratingmetoden beräknar bankerna den förväntade förlustrisken. Därefter skall särskilda beräkningsmetoder användas för att översätta förväntade förluster till oförväntade förluster. Översättningen kan jämföras med schablonmetodens rating (förväntad förlustrisk) som översätts till riskvikter (risk för oförväntade förluster).³⁴

Figur 2.1 – Exempel på riskviktning vid internratingmetoden

Källa: The Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 197

Internratingmetoden för kreditrisk föreskriver användandet av antingen en grundmetod eller en utvecklad metod. Under grundmetoden beräknar i allmänhet företaget risk för fallissemang, medan översynsmyndigheten uppskattar de tre andra riskkomponenterna. Under den utvecklade metoden beräknar emellertid

³¹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 48

³² Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 48

³³ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 48

³⁴ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 7 [www]

företaget samtliga komponenter. Däremot skall alltid den av Basel II föreskrivna riskviktsfunktionen användas.³⁵

Hur riskkomponenterna och riskvikterna beräknas beror på vilken tillgångsklass det rör sig om. Det finns fem tillgångsklasser i Basel II: stater, banker, företag, hushåll och aktier. Dessa tillgångsklasser har i sin tur underklasser. För en bank som tillämpar internratingmetoden måste riskkomponenterna beräknas för samtliga tillgångar. När en bank övergått till internratingmetoden förväntas denna metod att användas för samtliga tillgångar. De tillgångar för vilka bankerna inte beräknat riskvikter tilldelas riskvikten 100 %.³⁶ För varje tillgångsklass finns det riskkomponenter, riskviktsfunktioner och minimikrav. Stater, banker och företag behandlas gemensamt i Basel II. I den grundläggande metoden beräknar bankerna risken för fallissemang som förknippas med vart och ett av deras lån. Övriga riskkomponenter förses emellertid av övervakande myndighet. I den utvecklade metoden skall bankerna beräkna samtliga fyra riskkomponenter.³⁷

Det är vanligt att banker kräver säkerheter vid utlåning. Med säkerhet avses att banken har exponering till följd av ett lån, samtidigt som låntagaren eller tredje part har ställt säkerhet för lånet. Säkerheten minskar kapitalkraven i såväl schablonmetoden som internratingmetoden.³⁸ Det finns emellertid utökade möjligheter att använda säkerheter i internratingmetoden.³⁹ Det finns egentligen ingen gräns för vilka säkerheter som får användas. Resultatet av den metod som används måste dock ha dokumenterats under en lång tid och tillämpning måste ha visat medföra en faktisk kreditriskreducering.⁴⁰

För att internratingmetoden skall tillåtas måste bankerna uppfylla ett antal minimikrav. Avsikten är att säkerställa fullständigheten och tillförlitligheten i bankernas processer och system för intern kreditriskmätning.⁴¹

2.1.1.1.3 Kreditrisk för värdepapperisering

Värdepapperisering är en relativt ny term som har kommit att få flera betydelser.⁴² I Basel II föreslås hur banker som deltar i värdepapperisering skall beräkna kapitalkrav. Värdepapperisering bygger på att ett specialinstitut har en grupp fordringar, en så kallad underliggande pool, som genererar kontantflöde. Kontantflödet från tillgångspoolen delas därefter upp i två eller flera olika grupper. Indelningen sker efter den turordning de olika grupperna drabbas av eventuella förluster i den underliggande poolen. Lägre rankade fordringar

³⁵ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 55

³⁶ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 48

³⁷ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 56

³⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 28f

³⁹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 63f

⁴⁰ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 7f [www]

⁴¹ *Riskmätning och kapitalkrav (2001:1)* s. 20 [www]

⁴² För exempel på olika betydelser av värdepapperisering, se Studieförbundet Näringsliv och samhälle (2000) s. 367f

absorberar risk utan att detta påverkar kassaflödet till högre rankade fordringsgrupper.⁴³

Bankerna köper således värdepapper som återspeglar den risk och det avkastningskrav banken har. För värdepapperisering beror risk inte i första hand på motpartens kreditkvalitet, utan snarare på vilken position i den finansiella strukturen som fordran representerar. Av angiven anledning kan inte samma modell användas för att beräkna kreditrisk för värdepapperisering.⁴⁴

2.1.1.2 Operativ risk

Operativ risk definieras som ”risken för förluster till följd av icke ändamålsenliga eller misslyckade interna processer, mänskliga fel, felaktiga system eller externa händelser”.⁴⁵ Juridisk risk innefattas i operativ risk, medan andra operativa risker såsom ryktesrisk och strategisk risk ligger utanför. Det finns en basmetod och en schablonmetod för att mäta operativ risk. Därutöver finns det en mer avancerad metod (AMA⁴⁶) som ger större riskkänslighet och som ger möjlighet att sänka bankens kapitalbas.⁴⁷

Basmetoden bygger på att operativ risk är en funktion av bankens storlek, vilken mäts utifrån bruttointäkt. Bruttointäkt definieras som räntenettot plus nettot av icke-ränteinkomster.⁴⁸ Bankens bruttointäkt multipliceras därefter med alfavärdet 15 procent för att komma fram till kapitalkravet för operativ risk.⁴⁹ Alfavärdet är en fast procentsats som Baselkommittén anser medföra en rimlig kapitalnivå för operativ risk.⁵⁰ Basmetoden är inte att anse som riskkänslig. De mer avancerade och riskkänsliga metoderna kan innebära ett lägre kapitalkrav för operativ risk, vilket är tänkt att ge bankerna incitament att övergå till de mer avancerade metoderna.⁵¹

Schablonmetoden är en utveckling av basmetoden där hänsyn tas till att den operativa riskbilden skiljer sig åt för olika former av bankverksamhet. Utgångspunkten i schablonmetoden är bruttointäkten, som fördelas på åtta olika rörelsegrenar.⁵² Baselkommittén har tilldelat dessa åtta rörelsegrenar olika betavärden. Betavärde är ett procentuellt mått på hur stort kapitalkrav varje tillgångstyp i genomsnitt betingar i banksektorn, och således inte anpassat till den enskilda bankens riskbild.⁵³

⁴³ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 113

⁴⁴ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 14f [www]

⁴⁵ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 15 [www]

⁴⁶ AMA är en förkortning av engelskans Advanced Measurement Approach

⁴⁷ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 15 [www]

⁴⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 137f

⁴⁹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 138

⁵⁰ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 138

⁵¹ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 15f [www]

⁵² Corporate finance, trading & sales, retail banking, commercial banking, payment & settlement, agency services, asset management och retail brokerage

⁵³ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 143ff

Den avancerade metoden utgår från bankens eget system för att mäta operativ risk. För att använda detta system krävs tillsynsmyndighetens tillstånd och ska innefatta kvalitativ och kvantitativ information om den operativa risken.⁵⁴ Det finns inte krav på att en av Baselkommittén föreskriven modell skall användas för att mäta operativ risk. Snarare har riktlinjer utarbetats för hur modellen skall utformas och vad den skall uppnå.⁵⁵

2.1.1.3 Marknadsrisk

1996 infördes regler för mätning av marknadsrisk (prisförändringsrisk), som en komplettering till 1988 års Baselackord. Detta regelverk uppdateras i samband med Basel II.⁵⁶ Med marknadsrisk avses risken för förluster till följd av förändringar i marknadsvärdet för investeringar. Med positioner avses alla positioner, inte bara de som redovisas i balansräkningen. Avsikten med att ta med marknadsrisk i kapitalkraven var att tillhandahålla ett skydd mot de prisrisker som bankerna exponeras mot, framförallt avseende trading. Introduktionen av marknadsrisk betraktades 1996 som ett viktigt steg i att stärka de internationella banksystemens och de finansiella marknadernas stabilitet.⁵⁷

Ett viktigt inslag i 1996 års ändring av Basel I var att interna modeller fick användas för att uppskatta risk och kapitalkrav. För att försäkra att modellerna var tillräckligt försiktiga, transparenta och konsekventa infördes kvalitativa och kvantitativa krav för att riskmodellerna skulle få användas. De kvantitativa kriterierna föreskriver att value-at-risk (VaR) skall beräknas dagligen utifrån angivna minimikrav.⁵⁸

I 1996 års kompletterande regler till Basel I beskrivs att Baselkommittén fått ta emot kritik då det hävdats att de nya reglerna innebär att kapitalkraven blir för höga. Kritikerna har bland annat hävdats att bankernas nuvarande modeller är tillräckligt tillförlitliga och den säkerhetsmarginal som internratingmodellen resulterar i är onödigt hög. Baselkommittén svar på kritiken var att säkerhetsmarginalen bland annat var avsedd att täcka potentiella brister i statistiska modeller. Sådana brister existerar till följd av att:⁵⁹

- Verkliga prisförändringar inte följer det statistiska mönster som den statistiska modellen VaR bygger på.
- Historisk information är inte alltid en tillförlitlig uppskattning av utvecklingen i framtiden.

⁵⁴ Dessa kvantitativa och kvalitativa krav beskrivs i Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 143ff

⁵⁵ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 17 [www]

⁵⁶ *Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks* [www]

⁵⁷ Basel Committee on Banking Supervision (2005 b) s. 1

⁵⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2005 b) s. 2

⁵⁹ *Overview of the Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks* [www] s. 3f

- Value-at-risk beräknas på dagsbasis och tar inte hänsyn till den handel på börsen som sker fortlöpande under dagen.
- Statistiska modeller tar inte på ett tillfredställande sätt hänsyn till exceptionella marknadsförhållanden.
- Många modeller bygger på förenklade antaganden om värdet på positioner i portföljer. Detta gäller speciellt för komplexa instrument, såsom optioner.

Baselkommittén har således uppmärksammat problematiken med riskmätning utifrån statistiska modeller. Men genom det komplexa och detaljerade regelverket i första pelaren har Baselkommittén försökt upphäva effekten av dessa tillkortakommanden.

2.1.2 Pelare II: Samlad kapitalbedömning

Riskmätningen, vilken ligger till grund för kapitalkravet enligt första pelaren, har i Basel II förfinats jämfört med 1988 års Baselackord. Reglerna är dock så pass generella att en individuellt anpassad bedömning som komplement och utfyllnad behövs. Den andra pelaren har till syfte att skapa förutsättningar för interaktion mellan bankerna och tillsynsmyndigheterna.⁶⁰ En tillsynsmyndighet i respektive land som tillämpar Basel II skall övervaka att reglerna i första pelaren efterlevs. I Sverige motsvaras denna tillsynsmyndighet av Finansinspektionen. Tillsynsmyndigheten ska genom en helhetsbedömning avgöra huruvida bankerna ”allokerat tillräckligt stort riskbärande kapital för sin verksamhet”. Regleringen avseende tillsyn har inte enbart till uppgift att säkerställa att bankerna har tillräcklig kapitaltäckning för deras riskbärande verksamhet, utan ämnar även uppmuntra bankerna att utveckla och använda bättre modeller för riskmätning.⁶¹

Den andra pelaren bygger på fyra grundläggande principer:

*Principle 1: Banks should have a process for assessing their overall capital adequacy in relation to their risk profile and a strategy for maintaining their capital levels.*⁶²

Bankerna bör ha en process genom vilket kapitaltäckningen relateras till bankens riskexponering. Vid uppskattningen av kapitalbehovet måste bankerna ta hänsyn till i vilken fas av konjunkturcykeln som de befinner sig. Dessutom bör rigorösa test av modellernas påverkan och motståndskraft mot möjliga förändringar i marknadsförhållanden och konjunktursvängningar utföras löpande. Det är ytterst ledningens ansvar att kapitalbasen motser bankens risktagande.⁶³

Principle 2: Supervisors should review and evaluate banks' internal capital adequacy assessments and strategies, as well as their ability to monitor and

⁶⁰ Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8) s. 22 [www]

⁶¹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 162

⁶² Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 163

⁶³ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 163

*ensure their compliance with regulatory capital ratios. Supervisors should take appropriate supervisory action if they are not satisfied with the result of this process.*⁶⁴

Tillsynsmyndigheten bör regelbundet se över bankernas processer för beräkning av kapitaltäckning, kvaliteten i bankernas riskbedömningar samt att förhållandet mellan risktagandet och kapitalbasen är överensstämmande med regelverket. Vid missförhållanden har tillsynsmyndigheten rätt att vidta åtgärder.⁶⁵

*Principle 3: Supervisors should expect banks to operate above the minimum regulatory capital ratios and should have the ability to require banks to hold capital in excess to the minimum.*⁶⁶

Minimikraven avseende kapitaltäckningsreglerna i första pelaren omfattar ett krav på buffertkapital för oväntade händelser som drabbar den finansiella marknaden. Tillståndsmyndigheterna har till uppgift att beakta huruvida de utmärkande dragen avseende den marknad de har att ha uppsikt över på ett fullgott sätt uppmärksammas och beaktas vid riskmätningen. Myndigheterna har diverse medel till sitt förfogande för denna övervakning, däribland ”trigger and target capital ratios”, och även möjlighet att sätta krav på en högre kapitaltäckningsgrad än som förespråkas av Baselkommittén.⁶⁷

*Principle 4: Supervisors should seek to intervene at an early stage to prevent capital from falling below the minimum levels required to support the risk characteristics of a particular bank and should require remedial action if capital is not maintained or restored.*⁶⁸

Om tillståndsmyndigheterna misstänker att en bank som faller under myndighetens övervakning inte lever upp till kraven kan övervakningen tillåtas intensifieras, fordra att banken tillämpar en mer tillfredställande beräkningsgrund för kapitalbasen samt att ytterligare kapital tillskjuts omedelbart.⁶⁹

Kraven i den andra pelaren syftar således till att genom interaktion mellan bankerna och tillsynsmyndigheterna skapa efterlevnad av minimikraven i den första pelaren. Om en bank väljer en högre riskprofil måste banken gentemot tillsynsmyndigheten visa att man har kontroll- och styrsystem som står är likvärdig med riskexponeringen. Tillsynsmyndigheten får då till uppgift att avgöra om bankens metod för att bedöma kapitalbehovet fångar in alla relevanta risker. Reglerna i andra pelaren reglerar således inte enbart tillsynen av efterlevnaden av

⁶⁴ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 167

⁶⁵ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 167

⁶⁶ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 169

⁶⁷ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 169

⁶⁸ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 169

⁶⁹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 170

kraven i första pelaren utan syftar till att upprätthålla en samlad kapitalbedömning.⁷⁰

2.1.3 Pelare III: Genomlysning

Det är av stor vikt att aktörerna på den finansiella marknaden har tillräcklig information för att bedöma bankernas finansiella ställning. Detta ger bankerna incitament att agera på ett sätt som minskar systemriskerna. Den tredje pelaren drar således nytta av marknadskrafterna i stabilitetsfrämjande syfte.⁷¹

Den tredje pelaren är tänkt att komplimentera minimikraven för kapitalbasen (första pelaren) och tillsynsprocessen (andra pelaren). Baselkommittén satt upp som mål att uppmuntra marknadsdisciplin genom marknadsaktörers anspråk på information avseende förhållandet mellan bankernas risktagande och kapital, vilket möjliggör en bedömning av deras finansiella ställning.⁷² Den tredje pelaren åsyftar genomlysning av bankernas kapital, risker samt interna rutiner och metoder, och det ingår i tillsynsmyndigheternas uppgifter inom andra pelaren att kontrollera att bankerna uppfyller informationskraven.⁷³

Samtliga pelare utgör således en helhet som tillsammans, inte var för sig, ämnar ge en god förutsättning för stabilitet på den finansiella marknaden. Kapitaltäckningsreglerna i Basel II är som tidigare nämnt avsevärt mer riskkänsliga än 1988 års regler. För en djupare förståelse för begreppet risk, riskmätning och dess betydelse för den finansiella stabiliteten följer en redogörelse för detsamma.

2.2 Risk

2.2.1 Traditionell syn på risk

Det finns en skillnad mellan vad begreppet risk innebär i vardagligt språk och inom den finansiella sektorn. Till vardags särskiljs inte begreppen risk, ovisshet och osäkerhet. I det här avsnittet redogörs för begreppens betydelse i finansiella sammanhang.

Pike och Dobbins (1987) menar att visshet innebär att ett givet utfall med säkerhet kommer att inträffa. Troligen finns det ingen investering vars utfall kan fastställas med fullständig säkerhet. Däremot finns det investeringar vars utfall är högst troligt, till exempel obligationer som utges av Riksbanken.⁷⁴ Ovisshet innebär att det inte går att utvärdera sannolikheten för olika utfall. Risk är således inte

⁷⁰ Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8) s. 22f [www]

⁷¹ Riskmätning och kapitalkrav (2001:1) s. 10 [www]

⁷² Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 184

⁷³ Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8) s. 24f [www]

⁷⁴ Pike & Dobbins (1986) s. 104

synonymt med ovisshet då risk är de olika utfall av en investering som kan tilldelas sannolikheter.⁷⁵

Ett vanligt exempel på risk är sannolikheten för ett visst utfall vid tärningskastning. Förutsatt att tärningen inte är skev, är sannolikheten för varje utfall en sjättedel. För många investeringar finns det emellertid inte någon sådan given sannolikhetsfördelning. I avsaknad av objektiv statistik tvingas investerare göra subjektiva utvärderingar av sannolikheten för olika utfall. Det går att göra sannolika sannolikhetsutvärderingar utifrån ofullständig information och utan större erfarenhet av att investera. Sådana subjektiva riskbedömningar skiljer sig i princip inte från ovisshet. I praktiken är det således inte någon större skillnad mellan ovisshet och risk.⁷⁶

Standardavvikelse är ett vanligt riskmått som utgår från väntvärdet av en investering. Risk mäts därefter som hur mycket investeringen som mest kan komma att avvika från väntvärdet utifrån ett givet konfidensintervall. Ju större avvikelse, desto högre risk.⁷⁷ Ett vanligt antagande är att investerare är riskaverta. Förutsatt att två investeringar har samma väntvärde, kommer en riskavert investerare att välja den investering som är minst riskfylld.⁷⁸ Det är emellertid troligt att en investerare är olika riskavert i olika situationer.

2.2.2 Systematisk risk

Systematisk risk är ett begrepp som används frekvent inom finansiell teori. Det vanligaste användningsområdet är portföljvalsteori, såsom Capital Asset Pricing Model (CAPM). I portföljvalsteori definieras systematisk risk som sådan risk som inte går att undvika genom att inneha en diversifierad portfölj. Enligt portföljvalsteori ersätts investerare endast för systematisk risk, eftersom all annan risk går att undvika.⁷⁹

Systematisk risk eller systematiska kriser är även begrepp som diskuteras i samband med finansiell instabilitet. Systematiska kriser definieras som en chock av det finansiella systemet som skadar viktiga funktioner av det, såsom tillgångsvärden, kreditallokering och betalningsmönster.⁸⁰ Systematiska kriser härstammar från finansieringsaspekter. Mer specifikt grundar sig systematiska kriser i finansiering genom främmande kapital, vilket innebär att systematiska risker helt och hållet skulle gå att undvika om företag endast använder eget kapital för att finansiera sin verksamhet.⁸¹ Systematisk kris karaktäriseras dessutom av kontamination. Med kontamination avses att problem för ett företag medför problem i ett annat företag. Denna negativa kedjeeffekt är ett element i

⁷⁵ Pike & Dobbins (1986) s. 104

⁷⁶ Pike & Dobbins (1986) s. 104

⁷⁷ Pike & Dobbins (1986) s. 106ff

⁷⁸ Pike & Dobbins (1986) s. 106f

⁷⁹ Sharpe (1964) s. 435ff

⁸⁰ Marshall (1998)

⁸¹ Marshall (1998)

systematiska kriser.⁸² Vidare innefattar systematiska kriser förlorat förtroende bland investerare. Vanligtvis uttrycker detta sig i att investerare och finansiella institutioner stramar åt den likviditet som dessa tidigare tillhandahållit. Vanligtvis är denna åtstramning inte en följd av objektivt förlorad betalningsförmåga hos låntagaren, utan snarare en funktion av investerarens subjektiva bedömning.⁸³ En systematisk kris innebär en tillbakagång i samhällsekonomin, med minskad produktion och effektivitet. Således är ett aktiefall inte en systematisk kris i sig om det endast innefattar en omfördelning av förmögenhet bland aktieinvestorer. För att utgöra en systematisk kris måste även samhällsekonomin drabbas.⁸⁴ En systematisk kris får ofta krav på förändrad reglering som följd. Detta hänger samman med nationalekonomisk teori som hävdar att statlig reglering endast kan rättfärdigas om vissa aktörers agerande även drabbar externa aktörer. Detta kan jämföras med en konkurs. Om en konkurs endast drabbar det konkursdrabbade företaget och dess kontraktspartners finns det inte anledning till statlig reglering. Sådana interna mellanhavanden kan nämligen tas hänsyn till genom kontrakt. Om konkurser däremot även drabbar externa aktörer, till exempel genom att konkursen medför att helt oberoende och välmående företag beviljas lånefinansiering i mindre utsträckning, finns det fog för förändrad reglering.⁸⁵

Asienkrisen 1997 och börskraschen 1987 i USA är två exempel på systematiska kriser. I båda fallen var den stundande krisen oväntad och plötslig. Dessa två fall av finansiella kriser kan ses som upptakten till det tvivel avseende finansiella modellers lämplighet i syfte att reglera finansiella marknader som växt fram.⁸⁶

2.2.3 Riskmodellering i finansiella sektorn – Value at Risk

Value-at-Risk (VaR) är den vedertagna metoden för att mäta risk inom den finansiella sektorn och är även den metod som Baselkommittén föreskriver för riskmätning.⁸⁷ Beräkningsmetoden utvecklades i samband med ett antal finansiella misslyckanden i början av 1990-talet med anknytning till finansiella derivat, exempelvis Metallgesellschaft, Orange County och Barings Bank.⁸⁸ VaR är ett mått på den maximala förlust som en portfölj under given sannolikhet kan komma att drabbas av. Genom VaR beräknas den förlust (X) som inte kommer att överskridas med en given sannolikhet (Y) om portföljen hålls under N dagar. För att beräkna marknadsrisk enligt Basel II, skall N=10 och Y=99 % (konfidensintervall). Detta innebär att bankerna beräknar den maximala förlusten, över en tiodagarsperiod, som endast kommer att överstigas i en procent av fallen.⁸⁹

⁸² Marshall (1998)

⁸³ Marshall (1998)

⁸⁴ Marshall (1998)

⁸⁵ Marshall (1998)

⁸⁶ Danielsson (2002 a) s. 1292

⁸⁷ Jorion (2002) s. 911

⁸⁸ Chi-chun et al (2004) s. 265

⁸⁹ McNeil et al (2000) s. 272

VaR används av finansinstitut för bland annat riskdömning, riskgrundade kapitalkontroller och riskjusterade resultatmätningar. I riskmätningshänseende är VaR bättre än sina föregångare, men fortfarande långt ifrån felfri. Modellen bygger på handelsinformation som företagets kontrollsystem tillhandahåller.⁹⁰ Riskberäkningar skall inte tas för givet. Det är viktigt att vara medveten om att beräkningarna bygger på historisk information och att det således handlar om uppskattningar. Dessutom är det viktigt att vara medveten om att det finns godtycklighet i valet av historisk data, konfidensintervall och antalet dagar. Således finns det alltså en fara i att beräkna risk, vilket innebär att VaR i sin tur kan testas med hjälp av ett konfidensintervall. Det går exempelvis att påstå att den maximala förlusten med 95 % sannolikhet kommer att ligga mellan 32 och 38 miljoner kronor. Denna spridning ger åtminstone uttryck för viss säkerhet i jämförelse med ett 95 % konfidensintervall mellan 5 och 65 miljoner kronor.⁹¹ Känslighetsanalyser är ett annat sätt att testa VaR-beräkningar. Dessa analyser går ut på att testa utfallet under andra förutsättningar. Det kan exempelvis handla om att beräkna VaR utifrån historisk data från de senaste 100 dagarna och jämföra med data från de senaste 250 dagarna. Utifrån hur mycket VaR varierar under olika förutsättningar ges en indikation på hur riskfylld beräkningen är.⁹²

En portföljs VaR är inte summan av delarna, det vill säga att VaR inte är additiv. Det är därför även nödvändigt att ta hänsyn till det ömsesidiga beroendet (korrelation). Portföljvalsmetoder såsom CAPM tar hänsyn till att sådana samband kan minska risken (diversifiering). Antalet parvisa korrelationer ökar i takt med att antalet komponenter i portföljen ökar. Om det finns N komponenter finns det $N(N-1)/2$ separata parvisa korrelationer.⁹³ Statistiska modeller antar att utfallet är antingen teoretiskt fördelat eller empiriskt fördelat. VaR bygger på en teoretisk fördelning. Det finns olika typer av teoretiska fördelningar, varav den mest omtalade är normalfördelning. Vilken typ av teoretisk fördelning som antas påverkar även VaR-beräkningen.⁹⁴

2.3 Tron på det numeriska språket och konstruerad fakta

Redan i antikens samhällen växte en skillnad fram mellan människor som använde det numeriska språket av praktiska skäl i det dagliga livet och de som använde siffror för rituella eller affärsmässiga syften. Den senare gruppen utropade sig själva snabbt som eliten inom samhället genom att det numeriska språk och de siffror de använde betraktades som speciella, heliga och till och med gudasända.⁹⁵

I den akademiska världen finns en pågående diskussion beträffande tron på siffror och konstruerandet av fakta. Enligt Porter (1995) kan siffrors tillförlitlighet, eller

⁹⁰ Studieförbundet Näringsliv och samhället (2000) s. 353

⁹¹ Jorion (1996) s. 47f

⁹² Jorion (1996) s. 50

⁹³ Studieförbundet Näringsliv och samhället (2000) s. 354

⁹⁴ Jorion (1996) s. 48f

⁹⁵ Chua (1996) s. 129f

vetenskapens objektivitet, inte nog uppmärksammas. Porter resonerar kring skillnaden mellan filosofisk och sociologisk uppfattning avseende huruvida objektivitet är ett uppnåeligt mål.⁹⁶ Att det finns olika syn på objektivitet påpekas även av Chua (1996) som diskuterar olika gruppers uppfattning av vetenskapen och siffror.

Sedan 1970-talet har oron över empirisk vetenskap och ”den vetenskapliga metoden” dominerat debatten inom många vetenskaper, däribland redovisning. Ändå lever den numeriska traditionen kvar.⁹⁷ Anledningarna till den stora tilltron till den numeriska forskningstraditionen är, enligt Chua (1996), flera. Traditionen att mäta risk numeriskt/statistiskt är stark, men inte på grund av dess tekniska överlägsenhet utan på grund av att traditionen finns inbäddad i våra sociala strukturer.⁹⁸ Den numeriska traditionen, med rötter ända tillbaka till upplysningens tid, representerar sökandet efter den rationella och objektiva sanningen, och att överge denna forskningstradition kan för nyttjarna, däri redovisningsprofessionen införstådd, framstå som alltför osäkert och därmed skrämmande.⁹⁹ Den numeriska traditionen är familjär och således komfortabel vilket uppmuntrar professionen att hålla fast vid den.¹⁰⁰ Inom redovisningen finns ett behov av att etablera ett förtroende för den finansiella informationen¹⁰¹ och siffror fyller funktionen att kommunicera objektivitet och kunskap.¹⁰² Fältundersökningar, där forskaren går ut i empirin för att finna svaren, anses av forskningsprofessionen vara förknippad med alltför utbredd bias och låg generaliserbarhet. Siffror, genom matematiska/statistiska undersökningar, å andra sidan möjliggör abstraktion av komplexa strukturer.¹⁰³ Det numeriska språket kan dessutom skapa en möjlighet att övervinna språkliga och kulturella barriärer.¹⁰⁴ Utifrån ovanstående kan hävdas att den numeriska forskningstraditionen inte kan överges då det inte anses finnas något bättre och gångbart alternativ.¹⁰⁵

Det finns emellertid alltid en fara i att tekniken i sig hamnar i centrum av uppmärksamheten.¹⁰⁶ Enligt Chua (1996) överlever en viss forskningstradition, här det numeriska språket, inte på grund av att dess uppenbara kvalitet utan på grund av att den stärker professionen av vilken den används. Professionen skapar i sin tur tron på densamma. Den empiriska/numeriska forskningstraditionen består således delvis på grund av den upprätthålls av professionen genom fortsatt användande av den.¹⁰⁷ På universiteten studeras och tillämpas den traditionella numeriska forskningstraditionen, främst inom finansieringsgenren. När

⁹⁶ Porter (1995) s. 11

⁹⁷ Chua (1996) s. 130

⁹⁸ Chua (1996) s. 135

⁹⁹ Chua (1996) s. 134

¹⁰⁰ Chua (1996) s. 133-134

¹⁰¹ Eklöv (1998) s. 128, Wahlström (2005) s. 10

¹⁰² Chua (1996) s. 134

¹⁰³ Chua (1996) s. 133

¹⁰⁴ Chua (1996) s. 153

¹⁰⁵ Chua (1996) s. 133

¹⁰⁶ Wahlström (2005) s. 18, Chua (1996) s. 154

¹⁰⁷ Chua (1996) s. 137

studenterna sedan kommer ut i arbetslivet fortsätter dessa applicera denna numeriska tradition i sina yrkesroller, varför ifrågasättandet av densamma är liten om ens existerande.¹⁰⁸

Det är viktigt att inta en kritisk ställning till den vetenskap som produceras, även för konsumenter utanför den akademiska världen. Inom all vetenskap förekommer fenomenet att forskarna och professionen konstruerar och skapar fakta. Latour och Woolgar (1986) menar att vetenskapen genom forskarna är mer kapabla till att skapa fakta som överensstämmer med vår sedan tidigare givna uppfattning, än vi kapabla till att förkasta densamma.¹⁰⁹ När en ny teori läggs fram av vetenskapen är målet att denna ska betraktas som faktaliknande och verklig. Om teorin möter stort motstånd blir forskaren tvungen att modifiera teori tills den blir accepterad som fakta. Forskare använder ofta sociala faktorer för att förklara varför deras undersökning avviker från det som var att vänta. Deras resultat blir således att forskningen stämmer överens med hypotesen. Däremot används inte samma sociala faktorer för att förklara varför en undersökning fick det svar som var att vänta. Det finns således en skevhet i att forskaren förklarar bort det som inte stämmer överens med gängse tro, medan forskaren inte försöker hitta liknande förklaringar till att forskningen faktiskt stämde överens med gängse tro. Forskaren ignorerar så att säga sådant som strider mot gängse tro.¹¹⁰

2.4 Akademiens kritik

Enligt den traditionella synen fungerar eget kapital som ett skydd mot operativ risk och oföväntade förluster. Detta är emellertid inte huvudsyftet med eget kapital i banker. I banker har eget kapital snarare funktionen att reducera risk. Riskreduktionen sker på tre olika sätt. För det första fungerar eget kapital som en buffert som absorberar oföväntade förluster. För det andra ger eget kapital tillgång till finansiella marknader och därmed ett skydd mot likviditetsproblem. För det tredje innebär eget kapital en begränsning i tillväxt och risktagande.¹¹¹

Det kan ifrågasättas om kapitaltäckningsregler är rätt sätt att reglera banksektorn. Till exempel har Blum framfört kritik som visar på att kapitaltäckningsregler leder till ökat risktagande. Blum menar att en åtstramning av regleringen har två effekter. För det första minskar förväntningarna på bankernas vinster vid stärkta restriktioner. Om vinsterna är små har bankerna mindre att förlora vid en eventuell finansiell kris med konkurs som följd. Utav detta följer att ett ökat risktagande, och därigenom ökad sannolikhet för fallissemang, är mindre kostsamt för bankerna ju starkare restriktionerna är. För det andra påverkar förändringarna i regleringen marginalinkomsten för risk. Enligt Basel I finns en möjlighet för ökad marginalavkastning på risk vilket underbygger den första effekten, vilket i sin tur leder till en ökning i risk totalt sett. Anledningen är det faktum att under bindande

¹⁰⁸ Chua (1996) s. 140ff

¹⁰⁹ Latour & Woolgar (1986) s. 285

¹¹⁰ Latour & Woolgar (1986) s. 23

¹¹¹ Koch (1988) s. 194

reglering blir framtida eget kapital alltmer värdefullt för bankerna. Vid bindande kapitaltäckningsregler begränsas kapitalet som kan investeras i riskfyllda men lönsamma tillgångar till värdet av det egna kapitalet. Med detta underförstås att ytterligare en enhet eget kapital leder till ytterligare investering, vilken är större än en enhet av den riskfyllda tillgången. Med anledning av denna hävstångseffekt blir eget kapital mer värdefullt för en reglerad bank. En bank som går ökade kapitaltäckningsregler till mötes har således incitament att öka sitt framtida eget kapital. Men om kostnaden för att öka det egna kapitalet är för stor eller om banken inte har möjlighet till det är ett ökat risktagande idag enda möjligheten för öka framtida eget kapital.¹¹²

Det kan vidare ifrågasättas huruvida det går att utforma ett regelverk som är lämpligt för samtliga länder som påverkas. När Baselackordet implementerades 1988 tilläts japanska banker att räkna in en form av uppskrivningsfond i kapitalbasen. Sawabe menar att denna uppskrivningsfond bidrog till bankkrisen i Japan.¹¹³

Resterande del av detta kapitel utgår från att banksektorn även i fortsättningen kommer att regleras utifrån kapitaltäckningsregler. Således ägnas återstående del av detta kapitel åt kritik gentemot det sätt varmed kapitaltäckningskraven beräknas och finansiella kriser i modern tid exemplifieras och beaktas.

2.4.1 Relativ frekvens som mått på risk

Nationalekonomi, finansiering och redovisning handlar ofta om att tillsätta något ett värde. Tillgångsvärdering görs utifrån en bedömning av avkastning och risk. Sådana bedömningar görs i allmänhet utifrån historisk data. Diskreta variabler, såsom huruvida ett företag kommer att gå i konkurs, mäts utifrån hur frekvent företag under liknande förhållanden gått i konkurs. Kontinuerliga variabler, såsom företagets avkastning, mäts utifrån företagets avkastning historiskt sett.¹¹⁴ Sannolikheten för ett utfall mäts på en skala mellan 0 och 1. En sådan skala är betydelselös utan en bakomliggande teori. Den i nuläget dominerande teorin bygger på relativ frekvens. Denna teori bygger på att sannolikheten för ett utfall är en jämförelse mellan hur många gånger utfallet inträffat jämfört med det totala antalet försök. Det finns åtminstone tre allvarliga problem med att mäta risk utifrån relativ frekvens.¹¹⁵

Det finns inget självklart sätt att avgöra vilken historisk information som är relevant för att göra prognoser. För att göra en relevant prognos skall hänsyn tas till information under förhållanden som liknar de nuvarande. Ett exempel på referensproblemet är att X % av alla företag går i konkurs. Utifrån detta underlag vore en rimlig slutsats att företag A med X % sannolikhet skulle gå i konkurs.

¹¹² Blum (1999) s. 756-757

¹¹³ Sawabe (2002) s. 416ff

¹¹⁴ McGoun (1995) s. 511

¹¹⁵ McGoun (1995) s. 511f

Däremot har historiskt sätt $Y\%$ av alla företag med mindre än 20% skuldsättningsgrad gått i konkurs. Utifrån detta underlag vore det rimligt att anta att företag A, som har mindre än 20% skuldsättningsgrad, med $Y\%$ sannolikhet kommer att gå i konkurs. Historiskt sätt är sannolikheten $Z\%$ för att företag med ett förhållande mellan skulder och eget kapital som är mindre än 1. Eftersom förhållandet mellan skulder och eget kapital är mindre än 1 i företag A vore det rimligt att anta att sannolikheten för att företaget går i konkurs är $Z\%$. Utifrån exemplet skulle det gå att dra slutsatsen att risken för att företag A skall gå i konkurs är antingen $X\%$, $Y\%$ eller $Z\%$.¹¹⁶

Det andra problemet berör "the law of large numbers". Medelvärde, eller väntvärdet, av ett företags avkastning är det värde som i medeltal realiserar på lång sikt. Antag ett exempel där en investerare erbjuds två alternativa investeringar: en investering vars avkastning historiskt har ett medelvärde på 20% och en standardavvikelse på 15% , och en investering vars avkastning historiskt har ett medelvärde på 10% och en standardavvikelse på 2% . Enligt ekonomisk teori beror investerarens val på dennes riskpreferens. En investering i ett företag vars avkastning har en standardavvikelse på 15% är mycket mer riskfylld än en investering med standardavvikelsen 2% . Men, om den historiska informationen är tillräckligt stabil för att mäta standardavvikelsen är den även tillräckligt stabil för att säkerställa att en investering i det första fallet på lång sikt kommer att resultera i en avkastning på 20% . Detta innebär även att den långsiktiga standardavvikelsen kommer att minska. Utifrån ett mer långsiktigt perspektiv är alltså inte investeringen med högre avkastning mer riskfylld.¹¹⁷

Det tredje problemet med relativ frekvens är uppskattningsproblemet. Historisk information om faktiskt utfall används för att uppskatta ett hypotetiskt framtida utfall. Eftersom det inte finns något givet samband mellan historiskt utfall och framtida utfall är sådana mätningar riskfyllda i sig. Det får antas förkomma fall då investerare värderar två företag olika trots att dessa företag har samma väntvärde och risk.¹¹⁸

McGoun (1995) visar på att det historiskt sett inte har varit självklart att relativ frekvens är ett tillfredställande mått på risk. Istället har detta riskmått både kritiserats och förkastats utifrån de grunder som diskuterats tidigare. Det framgår att metoden börjat användas eftersom att det fanns ett behov av att kvantifiera risk och att det inte fanns något bättre alternativ. Det står emellertid helt klart att de antaganden som ligger till grund för modellen kritiserades skarpt.¹¹⁹ McGoun kritiserar inte själva användandet av relativ frekvens för att beräkna risk, utan snarare att de grundläggande problem inte ifrågasätts. Men McGoun påpekar att det fortfarande inte finns ett bättre alternativ att mäta risk.¹²⁰

¹¹⁶ McGoun (1995) s. 512f

¹¹⁷ McGoun (1995) s. 513

¹¹⁸ McGoun (1995) s. 513f

¹¹⁹ McGoun (1995) s. 527

¹²⁰ McGoun (1995) s. 529f

2.4.2 Marknadens agerande

Om historisk information antas ge god indikation för den framtida marknadsutvecklingen blir nästa steg att välja den statistiska modell som visar det framtida utfallet. Sådana modeller bygger oundvikligen på ett antal antaganden. Detta innebär att den historiska informationen förvisso är objektivt, men att modellerna i sig är subjektiva. Ett antagande som många modeller för riskhantering grundar sig på är att marknadsinformation följer en stokastisk process som beror på observationer av tidigare marknadsutveckling. Detta antagande möjliggör modellering, samtidigt som det bygger på antagandet att det finns så många marknadsaktörer att deras samlade agerande är slumpmässig och att den enskilde aktören inte påverkar marknadsutvecklingen.¹²¹

Det huvudsakliga syftet med att reglera finansmarknaden är att undvika finanskriser. Det vore därför lämpligt om de statistiska modeller som används är anpassade just efter att hantera kriser. De flesta statistiska riskmodeller bygger på att marknadens stokastiska process även gäller under krisperioder. Under normala marknadsförhållanden agerar marknadsaktörer individuellt. Genom att vissa marknadsaktörer vill köpa och andra sälja skapas likviditet. I början av en kris kommer den information som ligger till grund för riskberäkningar genomgå en strukturförändring, på grund av att samtliga aktörers riskmodeller ger liknande utslag. De flesta marknadsaktörer kommer därför att sälja riskfyllda tillgångar till fördel för säkrare alternativ. Detta innebär i sin tur att antagandet om den oberoende marknadsutvecklingen inte längre kan göras gällande. Därmed ger statistiska modeller bristfällig vägledning under kriser.¹²² Basel II kommer att leda till att finansiella institutioner kommer att tvingas använda riskmodeller som liknar varandra. Detta innebär att marknadsaktörernas riskbedömningar kommer att bli mer enhetliga. Den större enhetligheten kommer i sin tur försvaga antagandet om att Basel II följer en stokastisk process.

I början av en kris kommer den information som ligger till grund för riskberäkningar med hjälp av VaR genomgå en strukturförändring. Denna strukturförändring är en följd av att marknadsaktörer inte agerar självständigt, utan istället som en homogen massa. Detta medför i sin tur att antagandet om att avkastning följer en stokastisk process inte längre stämmer, vilket är ett antagande som är grundläggande för VaR. Eftersom detta antagande inte längre håller kommer VaR inte heller vara användbar för att prognostisera risker.¹²³

Det finns farhågor att begränsningar i att bära risk kan påverka marknadens likviditet. Erfarenheten från Rysslandskrisen 1998, som beskrivs i kapitlets senare del, visar att det finns tecken på att regelverkens restriktioner påverkade

¹²¹ Danielsson (2002 a) s. 1274

¹²² Danielsson (2002 a) s 1275f

¹²³ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 6f [www]

marknadens likviditet. Riskmodelleringen är alltså inte bara ineffektiv för att hantera systematisk risk, utan kan även leda till att kriser fördjupas.¹²⁴

Internratingmetoden, och därmed Basel II, tar inte hänsyn till att bankerna kan komma att ändra sitt beteende till följd av kapitalkraven. Detta är en förenkling av en verklighet vars aktörer agerar utifrån förutsättningarna. I realiteten kommer kapitalkraven att begränsa marknadens aktörer i olika utsträckning beroende på marknadsförhållandena, till exempel kan kapitalkraven förväntas spela speciellt stor roll i krissituationer.¹²⁵

Genom reglering begränsas möjligheterna för aktörerna att bära risk. Möjligheterna att ta på sig risk kommer nämligen kräva en allt större kapitalbas. Det är inte säkert att mer riskneutrala marknadsaktörer har möjlighet att skaffa en sådan större kapitalbas. Detta kommer i sin tur påverka marknadens likviditet.¹²⁶

2.4.3 Tillgång till historisk data

Danielsson (2002 a) menar att modellering av marknadsrisk är lättare än modellering av andra risker eftersom det finns relativt god tillgång på marknadsriskinformation och att det framförallt finns erfarenhet av att använda modeller för just marknadsrisk. Danielsson påstår att den kritik som artikeln riktat mot modellering av marknadsrisk även gäller för kredit och operativ risk. Danielsson tycker därför det är oroväckande att Basel-II föreslår att även kredit och operativ risk skall regleras utifrån VaR.¹²⁷

Det har tidigare hävdats att det framför allt inte finns tillgängligt med historisk data för att på ett tillförlitligt sätt modellera operativ risk.¹²⁸ Huruvida detta fortfarande stämmer vill författarna till denna uppsats låta vara osagt.

Internratingmetoderna utgår från historisk information för att beräkna det framtida kapitalbehovet. I detta ligger en förutsättning att marknadspriserna är exogena, eller oberoende. Detta innebär att internratingmetoden, och därmed Basel II, inte tar hänsyn till att bankerna kan komma att ändra sitt beteende till följd av kapitalkraven. Detta är en förenkling av en verklighet vars aktörer agerar utifrån förutsättningarna. I realiteten kommer kapitalkraven att begränsa marknadens aktörer i olika utsträckning beroende på marknadsförhållandena, till exempel kan kapitalkraven förväntas spela speciellt stor roll i krissituationer.¹²⁹

¹²⁴ Danielsson (2002 a) s. 1276f

¹²⁵ Danielsson et al (2003) s. 1f

¹²⁶ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 7 [www]

¹²⁷ Danielsson (2002 a), s. 1292

¹²⁸ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 13f [www]

¹²⁹ Danielsson et al (2003) s. 1f

2.4.4 Ytterligare antaganden

I Basel II föreskrivs att historisk data ett år tillbaka i tiden skall användas. Det är inte säkert att förutsättningarna för det senaste året är desamma som för den period som skall prognostiseras. En undersökning visar att tio år ger en bättre approximation.¹³⁰ I detta ytterligare antagande ligger således en osäkerhet inbäddad.

För att kunna approximera framtiden är det även tvunget att bestämma ett konfidensintervall. I samband med Basel II innebär konfidensintervall ”med vilken säkerhet kommer förlusterna inte att överstiga X kr?”. Det är inte helt problemfritt att avgöra vilket konfidensintervall som skall användas. I Basel II förespråkas att modellering görs med 99 % säkerhet. Detta innebär att risken endast i 1 av 100 fall kommer överstiga den modellerade risken. Däremot antyds inget om riskens amplitud i detta hundra fall. Denna enprocentiga svans kan således gömma extremvärden.¹³¹

2.4.5 Specifika problem med Value at Risk

Value at Risk utgår från antagandet att avkastning är normalfördelad. I bästa fall är detta en acceptabel approximation. I andra fall stämmer antagandet inte överhuvudtaget. För marknadsrisk kan det vara ett rimligt antagande att en tillgångs värde tenderar att gå upp och ned i värde i ungefär samma omfattning. Det stämmer å andra sidan inte för alla tillgångar. En tillgång med mycket lågt värde har potential att gå upp mycket i värde, medan risken för att värdet skall sjunka är begränsat.¹³²

Tillgångars extremvärden är ofta svåra att modellera. Med extremvärden menas sådana värden som inträffar mycket sällan och som avviker signifikant från medelvärdet. Det finns risk att extremvärden inte fångas upp i VaR, vilket leder till att potentiella storförluster som inträffar sällan inte inkluderas. Hur stor del av extremvärden som inkluderas beror på vilket konfidensintervall som används. Det skall även påpekas att det krävs en stor mängd historisk data för att extremvärden överhuvudtaget skall kunna inkluderas.¹³³

Ett vanligt antagande är att risk kan undvikas med hjälp av diversifiering. Detta innebär att två risker som vardera har riskfaktorn 1, resulterar i en totalrisk som är mindre än 2. VaR är emellertid inte additiv. Detta innebär att den totala risken inte kan beräknas genom att lägga samman de enskilda riskerna. Utifrån principen om diversifiering visar alltså VaR på en för hög risk eftersom det antas att den maximala förlusten för samtliga tillgångar sammanträffar.¹³⁴

¹³⁰ Danielsson (2002 a) s. 1278

¹³¹ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 4 [www]

¹³² Bessis (1998) s. 74

¹³³ Bessis (1998) s. 74

¹³⁴ Bessis (1998) s. 74

2.4.6 Procyklikalitet

Hur riskfylld en tillgång är varierar över konjunkturscykeln. I och med de mer riskkänsliga modeller som Basel II innebär kommer kapitaltäckningskraven att variera mer över konjunkturscykeln. Detta möjliggör för bankerna att utöka sin utlåning under högkonjunktur när risken för systematiska kriser är som störst, samtidigt som bankerna tvingas att minska utlåningen under lågkonjunktur när ökad investeringsgrad hade behövts för att ge skjuts åt ekonomin. Resultatet blir således inte bara att risken för systematiska kriser ökar, utan även att konjunkturssvängningar förstärks.¹³⁵

Baselkommittén har varit medveten om eventuella konjunktursterkande effekter och försökt att bygga in dämpande inslag i Basel II.¹³⁶ Dämpande inslag består bland annat av att riskkurvan slätats ut och att den andra pelaren uppmanar bankerna att ha ett mer framåtblickande perspektiv för att minska procyklikalitet i bankernas utlåning. Dessutom uppmanar den andra pelaren övervakande myndighet att utföra stresstester.¹³⁷

2.5 Tre finansiella kriser

2.5.1 Asienkrisen – Systematisk risk

Thailand, Malaysia, Indonesien, Sydkorea och Filippinerna var fem länder i Asien som under 1990-talet hade låg inflation, budgetöverskott och respektive land betalade av sin statsskuld. Vidare var arbetslösheten låg och det fanns inga incitament att depreciera den egna valutan för att stimulera ekonomin. Det var därför inte väntat att dessa till synes välmående länder plötsligt skulle drabbas av en kris, även om det i efterhand går att peka på faktorer som visar på dessa asiatiska länders sårbarhet.¹³⁸

Det är svårt att definiera systematisk risk och systematiska kriser. Likväl pekas Asienkrisen ut som ett skolexempel på en systematisk kris. Krisen tycks ha sitt ursprung i finansmarknaderna, länderna tycks ha kontaminerat varandra och problem i ett land tycks ha medfört problem i de andra länderna, det fanns tydliga tecken på minskat förtroende för investerare, samhällsekonomin i respektive land påverkades negativt och krisen medförde krav på ökad reglering.¹³⁹

I efterhand har ett par obalanser i Asien identifierats vilka gjorde länderna såbara. Först och främst hade långsiktiga investeringar finansierats med kortsiktiga lån. Detta har visat sig vara en indikation på att en systematisk kris kan uppstå. För det andra föregicks kriserna av en kraftig ökning i låntagande från utlandet.¹⁴⁰

¹³⁵ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 15f [www]

¹³⁶ *Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8)* s. 19 [www]

¹³⁷ Griffith-Jones & Spratt (2003) s. 15f [www]

¹³⁸ Marshall (1998)

¹³⁹ Marshall (1998)

¹⁴⁰ Marshall (1998)

Asienkrisen tog sin början i att det koreanskt konglomeratet Hanbo Steel gick i konkurs 1997. Kort därefter gick ett annat konglomerat, Sammi Steel, i konkurs samtidigt som Koreas tredje största biltillverkare Kia hade finansieringssvårigheter. I Thailand hade samtidigt två stora företag problem med sina utlandslån, men fick ändå inte stöd av thailändska staten. Thailand hade en fast växelkurs och valutan utsattes av devalveringstryck. Istället för att devalvera bestämde sig landets centralbank för att konvertera till rörlig valuta. Den thailändska valutan föll direkt med 15-20 procent. Omedelbart därefter attackerades de filippinska och malaysiska valutorna. Valutaspekulationerna spred sig till Korea, vars rörliga växelkurs dumpades. Efter fritt fall på valutamarknaden spred sig krisen till aktiemarknaden. I Korea medförde detta svårigheter för företag att finansiera verksamheterna. En stor del av fallet på aktiemarknaden berodde på att företag som hade svårt att förnya lån sålde aktier.¹⁴¹

2.5.2 Ryssland 1998

En valutakris är en spekulationsattack på ett lands valuta som kan resultera i en påtvingad devalvering och ett möjligt kreditfallissemang. Ett exempel på detta är krisen i Ryssland 1998, vilken ledde till en devalvering av rubeln och fallissemang för såväl statligt och privat låntagande.¹⁴² Det finns fyra huvudfaktorer som förorsakade krisen i Ryssland: fast växelkurs, stigande statligt underskott, statlig kontroll över ränteläget och förväntningar på att rubeln skulle komma att devalveras.¹⁴³

För att bevara fast växelkurs tvingades den ryska staten försvara sin valuta genom att köpa rubel. Detta medförde att Rysslands reserver av utländsk valuta minskade markant. När väl reserverna tagit slut hade Ryssland inget annat alternativ än att devalvera valutan den 17 augusti 1998.¹⁴⁴ Rysslands stigande underskott och brist på intäkter bidrog till att den ryska valutan utsattes för spekulationer. De bristande intäkterna berodde på att ekonomin gick på lågvarv, men även genom att statligt anställda hjälpte företag att undvika skatt. I en ekonomi med rörlig växelkurs kan bristande intäkter lösas genom att staten ökar tillgången på pengar. Detta fungerar emellertid inte vid fast växelkurs, eftersom en ökad tillgång på pengar innebär att staten får skydda växelkursen mot en större mängd rubel som erbjuds att växlas mot utländsk valuta. Istället för att öka tillgången på pengar blev den ryska staten tvungen att använda sig av reserverna av utländsk valuta.¹⁴⁵ Under sommaren 1998 höjde ryska staten räntan från 30 till 150 procent. Detta var tänkt att locka investerare att placera pengar i Ryssland. Den höjda räntan tvingade att en redan trängd rysk ekonomi att göra än större ränteutbetalningar och kapital tillgängligt för ryska företag minskades.¹⁴⁶

¹⁴¹ *Asian Financial Crisis* [www]

¹⁴² Chiodo et al (2002) s. 7

¹⁴³ Chiodo et al (2002) s. 14

¹⁴⁴ Chiodo et al (2002) s. 15

¹⁴⁵ Chiodo et al (2002) s. 15f

¹⁴⁶ Chiodo et al (2002) s. 15

De tre händelseförloppen som beskrivits ovan bidrog till det spekulationstryck som uppstod. Allt fler övertygades om att den ryska rubeln skulle devalveras och att rysk återbetalning av lån skulle utebli. Investerare kan även förväntas ha varit extra försiktiga till följd av Asienkrisen 1997.¹⁴⁷

De beräkningsmodeller som användes för att beräkna kreditrisk kunde inte förutspå dynamiken i den ryska ekonomin. Detta beror på att risken hade modellerats utifrån perioder med relativt stabil finansiella data. Under de senaste fem åren hade nämligen världsekonomin varit stabil, med undantag för Asienkrisen 1997. Den krisen fick inte så omfattande effekt eftersom den drabbade ett begränsat geografiskt område. 1998 använde de flesta finansiella institutioner liknande riskmodeller och hade även liknande kapitalkrav. I inledningsskedet av Rysslandskrisen bedömde de finansiella institutionerna att risken mer än fördubblades. Detta innebar att ett stort antal finansiella institutioner överskred sina riskbegränsningar. Den plötsliga riskökningen tvingade de finansiella instituten att flytta sina investeringar till tillgångar med lägre risk. Flykten från ryska tillgångar innebar ett distinkt likviditetsfall, vilket i sin tur ledde till att risken eskalerade.¹⁴⁸

2.5.3 Long Term Capital Management

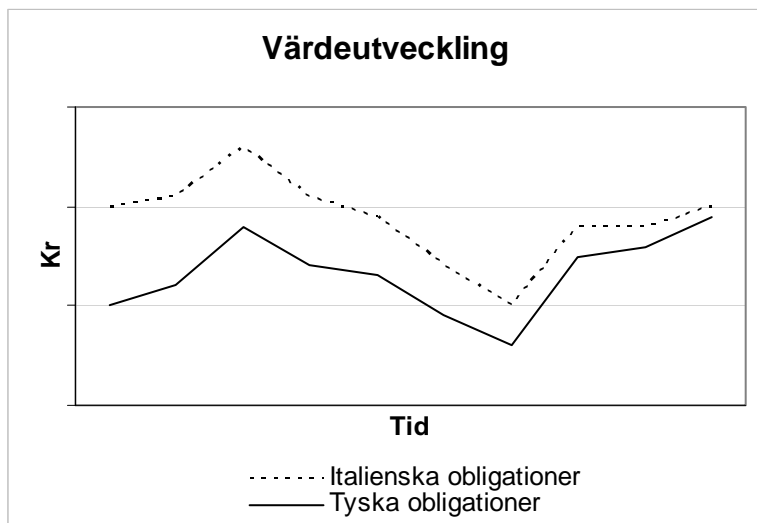
Long Term Capital Management (LTCM) var hedgefond som använde sig av en "relativt värde"-strategi, med andra ord en spreadstrategi. En sådan strategi innefattar att köpa en tillgång och sälja en annan tillgång, vars avkastningar är starkt kopplade till varandra. Det kan exempelvis röra sig om att köpa italienska statsobligationer och samtidigt sälja tyska statsobligationer. Strategin antar att den ena tillgången är undervärderad i förhållande till den andra tillgången, och att värdet på de båda tillgångarna kommer att närma sig varandra. Eftersom värdet på de båda tillgångarna påverkas på liknande sätt av ändringar, innebär strategin en säkring mot generella värdeförändringar i den utvalda tillgångstypen. Det spelar alltså ingen roll om värdet på de köpta italienska statsobligationerna går ner, eftersom värdet på de sålda tyska obligationerna kommer att gå ner i motsvarande omfattning. Inför övergången till euro var det mycket populärt att spela tyska obligationer mot italienska obligationer.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Chiodo et al (2002) s. 16

¹⁴⁸ Danielsson (2002 a) s. 1276f

¹⁴⁹ Danielsson (2002 b) s. 12 f

Figur 2.2 Värdeutvecklingen för italienska och tyska obligationer (fiktiva värden)

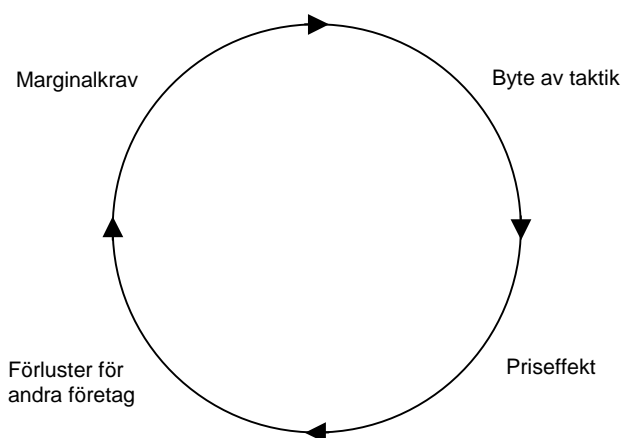
LTCM:s strategi resulterade i hög avkastning och imiterades flitigt. Konkurrensen innebar minskade möjligheter till överavkastning. Det ansågs vara relativt lätt att förutsätta avkastningen. Eftersom strategin ansågs säker blev det vanligt att portföljerna hade hög upplåning, vilket är ett sätt att driva upp avkastningen.¹⁵⁰

1998 skulle dessa hedgefonder byta taktik för att hitta nya vinstmöjligheter. För att övergå till en ny strategi måste först den gamla strategin avslutas. En strategi avslutas genom försäljning av de finansiella instrument som tidigare köpts, och köp av de finansiella instrument som tidigare sålt. I och med att ett företag avslutade sin portfölj fick det så stor påverkan på marknadspriserna för tillgångarna att det medförde förluster för andra företag med samma strategi. För vissa portföljer som var högt upplånade kunde en prisnedgång medföra marginalkrav. I och med sådana marginalkrav tvingades även de hedgefonderna att ge upp sina strategier, vilket resulterade i ännu en prischock. På så vis skapades en ond cirkel.¹⁵¹

¹⁵⁰ Danielsson (2002 b) s. 13

¹⁵¹ Danielsson (2002 b) s. 14

Figur 2.2 – Negativ spiral vid övergång till en ny strategi

Källa: Danielsson (2002 b) s. 15

Detta är ett tydligt exempel på en situation på irrationellt marknadsbeteende och där var marknadsaktörs beteende påverkar förutsättningarna för de andra.¹⁵² LTCM krisen involverade personer som är mycket skickliga på finansiell modellering. Ändå kunde de inte förutse risken i strategin. Samtidigt tvingade regleringen kring marginalkrav marknadsaktörerna att sälja tillgångar.

2.6 Kapitelsammanfattning

Basel II är ett mycket komplext regelverk, fullt av teknikaliteter och detaljerade regler. Syftet med regelverket är att främja den finansiella stabiliteten och motverka att kriser likt de på 1990-talet uppstår igen. Basel II handlar till stor del om riskhantering och de modeller som anses vara tillämpliga för att uppfylla regelverkets syfte. Risk är de olika utfall av en investering som kan tilldelas sannolikheter och de modeller som tillämpas för att mäta dessa utfall bygger på statistiska antaganden. Basel II är att anse som ett riskkänsligt regelverk och de statistiska modeller som föreslås tillämpas ska på ett tillförlitligt sätt motverka att finansiell instabilitet uppstår till följd av finansiella kriser.

Men kritiker inom akademien hävdar motsatsen. Vissa gör gällande att införandet av de nya kapitaltäkningsreglerna kan innebära ett ökat risktagande från bankernas sida. Vidare kritiseras regelverket för att inte ta hänsyn till nationella avvikelser. En stor del av kritiken är riktad gentemot det sätt varmed kapitaltäkningskraven beräknas. För det första har mätningen av risk baserad på relativ frekvens utsatts för kritik. För det andra har marknadens annorlunda agerande vid krissituationer, användandet av historisk data och urvalet av detsamma kritiserats. Vidare har kapitaltäkningsreglerna i relation till

¹⁵² Danielsson (2002 b) s. 15

procykikalitet uppmärksammats som ett stort problem. Ovanstående kan sammanfattas i en samlad kritik mot användandet av statistiska modeller vid riskmätning i syfte att förhindra uppkomsten av finanskriser och finansiell instabilitet. Asienkrisen, Rysslandkrisen och LTCM belyser detta fenomen.

Men om tidigare reglering inte lyckats vidmakthålla stabiliteten på den finansiella marknaden, är det då troligt att Basel II är en lämplig reglering för att uppfylla detta syfte? Genom att studera dels utvecklingsarbetet med Basel II, dels marknadsaktörernas erfarenheter av implementeringen av regelverket ämnar vi utreda detta. I nästkommande kapitel redogörs för metoden, det praktiska tillvägagångssättet, genom vilken vår undersökning utförs för att kunna operationalisera forskningsfrågan. Genom litteraturgenomgången visas på svårigheten att studera risk genom statistiska modeller, innehållande antaganden, som tillämpas och appliceras på fenomenet. Utifrån en studie av den offentliga debatten, genom *Consultative Paper 3*, kan en förförståelse för praktikens uppfattningar skapas. Detta möjliggör en bättre förståelse för empirin och de tankar som förs fram, varför denna möjlighet inte har förbisetts. För debatten redovisas i kapitel 5, Kommentarer till Basel II.

3 Metod

I detta kapitel behandlas den metod med vilken undersökningen genomförs för att uppfylla uppsatsens syfte och besvara forskningsfrågan. Uppsatsen har ett deskriptivt syfte och tillvägagångssättet är induktivt. För att skapa förståelse för det undersökta fenomenet kommer dels utvecklingsarbetet med Basel II behandlas, dels marknadsaktörernas erfarenheter av implementeringen av regelverket studeras. För förståelsen för implementeringsarbetet är den kvalitativa metoden bäst lämpad och undersökningen genomförs genom semistandardiserade djupintervjuer. I kapitlet motiveras metodvalen och det praktiska tillvägagångssättet redogörs för. Avslutningsvis beaktas problem med den valda metoden.

3.1 Forskningsansats

Utredningsarbete syftar i grunden till att producera ny kunskap. Denna uppsats ämnar besvara forskningsfrågan: innebär Basel II en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden? Frågan har operationaliserats genom en deskriptiv förståelse för det implementeringsarbete som bankerna genomgått och kommentarerna till Basel II som framförts genom *Consultative Paper 3*. Genom att studera den offentliga debatten, utifrån *Consultative Paper 3*, genereras en förförståelse för de tankar som förts fram avseende det undersökta fenomenet vilket möjliggör en djupare förståelse för empirin. Det finns dock olika tillvägagångssätt för att framställa ny kunskap.¹⁵³ Generellt kan man göra indelningen i induktivt respektive deduktivt tillvägagångssätt. Vid deduktivt tillvägagångssätt utgår forskaren från befintlig teori och ämnar applicera den på verkligheten och förklara verkligheten utifrån den. Vid induktivt tillvägagångssätt syftar forskaren istället till att bygga upp ny kunskap utifrån empirin. Glaser & Strauss introducerade vad de kallade ”grundad teori” (grounded theory) med vilken de menade att teorier ska bildas utifrån det observerade och det är verkligheten som ska bilda utgångspunkt för teorin.¹⁵⁴ Vi har använt induktivt tillvägagångssätt, främst hämtat från Glaser och Strauss grundad teori, för att besvara uppsatsens forskningsfråga och uppfylla syftet. Utifrån förförståelsen genom kommentarerna till Basel II har den empiriska undersökningens intervjufrågor tagit form. Vi utgår således från det specifika för att finna det generella.

3.2 Urval och avgränsningar

Operationaliseringen av forskningsfrågan kräver ett antal överväganden avseende avgränsningar av det undersökta fenomenet. Vi har valt att undersöka sex svenska bankers syn på Basel II som medel för reglering av den finansiella stabiliteten.

¹⁵³ Lundahl & Skärvad (1999) s. 14f

¹⁵⁴ Jacobsen (2002) s. 34f

Avgränsningen är nödvändig för uppsatsens begränsade omfattning. De valda bankerna har samtliga ansökt till Finansinspektionen om användande av internratingmetoden varför de utgör en enhetlig urvalsgrupp. Alternativt hade även de nischbanker som växt fram på den svenska finansiella marknaden kunnat låtas representeras i undersökningen, då dessa möjligtvis skulle kunna ha en annan synvinkel och därmed åsikt om Basel II. För att behålla stringensen i uppsatsen har denna möjlighet dock förbisetts. Samtliga tre pelare i Basel II kommer att behandlas. Att endast behandla första pelaren, och således välja bort andra och tredje pelaren, skulle inte ge en fullständig bild av det undersökta fenomenet, varför denna avgränsning lämnats utan hänseende. Det kan tilläggas att uppsatsen inte har ett intresse för teknikaliteter i riskbedömningar. En stor del av kommentarerna till CP3 berör teknikaliteter. Dessa kommer överhuvudtaget inte ges utrymme i uppsatsen. Kommentarna beaktas snarare utifrån kopplingen till den finansiella stabiliteten.

3.3 Val av forskningsmetod

Glaser och Strauss grundade teori ger uttryck åt en metod för teoriskapande av sociala processer. Denna innebär att teorier ska byggas utifrån empirisk data, det vill säga induktiv ansats, istället för att utifrån logiska principer skapa teorier som sedan testas empiriskt.¹⁵⁵ Denna metod förefaller därför vara bäst lämpade för vår uppsats. Grundad teori bygger på att skapa förståelse för verkligheten och utifrån den bygga teorier. Därav blir förförståelsen för det studerade fenomenet av mindre vikt. Glaser och Strauss menade istället att forskaren med fördel bör vara opåverkad av tidigare forskning på området för att upptäcka nya aspekter av forskningen. Metoden kräver dessutom teoretisk lyhördhet av forskaren. Med detta begrepp avses förförståelsehanteringen, forskarens analytiska förmåga samt förmågan att hantera motsägelser och kaos. Viktigt för forskare som använder grundad teori är förmågan till konceptualisering, det vill säga ge begrepp åt abstrakta mönster. De samband som forskaren söker betecknas grundläggande social process. Psykologiska sociala processer avser önskan av kontroll och styrning vilket ofta resulterar i en strukturell social process, såsom byråkratisering. Det fenomen som studeras genom grundad teori är undersökningsdeltagarnas erfarenheter av verkligheten. Forskarens uppgift blir då att tolka de mönster som finns och ge förklaring till dem.¹⁵⁶

Med utgångspunkt i forskningens syfte och tillvägagångssätt sker valet av lämplig forskningsmetod. Metoden, med vilken inhämtningen av information sker, kan var antingen i form av siffror (kvantitativt) eller ord (kvalitativt).¹⁵⁷ De båda metoderna har till syfte att skapa en bättre förståelse för det undersökta, men skillnaderna mellan dem är betydliga. Den kvalitativt inriktade metoden kännetecknas av närheten till det undersökta objektet och utmynnar i djupare förståelse för fenomenet. Den kvantitativa metoden går istället på bredden med

¹⁵⁵ Gustavsson (2004) s. 211

¹⁵⁶ Gustavsson (2004) s. 214-219

¹⁵⁷ Jacobsen (2002) s. 38

ansats att kvantifiera och statistiskt beskriva det undersökta. Den kvantitativa metoden omvandlar den erhållna informationen till siffror och mängder medan det är forskarens uppfattning eller tolkning av informationen som står i centrum vid kvalitativ metod.¹⁵⁸

Då vår uppsats har ett deskriptivt syfte att kartlägga, utreda och skapa kontextuell förståelse för huruvida Basel II innebär en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden är den kvalitativa metoden bäst lämpad. Grundad teori är en systematisk kvalitativ metod som lämnar mycket utrymme åt forskarens tolkning och analytiska förmåga.¹⁵⁹ Därför finns det stora möjligheter att få en nyanserad beskrivning av situationen. Eftersom kvalitativa undersökningar inte påtvingar undersökningsobjektet frågor med givna svarsalternativ är sannolikheten för hög intern giltighet stor då det är undersökningsobjektet som i hög grad definierar vad som är ”korrekt”.¹⁶⁰ Givetvis kan detta medföra tolkningsproblem, både avseende vad respondenten verkligen åsyftat och forskarens egen tolkning av informationen. Vid användandet av Glaser och Strauss metod kan en ”cirkelansats” vara tillämplig för att kringgå detta problem, det vill säga att inte vara alltför direkt i frågorna vilket kan påverka respondentens svar och således forskarens tolkning.¹⁶¹ Eftersom vår uppsats anlägger ett kritiskt perspektiv till kapitaltäckningsreglerna som ett medel för att uppnå finansiell stabilitet kan det vara av stor vikt att inte våra åsikter reflekteras i respondenternas svar. Vår medvetenhet om detta, och avsikt att inte anlägga en kritisk ton under intervjuerna, är av största vikt vid genomförandet av undersökningen och tolkningen av resultaten. Även den närhet som kvalitativa undersökningar innebär ökar den interna giltigheten. Öppenheten och närheten kan dock ha som bieffekt att den kritiska reflektionen hämmas¹⁶² och den kvalitativa forskningen kan således uppfattas som subjektiv. Detta kan resultera i att undersökningseffekter förekommer, exempelvis att intervjusituationen påverkar det som undersöks och resultatet blir att man mäter något man själv åstadkommit snarare än hur respondenten upplever fenomenet.¹⁶³ Den kvantitativa undersökningsmetoden är inte tillämplig i denna uppsats eftersom problemställningen är relativt oklar, det vill säga att ingen befintlig teori ställs upp för att testas i empirin, Uppsatsen syftar dessutom till att skapa ny kunskap om det undersökta fenomenet snarare än beskriva fenomenets frekvens.

Vidare är den kvalitativa metodens flexibilitet en stor fördel.¹⁶⁴ I deskriptiva induktiva uppsatser, likt vår, kan det finnas behov av modifiering av uppsatsens vinkling och perspektiv. Möjligheten att förändra och anpassa forskningsprocessen, som den kvantitativa metoden innebär, är en stor fördel i

¹⁵⁸ Lundahl & Skärvad (1999) s. 76ff

¹⁵⁹ Gustavsson (2004) s. 211

¹⁶⁰ Jacobsen (2002) s. 142ff

¹⁶¹ Gustavsson (2004) s. 225

¹⁶² Jacobsen (2002) s. 142

¹⁶³ Bryman & Bell (2005) s. 318

¹⁶⁴ Jacobsen (2002) s. 142

denna uppsats.¹⁶⁵ Detta kan uppfattas som en bristande transparens gällande genomförandet av studien.¹⁶⁶ För forskarens del ställer flexibiliteten krav på att fokus bibehålls.¹⁶⁷ Eftersom det undersökta fenomenet i denna uppsats är utforskat är den kvalitativa undersökningsmetoden att föredra framför den kvantitativa eftersom det finns behov av flexibilitet i uppläggnings av undersökningen.

En nackdel som kan få stor betydelse är att kvalitativa undersökningar är resurskrävande.¹⁶⁸ Med anledning av våra begränsade resurser krävs noga förberedelser innan undersökningen för att effektivisera genomförande och analys. Den kvalitativa ansatsen kan medföra generaliseringsproblem till följd av representativiteten hos de undersökta objekten för den totala populationen. Detta påverkar den externa giltigheten för undersökningen.¹⁶⁹ Genom att inskränka undersökningen till att omfatta erfarenheter av implementeringen av Basel II avseende sex svenska banker kan studien snarare ses ligga till grund för ytterligare komparativa undersökningar av samma fenomen i andra länder, eller för jämförelse med nischbankers erfarenheter, än som generalisering av implementeringserfarenheter av Basel II i allmänhet. Beaktas bör att kvalitativa undersökningar ofta är svår att replikera då undersökningen är ostrukturerad och ofta beroende av forskarens egen tolkning av informationen.¹⁷⁰ Den teori vi ämnar skapa skall dock vara mottaglig för modifieringar om ny data uppkommer.¹⁷¹ En kvantitativ undersökning är likväl ingen alternativ metod att använda i vår uppsats då syftet med uppsatsen inte är att kvantifiera det undersökta fenomenet. Den djupare förståelse som vi ämnar skapa kräver istället en kvalitativ undersökning.

3.4 Primärdatainsamling

Genom sammanställningen av data kan ny kunskap genereras. Det är viktigt att tänka på att det finns två typer av data: primärdata och sekundärdata. Skillnaden dem emellan är ändamålet för vilket de är utformade. Primärdata är insamlad och anpassad för den specifika studien, medan sekundärdata är sammanställd och analyserad för tidigare studier.¹⁷² Forskningsfrågan i vår uppsats har tidigare inte utretts. För att besvara den har vi i vår undersökning lagt fokus på primärdata i form av dels kommentarerna i *Consultative Paper 3*, dels intervjuer.

Syftet med den vetenskapliga undersökningen och hur pålitlig information kan tillförskaffas är avgörande för vilken typ av undersökning som bör användas.¹⁷³ För att undersöka debatten och de tankar marknadsaktörerna har kring Basel II har

¹⁶⁵ Jacobsen (2002) s. 144

¹⁶⁶ Bryman & Bell (2005) s. 320

¹⁶⁷ Jacobsen (2002) s. 144

¹⁶⁸ Jacobsen (2002) s. 144

¹⁶⁹ Bryman & Bell (2005) s. 320, Jacobsen (2002) s. 144

¹⁷⁰ Bryman & Bell (2005) s. 319

¹⁷¹ Gustavsson (2004) s. 233

¹⁷² Lundahl & Skärvad (1999) s. 131

¹⁷³ Magne & Solvang (1997) s. 105

kommentarerna till *Consultative Paper 3* bearbetats och sammanställts. Vi har genomfört en kvalitativ undersökning för att operationalisera förståelsen för det implementeringsarbete avseende Basel II som bankerna genomgått och därigenom utreda huruvida Basel II innebär en lämplig reglering av den finansiella stabiliteten. Respondentintervjuer, det vill säga intervjuer med personer direkt delaktiga i det fenomen vi studerar¹⁷⁴, är därför bäst lämpade för att uppfylla syftet.

Primärdata omfattar data som aldrig tidigare behandlats och som insamlats i syfte att uppfylla undersökningens ändamål. I denna uppsats har primärdata samlats in i form av kommentarerna till *Consultative Paper 3* och semistandardiserade respondentintervjuer.¹⁷⁵ Kommentarna klassificeras som primärdata på de inte tidigare är behandlade utan återfinns som de inlämnade originaldokumenten. En närmare beskrivning av sammanställningen av kommentarerna återfinns i avsnitt 3.3.2 nedan. Vidare följer en utförligare beskrivning av respondentintervjuerna. Den semistandardiserade intervjuformen har valts då uppsatsens syfte är att skapa en djupare förståelse för det undersökta fenomenet och av stor vikt har respondenternas möjlighet att fritt kunna lyfta fram sina åsikter, föreställningar och värderingar varit. Även möjligheten att situationsanpassa intervjuerna varit viktig vid valet av intervjustruktur. För att stimulera respondenterna att lyfta fram sina tankar kring fenomenet har intervjufrågorna varit av dialogutvecklande karaktär.¹⁷⁶ Detta ligger väl i linje med ”cirkelansatsen” som förespråkas i grundad teori.¹⁷⁷ På detta sätt pressar vi inte på vår egen förståelse på respondenterna. Den allmänna hållningen skapar en öppning för respondenterna att lämna oväntad data. Vi har under intervjuerna haft som mål att skapa ett samtal, snarare än en strukturerad intervju, för att på så vis få så god grund som möjligt till den teoriskapande processen.

3.4.1 Urval av respondenter

Urvalet av undersökningspersoner är en kritisk faktor vid kvalitativa undersökningar. Eftersom syftet med vår primärdatainsamling varit att få en djupare förståelse för det undersökta fenomenet har urvalsprocessen inte skett slumpmässigt utan gjorts utifrån systematiskt medvetet utformade kriterier.¹⁷⁸ Uppsatsen ämnar undersöka huruvida Basel II utgör ett lämpligt verktyg för kontroll av den finansiella stabiliteten blir det naturligt att intervjua respondenter berörda av fenomenet. Vårt urval har bestått av respondenter från de åtta svenska banker som ansökt om att få använda internratingmetoden. Utifrån de utvalda bankerna att ingå i undersökningen har sex personer intervjuats, en person från respektive bank. Enligt vår uppfattning hade fler intervjuer med banker inte inneburit en bättre förståelse för inställningen till regelverket. Vår uppfattning var

¹⁷⁴ Magne & Solvang (1997) s. 104

¹⁷⁵ Halvorsen (1992) s. 72

¹⁷⁶ Lundahl & Skärvad (1999) s. 115ff

¹⁷⁷ Gustavsson (2004) s. 225

¹⁷⁸ Magne & Solvang (1997) s. 103f

nämligen att bankpersonalen var relativt samstämmig i sin uppfattning om regelverket. Därför förväntade vi att ytterligare intervjuer hade lett till upprepningar av synpunkter som tidigare framförts. Urvalet av respondenterna från bankerna har satts i relation till deras relevans för uppsatsens syfte och forskningsfråga. Detta bidrar till att minimera risken för att fel respondent representerar urvalsgruppen i undersökningen. Det är av stor vikt att respondenterna besitter tillräcklig kunskap på området som behandlas för att informationen som framkommer under intervjuerna ska vara relevant och bidra till den djupare förståelse som ämnas uppnås.

Vi har förutom de sex svenska bankerna valt att undersöka Svenska Bankföreningens, Finansinspektionens och Riksbankens syn på Basel II för reglering av den finansiella stabiliteten. Med sin breda medlemsbas av finansiella institutioner kan Svenska Bankföreningen förväntas fånga upp en del av de åsikter som uttryckts av finansiella institut utanför uppsatsens urvalsgrupp. Finansinspektionen och Riksbanken representerar Sverige i Baselkommittén, och har därmed djup förståelse för avsikterna med reglerna i Basel II. Finansinspektionen har dessutom en viktig roll i övervakningen av att regelverket efterlevs. Riksbankens intresse för finansiell stabilitet härstammar för det ansvar som centralbanken har för betalningsystemet. En utförligare presentation av respondenterna och deras relevans som intervjuobjekt i uppsatsen följer nedan.

Det skall påpekas att respondenterna svarar för deras enskilda uppfattning, vilken inte nödvändigtvis delas av övrig personal på banken. Valet att intervjua personer från olika banker, istället för ett stort antal personer på en och samma bank, bygger på en förhoppning om att inställningen skiljer sig mer mellan två personer på olika banker än mellan två personer på samma bank. Om detta stämmer leder tillvägagångssättet också till en bredare och djupare förståelse för regelverket.

3.4.2 Presentation av respondenter

Respondenterna i urvalsgruppen banker har centrala befattningar, avseende Basel II-projektet, i sina yrkesroller. Dessa personer kan antas tillhöra den grupp i Sverige med störst inblick och förståelse för vårt undersökta fenomen. Detta bidrar till ett kvalitativt informationsinnehåll som kan bidra till att generera ett bättre resultat.¹⁷⁹ Respondenterna från Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen och Riksbanken är samtliga involverade i respektive organisations arbete med Basel II-projekt, och kan således förväntas besitta värdefull information till gagn för vår uppsats.

SEB

SEB är en nordeuropeisk finansiell koncern representerad i ett 20-tal länder världen över, med hemmamarknader i Norden, Baltikum, Polen, Tyskland och Ukraina. SEB har ca 5 miljoner privatkunder och en marknadsandel på 16 procent

¹⁷⁹ Magne & Solvang (1997) s. 104

i Sverige. Balansomslutning 2004 uppgår till 1600 miljarder kronor.¹⁸⁰ Från SEB intervjuades Joar Langeland, koncernansvarig för implementeringen av Basel II.

Nordea

Nordea är en finanskoncern verksam i Norden och Östersjöregionen med 9,4 miljoner privatkunder. Balansomslutningen uppgår till ca 320 miljarder euro. I termer av marknadsvärde är Nordea bland de 25 största finansinstituten i Europa.¹⁸¹ Från Nordea intervjuades Niklas Palm, kapitaltäckningsexpert.

Svensk Exportkredit

Svensk Exportkredit (SEK) är en finansiell partner för kunder och investerare sedan 1962 och ägs till hundra procent av staten. SEK är verksam i Norden och verksamheten omfattar exportkrediter, långivning, strukturerad finansiering, projektfinansiering, leasing, kapitalmarknadsprodukter och finansiell rådgivning. Koncernens balansomslutning 2004 uppgick till 160 miljarder kronor.¹⁸² Från SEK intervjuades Lars Grönlund, Executive Director Credit and Risk Management.

Länsförsäkringar Bank

Länsförsäkringar Bank är en del av Länsförsäkringar AB som tillsammans med 24 lokala Länsförsäkringsbolag bildar en kundägd försäkringsgrupp. Länsförsäkringsbolagen har tillsammans drygt 3,1 miljoner kunder och en marknadsandel på ca 3 procent inom bank. 2004 uppgick bankkoncernens balansomslutning till 43 miljarder kronor.¹⁸³ Från Länsförsäkringar intervjuades Johan Cristvall, kreditriskanalytiker inom oberoende riskkontroll.

Landshypotek

Landshypotek är ett låntagarägt företag med ca 62 000 medlemmar och är verksamt i Sverige. Koncernens balansomslutning uppgick till 36 miljarder kronor år 2004.¹⁸⁴

Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag

Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB) tillhandahåller finansiering av boende i Sverige. Företaget ägs av staten och har ca 240 000 privat- och företagskunder. SBAB:s marknadsandel av hela bolånemarknaden (ca 1 400 miljarder kronor) uppgår till elva procent. Balansomslutningen 2004 var drygt 130 miljarder kronor för koncernen.¹⁸⁵

Svenska Bankföreningen

Svenska Bankföreningen företräder bankerna i Sverige och hjälper medlemmarna i frågor av gemensamt intresse. Medlemmarna består av, förutom banker,

¹⁸⁰ *SEB i korthet* [www]

¹⁸¹ *Om Nordea* [www]

¹⁸² *Om SEK* [www]

¹⁸³ *24 länsförsäkringsbolag i samverkan* [www]

¹⁸⁴ *Om Landshypotek* [www]

¹⁸⁵ *Kort om SBAB* [www]

finansbolag och bostadsinstitut som ingår i bankkoncernerna. Även utländska banker med filialer verksamma i Sverige ingår i föreningen. Bankföreningen arbetar för en väl fungerande och effektiv bankmarknad och representerar medlemsföretagen gentemot myndigheter och organisationer, nationellt såväl som internationellt främst inom en europeiska bankföreningen, European Banking Federation. SEB, Handelsbanken, Nordea, Föreningssparbanken och Länsförsäkringar Bank är samtliga medlemmar i Svenska Bankföreningen. Föreningen har som uppsatt mål att verka för en effektiv svensk implementering av kapitaltäckningsdirektivet Basel II.¹⁸⁶ Från Svenska Bankföreningen intervjuades Bengt G Löwenthal, Senior Advisor.

Finansinspektionen

Finansinspektionen (FI) är en statlig myndighet som övervakar företagen på finansmarknaden. FI har i uppdrag att bidra till att det finansiella systemet fungerar effektivt och uppfyller kravet på stabilitet. FI ska verka förebyggande för att motverka att finansiella kriser uppstår. Under FI:s tillsyn står 3 500 företag, däribland banker och kreditmarknadsföretag. FI deltar aktivt i EU-samarbetet, bland annat som rådgivande organ till EU-kommissionen och deltar i tillsynsfrågor inom Baselkommittén för banktillsyn.¹⁸⁷

Riksbanken

Riksbanken är Sveriges centralbank och en myndighet under riksdagen. Betalningssystemet och kreditförsörjningen spelar en central roll för att ekonomin ska fungera effektivt. Riksbanken gör fortlöpande bedömningar av risker i de svenska storbankerna och i den centrala finansiella infrastrukturen. Arbetet med den finansiella stabiliteten delar Riksbanken med Finansinspektionen och finansutskottet. Inom Riksbanken bedrivs även forskning inom bland annat bankväsendet och den finansiella marknaden.¹⁸⁸

Riksbankens analyser av den finansiella stabiliteten sker i tre steg. I det första steget granskar Riksbanken på omvärldsfaktorer där det finns risker. Idag skulle en sådan omvärldsfaktor vara hus- och lägenhetspriserna. Den marknaden kan vara en bubbla. Priserna har gått upp kraftigt, men ett tu tre kan priserna börja rasa. Andra omvärldsfaktorer är oljepriserna och USA:s budgetunderskott. I det andra steget analyserar Riksbanken hur omvärldsfaktorerna kan komma att påverka de som bankerna lånar ut till: ”Hur påverkas hushållen av att bostads- och hushållspriserna sjunker med 20 %”. I vilket skick befinner sig svenska företag?” I det tredje steget granskar Riksbanken bankerna. Givet att bankernas omvärld ser ut så här, hur stor är bankernas motståndskraft mot problem: Tjänar banken tillräckligt med pengar? Har banken bra beredskap när det gäller likviditet? Hur har bankerna det med kapital?

¹⁸⁶ Om Bankföreningen [www]

¹⁸⁷ Om Finansinspektionen [www]

¹⁸⁸ Riksbankens uppgifter [www]

3.4.3 Praktiskt tillvägagångssätt

Vårt praktiska tillvägagångssätt bygger på grundad teori. Vi har således utgått från praktiken för att därigenom skapa förståelse för empirin och skapa ny teori på området. Det empiriska materialet utgörs av två delar: dels kommentarerna till *Consultative Paper 3*, dels intervjuer med utvalda respondenter. Nedan redogörs först för bearbetningen och sammanställningen av kommentarerna, och därefter primärdata i form av intervjuer.

Kommentarerna till CP3 har kategoriserats under teman och utifrån respektive intressentgrupp som framfört dem. Kategoriseringen i teman och intressentgrupper har möjliggjort en överskådlighet av materialet. Som tidigare nämnt har kommentarer kring teknikaliteter i Basel II bortsetts ifrån och istället har en bedömning utifrån i vilken utsträckning kommentarerna tangerade finansiella kriser och användandet av de interna riskmetoderna gjorts. Det kategoriserade materialet har möjliggjort en jämförelse mellan olika intressenters uppfattning av samma tema, och därigenom en översiktlig och summarisk redovisning av kommentarerna. Resultatet har slutligen redovisats under de identifierade temana där de åsikter som respektive grupp särskilt betonat åskådliggjorts och likheter respektive skillnader lyfts fram. Kommentarerna till CP3 återspeglar en stor del av bristerna i Basel II. Därför utgör kommentarerna en lämplig grund för våra intervjufrågor. En del av de problem som framför allt förelåg med det första och andra regelförslaget har beaktats i det förslag som CP3 behandlar. Därför baserades intervjufrågorna i synnerhet på kommentarerna till det tredje regelförslaget.

Insamlingen av primärdata i form av intervjuer med banker och andra aktörer på marknaden har tagit sin utgångspunkt i kontakten med respondenterna. Respondenterna har gjorts införstådda i uppsatsens syfte och den forskningsfråga vi ämnar besvara. Ett utarbetat intervjuunderlag utifrån vilket intervjuerna hållits har översänts till respondenterna ett par dagar innan intervjutillfället. Detta har gett respondenterna möjlighet att förbereda sig inför intervjun vilket resulterat i genomtänkta och relevanta svar samt underlättat intervjuprocessen. Förberedda följdfrågor fanns inte med på det utskickade intervjuunderlaget, då detta skulle kunna påverka respondenternas svar.

Intervjuerna har genomförts per telefon. Totalt har nio respondenter intervjuats, en respondent från var och en av de sex bankerna samt en respondent från vardera Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen och Riksbanken. Eftersom respondenterna fått tillgång till intervjuunderlaget i förväg har respondenten kunnat förbereda svaren väl och eventuellt ta hjälp av andra inblandade i arbetet med Basel II. Intervjuerna har i genomsnitt tagit 60 minuter att genomföra och har skett separat med respektive respondent vilket underlättat bearbetningen av data i efterhand. Att intervjuerna genomförts enskilt har även inneburit att respondenterna inte kunnat påverkas av varandras svar, vilket gett oss större tillförlitlighet i att insamlad data är representativ.

Intervjufrågorna har till stor del strukturerats utifrån kommentarerna till CP3, och knutits an till teorier kring risk och riskhantering. Detta har inneburit att bearbetningen av intervjuerna i resultatredovisningen och slutdiskussionen underlättats och möjliggjort att uppsatsens syfte uppfylls. Intervjuerna har genomförts med hjälp av semistandardiserade intervjufrågor. Frågorna har utgjort en grund utifrån vilken en vidare diskussion förts. Samtidigt som respondenterna fått möjlighet att tala fritt kring fenomenet i fråga har grundfrågorna kunnat styra intervjun i avsedd riktning. En standardiserad intervjuform hade troligtvis inte bidragit till den djupare förståelse för Basel II som lämplig reglering av den finansiella marknaden som uppsatsen ämnar skapa.

För att få en så korrekt och fullständig bild av respondenternas åsikter har svaren noggrant sammanställts efter varje intervju. I de fall oklarheter har uppstått har respondenterna kontaktats igen för att utesluta skevheter i resultatet. Resultatet har slutligen sammanställts för respektive respondent. Utifrån detta har slutsatser avseende erfarenheter av implementeringen av Basel II växt fram och utkristalliserats, och forskningsfrågan besvarats.

3.5 Sekundärdatainsamling

Inom redovisningsforskningen finns relevant sekundärdata som använts i denna uppsats. Framst har artiklar publicerade i internationellt erkända tidskrifter inom den vetenskapliga forskningen på området använts. Möjligheten att utnyttja data från tidigare genomförda undersökningar har inte negligerats, då det många gånger är av god utredningsekonomi. Informationen från sådana data är redan analyserad, om än för ett annat syfte, varför den blir föremål för en sekundäranalys.¹⁸⁹

3.5.1 Praktiskt tillvägagångssätt

Sekundärdata har använts i två syften i denna uppsats, dels som grund för litteraturgenomgången, dels som kunskapsbank och inspirationskälla. Sekundärdata har första hand varit underlag för uppsatsens teoretiska bidrag, samtidigt som densamma bidrar till ökad förståelse för det undersökta fenomenet och därigenom lämnar understöd åt uppsatsens syfte.

Sekundärdata har inhämtats i form av nationella såväl som internationella artiklar på området, facklitteratur samt publikationer av Baselkommittén. Framställningen av regelverket bygger på originaldokumentet *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards* (allmänt kallad Basel II), i kombination med Finansinspektionens översättning, använts. Basel II är ett fortlöpande projekt, tänkt att träda i kraft år 2006/2007, och revideringar har skett och sker fortfarande kontinuerligt. Vi har använt den senast publicerade framställningen av regelverket från augusti 2005. Prioriteringen av internationella

¹⁸⁹ Lundahl & Skärvad (1999) s. 131f

artiklar framför nationella artiklar är avsaknaden av svenska artiklar av motsvarande dignitet. De internationella tidskrifter vi använt oss av är bland annat:

- Critical Perspectives on Accounting
- Journal of Banking and Finance
- The Accounting Review
- Princeton University Press

Vi har genom sökord som "basel committee", "Value-at-Risk", "regulation" och "risk models" funnit relevanta artiklar utifrån ELIN, Lunds universitets elektroniska sökmotor för artiklar. Utifrån källhänvisningar i de artiklarna vi funnit har vi funnit ytterligare relevant sekundärdata. Det bör påpekas att sekundärdata avseende det fenomen vi ämnar undersöka är relativt begränsad. Detta har medfört att angränsande forskning på området används för förståelse för det undersökta fenomenet. Detta visar samtidigt på relevansen av vår undersökning och uppsats.

3.6 Metodproblem

Ett utredningsarbete kan inte ske helt objektivt, eftersom analysen av det observerade slutligen tolkas av en forskare med erfarenheter, värderingar, åsikter etc.¹⁹⁰ Vi har i vår undersökning varit medvetna om detta faktum och strävat efter så stor objektivitet som möjligt. I kvantitativa undersökningar står de undersökta objektens representativitet i fokus: huruvida man verkligen mätt det som var avsett att mäta och om den insamlade informationen är pålitlig. Detta står i kontrast emot kvalitativa undersökningar, liksom vår, vars syfte är att skapa en ökad förståelse för det studerade fenomenet. Även problemet med giltig, valid, information är i princip av mindre betydelse för kvalitativa undersökningar, jämfört med kvantitativa, med anledning av närheten till det studerade.¹⁹¹ Även om termerna reliabilitet och validitet används av kvalitativa forskare i huvudsak på liknande sätt som av kvantitativa forskare som kriterier för bedömning av deras forskning har alternativa kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar framförts.¹⁹² Nedan följer en kritisk granskning av våra metodval samt diskussion kring trovärdigheten och äktheten i den insamlade informationen.

3.6.1 Källkritik

I en vetenskaplig undersökning är det viktigt att förhålla sig kritisk till alla sina källor¹⁹³ då dessa kan vara vinklade, fragmentariska eller tendensiösa.¹⁹⁴ Ett problem vid kvalitativa undersökningar med intervjuer som informationskälla är

¹⁹⁰ Eriksson & Wiederheim-Paul (2001) s. 37

¹⁹¹ Holme & Solvang (1997) s. 94

¹⁹² Bryman & Bell (2005) s. 306

¹⁹³ Eriksson & Wiederheim-Paul (2001) s. 150

¹⁹⁴ Lundahl & Skärvad (1999) s. 134

svårigheten för intervjuaren att avgöra huruvida respondenten talar ”sanning” eller om vissa aspekter utelämnas. Vi har därför noggrant analyserat och tolkat intervjumaterialet inte dra förhastade slutsatser. Då vi har använt oss av semistandardiserade intervjufrågor har möjligheten till följdfrågor och mer utvecklad diskussion uppkommit för att minska risken för missuppfattningar av respondentsvaren och att respondenten ”lurar” oss. Problematiken med att få rätt person att ställa upp på intervju kan påverka validiteten och reliabiliteten av den vetenskapliga undersökningen.¹⁹⁵ Vi har därför valt ut respondenterna med stor omsorg och eftertanke. Representanterna från bankerna är ansvariga respektive Basel II-projekt med stor insyn i regelverket och kontaktpersonerna på Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen och Riksbanken är yrkesmän på området. Avseende sekundärdata har författarnas trovärdighet försäkrats genom bland annat refereringskontroll via Science Citation Index. Exempelvis har Jón Daníelssons artikel *The emperor has no clothes: Limits to risk modelling* citerats 25 gånger.¹⁹⁶

Då vår uppsats ämnar utreda respondenternas åsikter kring lämpligheten att reglera den finansiella stabiliteten genom Basel II är det av största vikt att vår tolkning av respondenternas svar är så trovärdig som möjligt. Intervjuer kan medföra vissa risker. Exempelvis kan prestigebias påverka respondenten, vilket innebär att denne förskönar sin existens till nackdel för en korrekt bild av verkligheten.¹⁹⁷ Även respondenternas förmåga att uttrycka sig kan påverka resultatanalysen. Vårt val av semistandardiserade intervjuer kan medföra fördelar då vi har fått möjlighet att ställa följdfrågor för mer utförliga svar. En vanligt förekommande företeelse vid intervjuer är den så kallade intervjuareffekten. Denna innebär att intervjuaren genom kroppsspråk och gester påverkar respondentens svar.¹⁹⁸ Vid telefonintervjuer försvinner risken för detta till viss del. Exempelvis tonläget vid telefonkontakten kan påverka respondenten. Det är av största vikt att som intervjuare hålla sig positivt inställd till respondenternas åsikter för att lyckas mana respondenterna att berätta varför de har den åsikten de har. Detta påtalas till exempel av Townley et al (2003).¹⁹⁹ Eftersom det är högst troligt att bankerna i vi vårt fall åtminstone vill tro att Basel II verkligen uppfyller sitt syfte (de lägger ju ner hundratals miljoner kronor i implementeringsarbetet) är det mycket viktigt att vi inte låter vår kritiska inställning till statistiska modeller för reglering av finansiell stabilitet märkas under intervjuerna. Det skulle kunna få respondenterna att inta en försvarsposition, eller till och med inte vilja fortsätta intervjun.

Efter varje genomförd intervju har protokoll, utifrån ljudupptagning och anteckningar, sammanställts. Denna noggranna sammanställning av informationen från respondenterna har medfört en god grund för den fortsatta analysen. Detta har även gett en bättre förutsättning för att avgöra kvaliteten på den information som

¹⁹⁵ Lundahl & Skärvad (1999) s. 118

¹⁹⁶ Science Citation Index [www]

¹⁹⁷ Dahmström (2000) s. 264

¹⁹⁸ Dahmström (2000) s. 264

¹⁹⁹ Townley et al (2003) s. 1048-1049

framkommit.²⁰⁰ Merten som detta sätt att sammanställa inneburet har vägts mot nyttan, varför det ändå tillämpats. Källgranskning har skett genomgående i uppsatsen för att därigenom behålla relevansen och stringensen.

3.6.2 Validitet och reliabilitet

Validitet kan definieras som ”frånvaro av systematiska mätfel”²⁰¹, alltså att mätningarna skall mäta det som forskaren avsåg att mäta. Forskaren måste därför ifrågasätta om respondenternas svar är relevanta för undersökningens syfte. Om svaret blir nej, kommer systematiska fel uppkomma, som inte försvinner trots upprepade undersökningar av samma fenomen.²⁰² Det är viktigt att vara medveten om mätinstrumentets begränsningar då det sällan är möjligt att uppnå fullständig validitet. För att lyckas mäta det vi avsett att mäta har intervjufrågorna utformats systematiskt och noggrant. Vårt val att använda intervjuer har öppnat för möjligheten för feedback och således har risken för missförstånd minimerats. Intervjuer kan dock medföra att respondenterna talar runt frågorna utan att direkt besvara dem. Tolkningen av ord och begrepp hamnar således i fokus. Vi är medvetna om att vi undersöker ett komplext fenomen och att frågorna därför kan missuppfattas. Därför har vi varit särskilt lyhörda under intervjuerna och kritiska vid analysen av resultatet. Den semistandardiserade intervjuformen har varit en stor fördel då möjlighet att omformulera frågorna vid eventuella oklarheter har funnits.

Med reliabilitet avses frånvaron av slumpmässiga mätfel.²⁰³ Reliabiliteten handlar således ses om mätningarnas pålitlighet och följdriktighet. För att uppnå hög reliabilitet, vilket är förutsättningen för hög validitet, bör intervjun inte påverkas av vem som utför den eller i vilken situation den utförs.²⁰⁴ Reliabiliteten är således ett stort problem i tolkande undersökningar varför vår medvetenhet om detta är av största vikt för resultaten i vår uppsats. Att använda standardiserade intervjufrågor skulle dock inte ge oss det underlag som krävs för att besvara forskningsfrågan och uppfylla uppsatsens syfte.

3.6.3 Trovärdighet och äkthet

Som tidigare nämnts har alternativa kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar växt fram inom litteraturen, däribland Bryman och Bells (2005) kriterier trovärdighet (”trustworthiness”) och äkthet (”authenticity”). En anledning till tveksamheten inför tillämpningen av validitets- och reliabilitetskriterierna, och därmed framväxten av alternativa kriterier, är uppfattningen att det inte finns en enda och absolut bild av verkligheten.²⁰⁵ I grundad teori används inte begreppen validitet och reliabilitet. Eftersom det är närheten till data som är särskilt viktigt,

²⁰⁰ Dahmström (2000) s. 96ff

²⁰¹ Lundahl & Skärvad (1999) s. 150

²⁰² Dahmström (2000) s. 263

²⁰³ Lundahl & Skärvad (1999) s. 152

²⁰⁴ Lundahl & Skärvad (1999) s. 152

²⁰⁵ Bryman & Bell (2005) s. 306f

framhävs hur väl grundad i data teorin är som de viktigaste kvalitetskriterierna. Glaser och Strauss ställer upp fem kvalitetskriterier avseende detta. För det första ska teorin passa det som framkommit om det undersökta fenomenet, det vill säga ge en fördjupad förståelse. För det andra ska teorin fungera empiriskt och kunna förklara vad som händer och kommer att hända inom området. Teorin ska dessutom vara relevant, det vill säga att den ska passa och fungera eftersom den skapats utifrån de förhållanden som undersökts. För det fjärde ska teorin vara modifierbar. Med en induktiv ansats går det inte att med säkerhet förutse data, varför teorin måste vara öppen för nya data. Det femte kvalitetskriteriet innebär transcendens, det vill säga att konceptualiseringen lyfter begreppen till en integrerad och generaliserad nivå.²⁰⁶

Trovärdigheten består av fyra delkriterier, vilka alla har en motsvarighet i kvantitativ forskning: tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjligheten att styrka och konfirmera. Om uppfattningen att verkligheten är mångfasetterad godtas är det *tillförlitligheten* i forskningsresultaten som avgör om dessa accepteras eller ej. Tillförlitligheten säkerställs genom att forskningsprocessen skett i enlighet med reglerna och i enlighet med den uppfattning som respondenterna har av verkligheten, exempelvis genom respondentvalidering.²⁰⁷ Eftersom man inom kvalitativ forskning eftersträvar djup framför bredd tenderar resultaten fokusera på det unika. En fyllig redogörelse för det undersökta kan förse andra med möjligheten att avgöra *överförbarheten* av det studerade till andra områden och forskningsämnen. För att bedöma *pålitligheten* i en kvalitativ undersökning bör forskarna anta ett granskande synsätt: en fullständig och komplett redogörelse för forskningsprocessen som utmynnar i en bedömning av slutsatsernas rimlighet och berättigande. *Möjligheten att styrka och konfirmera* innebär att forskaren, medveten om att fullständig objektivitet inte är möjlig, inte låter personliga värderingar påverka undersökningen. I desto större utsträckning kan resultaten således styrkas.

Bedömningskriteriet äkthet eller autenticitet syftar till att granska den kvalitativa undersökningen avseende huruvida den ger en *rättvis bild* av det undersökta och bidrar till en *ökad förståelse* för detsamma.

3.7 Kapitelsammanfattning

Uppsatsen har till syfte att utreda huruvida kapitaltäckningsreglerna i Basel II är en lämplig reglering för den finansiella stabiliteten vilket operationaliserats genom en deskriptiv förståelse för det implementeringsarbete som bankerna genomgått. Glaser och Strauss grundade teori har utgjort grunden för vårt metodologiska tillvägagångssätt. Det empiriska materialet består av två delar: dels kommentarerna till Basel II vilka återfinns i *Consultative Paper 3*, dels intervjuer med utvalda respondenter. Kommentarerna har bearbetats och sammanställts summariskt. Genom semistandardiserade intervjuer har en djupare förståelse för

²⁰⁶ Gustavsson (2004) s. 232-233

²⁰⁷ Bryman & Bell (2005) s. 306

implementeringsarbetet, och därigenom regelverkets lämplighet för reglering av finansiell stabilitet, erhållits. Sammanställningen av kommentarerna har till viss del legat till grund för intervjufrågorna. Urvalsgruppen för undersökningen har bestått av de åtta svenska banker som ansökt till Finansinspektionen om att få använda den så kallade IRB-metoden samt respondenter från Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen och Riksbanken. Respondenterna är samtliga professionella. De har i sina yrkesroller en nära anknytning till Basel II-projektet och kan anses tillhöra den grupp i Sverige med störst inblick och förståelse för vårt undersökta fenomen. Vi har anlagt en kritisk ståndpunkt i samtliga källor i uppsatsen för att öka trovärdigheten och giltigheten i slutresultaten.

I nästkommande kapitel redogörs för den omspannande debatt kring Basel II som kommer till uttryck genom kommentarer till *Consultative Paper 3*. Därefter redogörs för resultaten som framkommit i vår empiriska undersökning.

4 Kommentarer till Basel II

Detta kapitel innefattar en sammanfattning av kommentarerna till Consultative Paper 3. Redogörelsen av kommentarerna görs under teman där de frågor som särskilt betonats i kommentarerna åskådliggörs. Utifrån dessa kan en övergripande syn på Basel II utkristalliseras, och en grund för vår empiriska undersökning läggas.

4.1 Consultative Paper 3

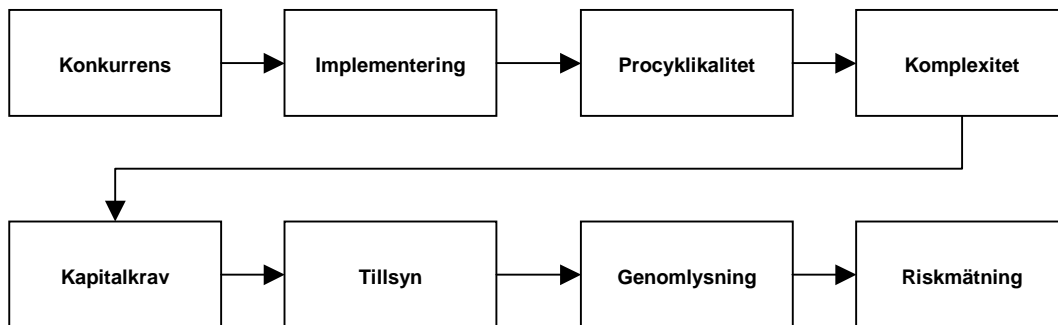
Baselkommittén har haft ett nära samarbete med aktörer på den finansiella marknaden i utvecklandet av Basel II. Detta samarbete har skett dels i form av Quantitative Impact Studies, dels i form av Consultative Papers (CP) eller förslag till regelverk. Det senare förfarandet kan liknas vid ett lagförslag som går ut på remiss. Under utvecklandet av Basel II har tre sådana förslag till regelverk skickats ut till ett stort antal aktörer på den finansiella marknaden vilka fått möjlighet att återkomma med kommentarer till Baselkommittén. Efter att kommentarerna till CP1, 2 och 3 beaktats sammanställde Baselkommittén Basel II vilket är det regelverk som väntas träda i kraft år 2006/2007. Det är kommentarerna till CP3 som vi ämnar sammanfatta i detta kapitel.

Baselkommittén erhöll 187 kommentarer till CP3. Vi har i uppsatsen valt att framställa en sammanfattning av kommentarerna för respektive pelare. Kommentarer avseende teknikaliteter har bortsetts ifrån. Fokus är istället synen på Basel II och dess inverkan på finansiell stabilitet då detta svarar mot uppsatsens syfte och operationalisering av forskningsfrågan. Kommentarer till CP3 hade kunnat kategoriseras på olika sätt. En möjlig uppdelning hade varit USA, Europa, övriga länder och internationella institut. Denna indelning hade kunnat förespråkas av att Basel II till stor utsträckning är utformat för att passa europeiska förhållanden, samtidigt som endast den avancerade internratingmetoden tillåts i USA. Nackdelen med en sådan framställning är att fokus inte skulle bli finansiell stabilitet, utan snarare konkurrensförhållanden. En annan möjlighet hade varit att framställa kommentarerna efter vilken inställning de har till Basel II: stödjande ställs mot icke-stödjande av regelverket. Denna uppdelning har bristen att det stora flertalet tycks vara positiva till Basel II. Denna inställning kan dessutom påverkas av vissheten om att Basel II med hög sannolikhet kommer att implementeras oavsett kommentarerna. Under sådan uppgivenhet kan det tänkas att kritiker istället inriktar sig på att rädda vad som räddas kan genom att propagera för ändringar som gynnar dem själva.

Det stora flertalet av kommentarerna till CP3 är positiva till syftet med Basel II. Flertalet av svaren kommer antingen från banker eller från bankföreningar. Dessa får antas värna framförallt om ekonomiska aspekter för de enskilda företagen, snarare än samhällsekonomin i stort. Utvecklingsländer är en annan grupp som är starkt representerade i kommentarerna till CP3. Detta är inte helt oväntat eftersom Basel II utvecklats med länderna i G-10-gruppen i sikte, vilka har helt andra

förutsättningar än utvecklingsländerna. Det är därför inte överraskande att utvecklingsländerna i högre utsträckning kritiserar regelverket. Det finns även ett stort antal svar som är ämnesspecifika, såsom konsumentlån, bolån, leasing, factoring, flygplan, kapitalförvaltning etc. Vi har valt att kategorisera kommentarerna i teman enligt nedanstående figur.

Figur 4.1 – Översikt kapitel 5

Med tanke på omfattningen av kommentarerna har de åsikter som respektive grupp särskilt betonat åskådliggjorts. Nedan följer en redogörelse för kommentarerna till CP3.²⁰⁸

4.1.1 Generella uppfattning

En bank anser att Basel II misslyckas med att ta hänsyn till att finansiell stabilitet beror på mer än tillräcklig kapitaltäckning. Det finns två andra element som är av lika stor betydelse. För det första beror finansiell stabilitet även på bankers förmåga att generera vinster. Basel II misslyckas med att ta hänsyn till att en diversifierad verksamhet med bättre förmåga att generera vinster resulterar i en stark buffert mot oförväntade förluster. För det andra är illikviditet ett första tecken på potentiella problem. Banken menar att det är av stor vikt att banker har en tydlig policy för att hantera illikviditet till följd av oförutsedda händelser.

4.1.2 Konkurrenssituationen

I flertalet kommentarer betonas vikten av att skapa en jämlik konkurrenssituation. Jämlikhet syftar till jämlikhet mellan banker av olika storlek; mellan kredit- och investmentbanker; samt jämlikhet internationellt.

Baselkommittén har infört incitament, i form av lägre kapitalkrav, för de mer avancerade riskhanteringsmodellerna. Samtidigt är de mer avancerade riskhanteringsmetoderna mycket mer kostsamma att införa. Eftersom storbankernas införandekostnader relativt verksamhetens omfattning är lägre än införandekostnaderna för små banker, är det troligt att framförallt storbanker kommer att använda sig av de mer avancerade modellerna. Flera bankföreningar

²⁰⁸ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

utifrån det argumentet framfört kommentaren att de små bankerna missgynnas på ett otillbörligt sätt. En ökad konsolidering inom banksektorn leder dessutom till ett ökat beroende av storbankerna.

Bankerna menar att det finns risk för att konkurrenter som inte omfattas av regleringen tar del av bankernas verksamhet eftersom dessa konkurrenter har möjlighet att operera utan kapitalkrav. Detta skulle innebära försämrade förutsättningar för bankerna att generera intäkter. Därmed blir bankerna också mer utsatta vid lågkonjunkturer. Detta kan i sin tur påverka stabiliteten i det finansiella systemet.

Flera bankföreningar menar att Basel II lämnar alltför stort utrymme åt nationell diskretion, vilket snedvrider konkurrensen. En bankförening menar att nationell diskretion förvisso är nödvändigt i vissa avseenden för att Basel II skall överensstämma med landets juridiska system, men att utrymme för val endast skall lämnas om det är nödvändigt. En tillsynsmyndighet menar att harmonisering vid implementeringen av regelverket bidrar till legitimitet. Harmonisering reducerar även möjligheterna för regelarbitrage, vilket avser den situation då en bank väljer att etablera sig i länder som tolkat Basel II mer liberalt. Ett antal banker menar att konsekvent implementering kommer att bli mycket svårt vilket kan ge upphov till ojämna konkurrensförhållanden. Det finns tecken på att regionala marknader använder sig av egna tillvägagångssätt och strategier vid implementering av Basel II. I USA tillåts exempelvis de största bankerna endast använda den avancerade internratingmetoden för att mäta kreditrisk, medan övriga banker skall använda en utvecklad form av 1988 års Baselackord. På liknande sätt har det framförts förslag på förenklingar för banker i utvecklingsländer. Även inom Europa kommer införandet av Basel II skilja sig åt. Det har även påtalats att harmonisering av implementeringen åtminstone borde ske för de institutioner som är av systematisk relevans. Tolkningsmöjligheten av regelverket förs således fram som en faktor som kan ha negativ inverkan på konkurrensen.

4.1.3 Makroeffekter

Utifrån kommentarerna kan utläsas att de flesta bankföreningar har farhågor kring procyklialitet. Basel II innebär en högre riskkänslighet, vilket syftar till att motverka och förhindra finansiell instabilitet. Samtidigt innebär högre riskkänslighet att bankernas kapitalkrav kommer att fluktuera mer frekvent och mer omfattande. Förändringarna i kapitalkrav kan komma att innebära att bankerna minimikrav blir orimligt låga i högkonjunkturer. Låga minimikrav kan förväntas medföra att bankerna lånar ut i högre utsträckning, vilket leder till ökade investeringar som stärker högkonjunkturen. Det finns på liknande sätt risk för att de höga minimikraven i en lågkonjunktur innebär en åtstramning av bankernas utlåning. En åtstramning under lågkonjunktur innebär minskade investeringsmöjligheter för företag, vilket medför ökade svårigheter att vända konjunkturläget.

Flertalet banker menar att Basel II kan komma att ge allvarliga makroekonomiska effekter, både på nationell nivå och för viktiga finansiella marknader. Basel II tar inte tillräckligt hänsyn till negativa effekter, såsom procyklikaltitet.

En centralbank är positiv till hur Basel II angriper procyklikaltitet. Centralbanken anser att en utslätning av riskviktskurvan, ett införande av stresstester och införandet av extra kapitalkrav inom ramen för den andra pelaren är steg i rätt riktning. Centralbanken påpekar dessutom att nackdelar med ökad procyklikaltitet i och med högre riskkänslighet skall ställas mot kostnaden för ett missförhållande mellan reglerad och ekonomisk kapitalbas samt de signaleringsmöjligheter som högre riskkänslighet innebär. Övervakningsmyndigheterna trycker särskilt på vikten av att den andra pelaren skall se till den sammanlagda riskprofilen och säkerställa att bankerna har tillräckligt kapital för att hantera en plötslig lågkonjunktur.

4.1.4 Komplexitet

Basel II är ett mer riskkänsligt regelverk med stor komplexitet som behöver förklaras och förtydligas i större utsträckning än tidigare regelverk. Det kommenteras att banker kan komma att utnyttja kryphål i regelverket, att regelverket kan komma att hämma utvecklingen inom riskhantering, och att regelverket kan komma att innebära ett ökat beroende av nyckelpersoner, högre kostnader och tolkningssvårigheter.

Flera bankföreningar har kommenterat att regelverket är alltför detaljerat, vilket medför att marknaden alltid kommer att ligga steget före och utnyttja kryphål i regelverket. Bankföreningarna menar att en mer principbaserad reglering vore att föredra. En bank uppfattar denna stelhets som ett försök att skapa enhetlig tillämpning, och håller med om att Basel II skall rensas från tvetydigheter. Banken framhåller emellertid att det finns risk att regelverket hindrar utvecklingen av nya finansiella produkter och ny teknik för riskhantering, vilket banken framhåller som en av de stora bristerna i Basel I. En annan bank framhåller också stelhetsen i regelverket, och påpekar att stelhets förhindrar utvecklingen av individuellt anpassade riskhanteringssystem. Detta kan leda till att mer sofistikerade tillvägagångssätt tvingas överges till fördel för tillvägagångssätt som förespråkas av Basel II.

Övervakningsmyndigheter har påpekat att komplexiteten kan innebära att endast ett fåtal personer har full förståelse för regelverket och faktorerna som påverkar kapitalkraven. De menar att det ligger en fara i att förlita sig på ett fåtal personer.

Bankernas kommentarer avseende komplexitet inriktar sig framförallt på kostnadsaspekter. En bank menar att stor del av kostnaderna är en följd av den diskrepans som finns mellan bankers egna system för riskhantering och de metoder som föreskrivs i Basel II. Bland annat beräknas kostnaderna för att utveckla datasystem och ändra operativ verksamhet bli väldigt höga. Det är däremot inte säkert att riskhanteringen blir mer sofistikerad, vilket beror på att

kraven i Basel II inte nödvändigtvis ligger i linje med bankernas utveckling av interna kontrollsystem, den ekonomiska miljön och den kommersiella praxis som råder i det enskilda landet. Banken menar att det vore önskvärt att Basel II i högre utsträckning tog hänsyn till hur banker verkar i dagsläget. En bank anser att kostnaderna och komplexiteten är oroväckande för den enskilda juridiska enheten, men att dessa faktorer eskalerar när regelverket skall tillämpas på globala verksamma banker.

Flera banker menar att komplexiteten leder till svårigheter för banker att tolka och implementera regelverket, och svårigheter för övervakarna att implementera en enhetlig övervakning. För övriga aktörer på marknaden påpekas svårigheten med att tolka informationen som lämnas av bankerna.

Övervakningsmyndigheterna påpekar även komplexiteten i det nya regelverket, Basel II, och menar att ett komplext regelverk med ett stort antal valmöjligheter kan snedvrída den globala konkurrenssituationen.

4.1.5 Kapitalnivå

Bankföreningarna har framfört kritik avseende risken för arbitrage mellan olika tillgångskategorier. Kritiken tar sikte på att Basel II inte lyckats skapa ett samband mellan faktisk risk och kapitalkrav för samtliga tillgångar. Bankföreningar i såväl utvecklingsländer som industrialiserade länder menar att kapitalkraven inte står i relation till risken för vissa tillgångar, vilket kan bero på att risken för olika tillgångar skiljer sig åt mellan olika marknader och länder. Då riskvikterna definierats utifrån underlag från länderna inom G10 är stabilitetsskyddet för utvecklingsländerna osäkert, men även nationella skillnader anses ge effekter.

Flera banker anser att vissa antaganden vid beräkningen av kapitalkravet är alltför försiktiga och konservativa. Försiktiga antaganden återspeglas i parametervärden, val av formel och restriktioner. Detta skulle kunna leda till att kapitalkravet inte utgör ett verkligt minimikapital, vilket är en uttalad avsikt med Basel II. En bank menar att det är uppenbart att Basel II innebär en buffertnivå som ligger över verkligt minimikapital.

4.1.6 Tillsyn

I ett stort antal kommentarer framförs vikten av en harmoniserad implementering av Basel II. Bankföreningarna framför förslag på en överordnad tillsynsenhet då risken för tolkningsskiljaktigheter kan leda till snedvrída konkurrens på den finansiella marknaden.

Även bankerna påtalar införandeproblematiken med anledning av att ett stort antal banker har gränsöverskridande verksamhet. Internationellt aktiva banker kommer att vara underkastade mer än ett lands regler kring Basel II. Därmed berörs övervakande myndigheter såväl i hemlandet som i respektive land där banken är

verksam. Avsikten är att bankens hemland skall samarbeta med bankens värdländer, och att hemlandet skall ha huvudansvaret. Om bankens verksamhet i värdlandet är omfattande, kan det tänkas att värdlandet kräver att ingående få granska bankens verksamhet. Bankföreningarna har i sina kommentarer till CP3 fört fram att varje bank endast bör svara mot en övervakande myndighet. Detta krävs om Basel II skall kunna implementeras på ett effektivt sätt. Om flera jurisdiktioner inblandade finns det risk att intressenterna får problem att sätta sig in i informationen avseende kapitäläckningsreglerna och gällande rätt.

En övervakande myndighet framför en kommentar angående tillsynsmyndigheternas oberoende i förhållande till bankerna. Den traditionella rollen för en övervakande myndighet vore att se över implementeringen och efterlevnaden av regelverket. Istället ger Basel II de övervakande myndigheterna i uppgift att engagera sig i riskhanteringsbeslut på detaljnivå. På grund av att myndigheterna tilldelats denna uppgift kan det bli svårt att upprätthålla ett oberoende mellan tillsynsmyndigheten och banken. Farhågorna kretsar kring att det tillsynsmyndigheterna blir mindre benägna att kritisera de metoder som de tidigare förespråkade, eftersom det skulle innebära att tillsynsmyndigheten kritiserade sina egna beslut. Denna svårighet förstärks av att övervakande myndigheter har bristfällig tidigare erfarenhet av bankernas specifika riskhanteringsteknik, vilket innebär ett informationsövertag för bankerna.

4.1.7 Genomlysning

En bankförening menar att Basel II kräver att alltför stor mängd information skall offentliggöras. En annan bankförening tillägger att offentliggörande i för stor utsträckning kan påverka banksekretess eller företagshemligheter.

En bank anser att Basel II kräver att en för stor mängd data skall redovisas. Det är viktigare att presentera tydlig data än att presentera en stor mängd data. En annan bank påpekar att de omfattande informationskraven i den tredje pelaren kommer att begränsa intressenters förståelse för informationen. En tredje bank menar att informationskraven håller med om att informationskraven är för omfattande, och tillägger att kraven dessutom är olämpliga och onödiga. Istället anser de att informationskrav skall bestämmas av börsövervakande myndigheter och revisionssamfunden som har tilldelats uppgiften att övervaka intressenters intressen.

I åtskilliga kommentarer framhålls att den tredje pelaren är av fundamental vikt och påpekar den disciplinerande effekten av att offentliggöra information. En världsorganisation anser att det kan finnas behov av att offentliggöra ytterligare information: uppdelning av tillgångar efter valuta, kompensation till ledningen och offentliggörande av övervakande myndighets process för utvärdering av banker.

4.1.8 Riskmätning

Flera banker framhåller data och tillgång till data som det största problemet med Basel II. Bankerna menar att Basel II förlitar sig på riskmodellering, som i sin tur förlitar sig på historisk data. Banken ifrågasätter hur tillförlitligt framtiden kan approximeras utifrån historiska händelseförlopp, och menar att det är de sällsynta händelserna som ställer till problem eftersom de inte fångas upp i statistiska modeller. Därför anser banken att bland annat att det är direkt olämpligt att modellera risk på samma sätt för en ” high impact, low probability”-portfölj som för en ” low impact, high probability”-portfölj. Den förstnämnde karaktäriseras av ett fåtal fallissemang, men stor exponering vid fallissemang. Den sistnämnde, å andra sidan, karaktäriseras av ett stort antal fallissemang, men låg exponering vid fallissemang. Olikheterna medför att det är olämpligt att mäta riskerna utifrån en modell som bygger på att de båda portföljtyperna har samma karaktär.

En bank påpekar att Basel II beräknar kreditrisk och operativ risk utifrån statistiska modeller som är avsedda för marknadsrisk. Banken är oroad för att det dessutom kommer att ställas lika stora krav på statistisk precision för kreditrisk och operativ risk som för marknadsrisk, och menar att sådana statistisk precision inte kan uppnås. Detta gäller i särskilt för operativ risk, där det inte finns tillräcklig historisk data. Problematiken kring operativ risk påtalas även av ett stort antal andra banker. Vissa menar att operativ risk borde behandlas under andra pelaren medan andra ifrågasätter huruvida operativ risk över huvud taget går att modellera.

4.2 Kapitelsammanfattning

Utifrån kommentarerna till *Consultative Paper 3* påvisas den komplexitet som Basel II innebär. Kommentarerna klassificeras i teman: konkurrens, implementering, procyklialitet, komplexitet, kapitalkrav, tillsyn, genomlysning samt riskmätning. I flertalet kommentarer återfinns kritik avseende komplexitetens och implementeringens inverkan på konkurrensen som kan komma att snedvridas. Även farhågor avseende procyklialitet förs fram i kommentarerna. De ökade kapitalkraven anses bra för den finansiella stabiliteten även om den framförs åsikter att de är alltför försiktigt tilltagna och kan ge upphov till arbitrage. Avseende tillsynen ges förslag på en överordnad tillsynsmyndighet till följd av tolkningsskiljaktigheter som kan få de teoretiska fördelarna att gå om intet. Den tredje pelaren, genomlysning, ses om fundamental men i åtskilliga kommentarer påpekas risken för att avslöja företagshemligheter då informationsgivningskraven anses alltför omfattande. Kommentarer avseende riskmätning är relativt begränsad och behandlar under vilken pelare respektive risk ska behandlas snarare än riskmätningen i sig.

Kommentarerna till Basel II är lika omfattande som regelverket i sig, men en förståelse för den offentliga debatten utgör en god grund för den empiriska undersökningen. För att kunna skapa en förståelse för huruvida den svenska finansmarknaden finner Basel II vara en lämplig reglering för finansiell stabilitet

krävs således en empirisk undersökning av berörda parter uppfattning. För resultaten från undersökning redogörs i nästkommande kapitel.

5 Svenska bankers uppfattning om Basel II

I detta kapitel redogörs för resultaten från den empiriska undersökningen för bankerna, Svenska Bankföreningen, Finansinspektionen samt Riksbanken. Sammanställningen redovisas under teman vilket underlättar att urskilja mönster och skapa en förståelse för helheten, och ligger till grund för att besvara forskningsfrågan och uppfylla uppsatsens syfte.

5.1 Generell uppfattning

Samtliga respondenter ansåg att Basel II främjar den finansiella stabiliteten och motverkar att finansiella kriser uppstår. Tillräckligt kapital framhölls som en viktig parameter för finansiell stabilitet och för att motverka finansiella kriser. Riksbanken höll med om att kapitalkrav är ett bra sätt att reglera bankverksamhet, och jämförde med de kvalitativa krav som användes före Basel I:

”Det var ett slags Sovjetsystem som aldrig kan fungera optimalt i praktiken. Myndighetsidan kan aldrig vara bäst på att avgöra vilka risker som är värda att ta. Genom kapitalkrav får man ett slags marknadsreglerat system. Bankerna kommer att vara mycket noggranna med vilka risker de tar, eftersom risktagande kostar pengar. Basel II styr bankernas system utan att hämma dem, och uppfyller på så vis både myndigheternas och bankernas krav.”

I föregående kapitel påtalades kritik mot att Basel II är begränsat till reglering av kapitalbasen. Det framfördes att det är lika viktigt för finansiell stabilitet att bankerna har en väl diversifierad och stabil inkomstgrund, samt att bankerna har väl fungerande policys för att hantera tillgången till likvida medel vid oförutsedda händelser.²⁰⁹ Intervjupersonerna framförde inte kritik som tog sikte på att Basel II är ofullständigt i den bemärkelsen, men Riksbanken framhöll att god likviditetshantering och möjlighet att generera vinster är lika viktigt som kapitalkrav för den enskilda bankens motståndskraft.

Flera respondenter lyfte fram den högre riskkänsligheten som en positiv aspekt med Basel II med motiveringen att högre riskkänslighet innebär att bankerna får en mer rättvisande kapitalbas. Riksbanken menade att det är en balansgång mellan att bankerna skall bidra till den samhällsekonomiska utvecklingen, samtidigt som banker inte skall ta risk för att det kan leda till finansiell instabilitet. Ur finansiell stabilitetsynpunkt finns det en frestelse att reglera bort vad banker får göra. Ökad reglering minskar bankers möjlighet att ta risk, och därmed minskas bankernas möjlighet att bidra positivt till samhällsutvecklingen. Genom ett mer riskkänsligt regelverk uppfylls det bästa av två världar. Banker tar mer risk och bidrar till samhällsutvecklingen. Samtidigt innebär högre risk högre kapitalkrav, vilket bidrar till finansiell stabilitet. En bank framhöll att det finns en fara med hög riskkänslighet.

²⁰⁹ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

”Faran är att känsligheten är så hög varenda sak uppfattas som att ’nu barkar det här’. Det är inte bra, eftersom det skall vara en stabil marknad. Inom den finansiella sektorn vill man inte ge marknaden ’fel signaler’, eftersom externa intressenter går efter maggropskänslan. Det är lätt att småsaker på så sätt får för mycket utslag. Men allting skall inte komma marknaden till känna, kan man ibland känna, eftersom det kan skapa mer oro än det är berättigat.”

Ovanstående citat kan kopplas till begreppet endogen risk. Som i avsnittet om Asienkrisen är det väldigt viktigt att ha marknadens förtroende. De länder som senare skulle komma att drabbas framstod som välmående. Marknadens förtroende försvann i och med att stora konglomerat gick i konkurs. Konkurserna hade inte behövt få återverkning för en i övrigt fungerande ekonomi, men det förlorade förtroendet ledde till att investerare inte förlängde kreditgivning, valutaspekulationer et cetera.²¹⁰ Det finns således fog för en oro att ökad riskkänslighet kan komma att få otillbörligt stor betydelse för bankernas signaleringssystem.

Flera banker framhöll att Basel II är mycket mer än högre riskkänslighet. Flera banker framhöll att regelverket har en bredare ansats till riskhantering än Basel I, och täcker in fler risktyper. En bank menade att, utöver den högre riskkänsligheten, är Basel II bra på det sättet att regelverket tar ett samlat grepp om ansvar, ordning och reda och kontroll. En bank framhöll att en viktig aspekt av Basel II är att regelverket fungerar som en katalysator för risk management. Genom att mer resurser allokeras till riskhantering blir institutionerna bättre på att identifiera och mäta risk. Finansinspektionen menade att ur ett tillsynsperspektiv är Basel II tilltalande eftersom det som regelverket föreskriver skall tillämpas i bankernas verksamhet, istället för att blott rapporteras till tillsynsmyndigheten.

Flera respondenter ansåg att de kriser som uppstod i början av 1990-talet hade kunnat undvikas med hjälp av Basel II. Det framhölls att kriserna i början av 1990-talet orsakades av att finansiella institutioner lånade ut pengar på bräckliga grunder. Dessa finansiella institutioner tog både risker som de inte var medvetna om att de tog och höga risker som de var fullt medvetna om att de tog. När den faktiska risken sedan hann ifatt fanns det ingen buffert. Förhoppningen tycktes vara att Basel II skall innebära ett ökat medvetande om bankens exponering samt att högt risktagande också skall innebära hög kapitalnivå. Riksbanken framhöll en mer nyanserad bild, och menade att den svenska bankkrisen bestod av flera komponenter. En av komponenterna var det som nämnts tidigare i stycket, alltså att bankerna medgav krediter som de inte borde ha medgivit. Precis som de andra respondenterna framförde, menade Riksbanken att Basel II kommer att motverka utlåning på bräckliga grunder. En annan komponent i den svenska bankkrisen var att kronan rasade med 25 %, vilket medförde stora förluster för svenska företag. Enligt Riksbanken ligger denna komponent utanför Basel II. Regelverket kan alltså motverka problem som är inbyggda i banksystemet, men inte förhindra kriser som beror på samhällsproblem.

²¹⁰ Marshall (1998)

Ett par banker menade att Basel II är ett försök att förhindra att historien upprepar sig, men att en kris inte är den andre lik. Eftersom nästa kris inte kommer att likna tidigare kriser finns det fara i att linda sig in i en falsk trygghet som bygger på kapitaltäckning. Bankerna varnar för att Basel II inte dämmer upp för nya monster. Ett liknande resonemang har framställts i föregående kapitel, ofta i samband med att Basel II är ett alltför komplext regelverk. Kritiker framhåller att komplexiteten har sin grund i Baselkommittén strävan att täcka upp för de missar som ledde till att Basel I inte lyckades förhindra de finansiella kriserna på 1990-talet. För att ett regelverk skall kunna täcka upp även för framtida kriser måste regelverket ta en bred, och därmed principbaserad, ansats till bankreglering.

Basel II är uppbyggt kring tre pelare. Riksbanken påpekade att Basel II är ömsesidigheten mellan de tre pelarna, mycket mer än de enskilda pelarna för sig. Ettan sätter upp kvantitativa krav, tvåan sätter upp kvalitativa krav på hur man skall sköta hela riskhanterings- och kapitalhanteringsprocessen, och trean gör att man genom öppenheten utåt får väldigt tydliga signaler från marknaden om det bankerna gör är bra eller dåligt. För att regelverket skall kunna fungera i praktiken krävs bland annat att Finansinspektionen skall kunna göra de bedömningar som behövs, och att marknaden är tillräckligt kompetent för att det inte skall bli några panikreaktioner.

En bank angav att den första pelaren fungerar som en minsta gemensamma nämnare, och på så sätt möjliggör jämförelser. I kommentarerna till CP3 har det framförts ett starkt stöd för att regelverket skall möjliggöra jämförbarhet. Detta stöd grundar sig på att en tilltro till marknadens disciplinerande effekt. Finansinspektionen menade att den första pelaren innebär en utökad rapportering från instituten, vilket möjliggör för tillsynsmyndigheten att analysera bankernas risktagande i högre grad. En bank menade att de avancerade riskmodellerna i den första pelaren är mycket sofistikerade, och att de till och med går utöver de verktyg som nordiska banker arbetat med tidigare. Därmed har nordiska banker tvingats se över och förbättra sina riskhanteringssystem, vilket framhölls som en positiv aspekt. En annan bank ansåg att riskberäkning enligt den första pelaren är ganska trubbigt, eftersom Baselkommittén försökt hitta en riskberäkningsmodell som skall passa alla banker i hela världen.

Flera banker framhöll vikten av den andra pelaren, och att den första pelaren oförtjänt fått stå i fokus hittills i implementeringsarbetet. Detta är något som även påtalats i kommentarerna till CP3. Samtidigt framhölls att det viktigaste inslaget i den andra pelaren inte är tillsyn, utan snarare självutvärdering, självkontroll och disciplin. Detta sker bland annat genom att den andra pelaren öppnar för bankerna att använda sina interna riskberäkningsmodeller. En viktig aspekt är att den andra pelaren ”skärper tanken” eftersom regelverket tvingar institutionerna att tänka efter och dokumentera. Eftertanke har förvisso även skett tidigare, men Basel II tvingar institutioner att göra det på ett tydligare sätt och att dokumentera. Under en sådan process synliggörs eventuella brister i tankegången. Tre banker framhöll vikten av Finansinspektionens möjlighet att sanktionera. Tillsynsmyndigheternas

faktiska möjlighet att göra en rättvis bedömning av bankerna har kritiserats i kommentarerna till CP3. För det första framhölls att regelverket är för komplext för att tillsynsmyndigheterna skall ha möjlighet att bedöma vilken kapitalnivå en bank borde ha. För det andra har det framförts att det kan bli svårt för tillsynsmyndigheterna att upprätthålla ett oberoendeförhållande till bankerna. För det tredje finns det farhågor att tillsynsmyndigheterna skall avstå från att tillämpa sina sanktionsmöjligheter för att ge det egna landets banker en konkurrensfördel.

Riksbanken berättade att eftersom bankerna är så komplexa finns det ingen möjlighet för tillsynsmyndigheterna att kontrollera alla aspekter av bankernas verksamhet. Därför tar man allmänheten till sin tjänst. Om bankerna måste avslöja mer om sina affärer kommer tidningar och analytiker att skriva om det här, vilket innebär att det blir snabba reaktioner på det som händer i en bank. Sådana reaktioner innebär att bankernas aktiekurs kommer att fluktuera mer, vilket bankledningen inte gillar. Det kan till exempel vara att Handelsbanken ger sig in ett land som investerare inte gillar. Då sjunker aktiekursen direkt, vilket ger bankledningen signalen att det här är något de måste se över. På så sätt blir det en 365-dagars Finansinspektion som försöker omsätta informationen till spekulationer på börsen.

Avseende den tredje pelaren, som behandlar genomlysning och informationsgivning, framhöll en bank:

”Marknaden driver ofta kriser väldigt snabbt in i ett mycket djupare skede. Ex. Det leder sällan till en kris om en bank förlorar ett par miljoner. Men om detta leder till att marknaden förlorar intresset, kan det bli problem med förtroende. Det ökade informationsgivandet i den tredje pelaren medför att marknaden inte på samma sätt kommer att bli överraskad. Och då kommer det inte att bli samma förtroendeproblem.”

Ovanstående resonemang står i kontrast till ett resonemang som redogjorts för tidigare i detta kapitel. I detta tidigare resonemang framfördes en oro för att investerare skulle övertolka informationen om bankens riskbild, och att faran för övertolkning amplificeras i och med den högre riskkänsligheten i Basel II.

En bank ansåg att den tredje pelaren möjliggör för ratinginstituten att bilda sig en uppfattning om bankernas risknivå, och därmed kunna ställa krav. Samma bank framhöll samtidigt att den tredje pelaren tynger ner årsredovisningen på ett onödigt sätt. Oron för att Basel II ställer för höga krav på informationslämning har även uttryckts i kommentarerna till CP3. En annan bank beskrev den tredje pelaren som den ”bortglömda pelaren”. En bank menade att svenska banker är sena med att delge information om riskhantering. Bland annat Danmark och USA använder RAROC, ett riskjusterat avkastningsmått, sedan länge.

5.2 Konkurrenssituationen

En bank höll med om att konkurrenssituationen för jordbrukskunder har blivit betydligt hårdare. Förut var det 100 % riskvikt på jordbrukskunder, men

riskvikten kommer att sänkas väsentligt i och med Basel II. En annan bank framhåller att värdepapperisering tidigare var undantaget från kapitalkrav och att detta utnyttjades för att sänka kapitalkraven. En respondent framhöll att alla banker håller på att se över sina tillgångsportföljer. Vissa tillgångar kommer att bli mer attraktiva, andra mindre attraktiva. Kapitalkraven har betydelse för vilka tillgångar som bankerna väljer att investera i. Svenska Bankföreningen menade att bankerna inte bara tänker på kapitalkraven. De tänker också på riskbilden för banken. Banken vill inte äventyra det egna välståndet genom att investera i något som ter sig riskabelt bara för att det är låga kapitalkrav. Enligt Svenska Bankföreningen är de formella kapitalkraven inte så viktiga, det är snarare bankens egen riskbedömning som står i fokus. Och bankerna håller ett slags ekonomiskt kapital för att matcha sin egen riskbedömning. Så även om bankerna hittar skevheter kommer de ändå att hålla ett högt kapital för tillgångar som är mer riskabla.

En bank framförde åsikten att regelverket framför allt kan komma att snedvrیدا konkurrensen för kreditgivning där konkurrensen är internationell. Som exempel framfördes exportkredit. Det kan bli svårt för europeiska banker att konkurrera med banker i mellanöstern i den utsträckning bankerna i mellanöstern inte är underkastade Basel II.

Några banker menade att konkurrenssituationen mellan de större och de mindre bankerna inte kommer att påverkas. Resonemanget byggde på de inte konkurrerar om samma kunder. Storbankerna menade däremot att Basel II innebär en klar konkurrensfördel för stora banker eftersom det kan bli svårt för små banker att leva upp till de höga krav som Basel II ställer på bankerna.

Ett par respondenter menade att Basel II kan påverka konkurrenssituationen mellan de som är och de som inte är underkastad regelverket. En bank menade att det finns både för- och nackdelar med att vara underkastad regelverket.

”Den positiva aspekten med Basel II är att regelverket har fungerat som en katalysator som medfört att bankerna utvecklat mer avancerade prissättningsmodeller. De banker som inte är underkastade Basel II har inte heller åtnjutit denna katalysatoreffekt och har därför inte lika avancerade modeller. Därmed kommer dessa banker att få svårt att erbjuda konkurrenskraftig finansiering för de bra kunderna, samtidigt som de kommer att erbjuda de mindre bra kunderna ett alltför förmånligt pris. Nackdelen med att vara underkastad Basel II är att tillsynsmyndigheten kan åsätta bankerna krav på kapitalbas som kan komma att innebära en konkurrensnackdel.”

En bank menade att det kan innebära en fara för den finansiella stabiliteten att alla banker inte är underkastade Basel II. Resonemanget exemplifierades med hedgefonder som investerar i kapitalmarknadsprodukter och på så sätt blir långivare. Eftersom hedgefonder inte är underkastade Basel II kan de investera i mer riskfyllda värdepapper. Samtidigt ägs hedgefonder ofta av bankerna. Därmed blir det en slags rundgång: ”Smäller det för de här hedgefonderna kan det få återverkningar för banker som inte har sett upp”. Bankens resonemang är nära kopplat till Long Term Capital Management-krisen som beskrivs i

litteraturavsnittet. Denna kris innefattar hedgefonder som inte omfattades av Basel I. Allteftersom konkurrensen hårdnade tvingades hedgefonderna att öka sin skuldsättningsgrad för att generera övervinster. Hedgefonderna ansåg inte att det låg en fara i den höga skuldsättningsgraden eftersom deras investeringsstrategi i princip var riskfri. När hedgefonderna väl började få problem hade de inte tillräckligt eget kapital som skydd.²¹¹

Flera respondenter framhöll att harmoniseringen av olika länders tillsynsmyndigheter är viktigt. Framför allt uttrycks en oro för att svenska tillsynsmyndigheten skall tillämpa strängare regler än andra länder.

“Sverige skall alltid vara bäst i klassen, ha de striktaste reglerna och vara som mest klädda i säck och aska.”

Finansinspektionen framförde att regelverket tidigare var nerlusat med nationella diskretioner. Nu är det väsentligt färre nationella skillnader, men det är fortfarande många val. Hela direktivet är en kompromiss, vilket beror på nationella skillnader och särarter.

Harmoniseringen av tillsynsmyndigheterna har även påtalats i kommentarerna till CP3. Nationell diskretion anses vara en nödvändighet eftersom övrig jurisdiktion skiljer sig mellan olika länder. Samtidigt framförs att tolkningsskiljaktigheter kan leda till en snedvridning av den internationella konkurrensen, som kan ta udden av de teoretiska fördelarna med Basel II.212

En bank trodde emellertid att detta kommer vara själreglerande eftersom det inte kommer att ses med blida ögon om tillsynsmyndigheterna i ett land tillämpar mer liberala regler än andra länder.

5.3 Makroeffekter

Riksbanken berättar att ett optimalt regelverk uppfyller två krav. Av makroskäl vill man uppnå så lite fluktuation i kapitalkraven som möjligt, för att inte påverka konjunkturläget. Samtidigt eftersträvas högre stabilitet i banksystemet, vilket kräver mer riskkänsliga kapitalkrav. Instabilitet i banksystemet kan i sig leda till stora fluktuationer i konjunkturen. Det finns således en samverkan mellan finansiell stabilitet och konjunkturfluktuationer i båda riktningar. I Basel II får kravet på ett jämnt kapitalkrav stå tillbaka för högre stabilitet. Riksbanken påpekar dessutom att finanspolitiska frågor, som konjunkturläget, inte är deras primära ansvar.

Några respondenter ansåg att regelverket tar tillräcklig hänsyn till makroeffekter. De menade att i den mån den första pelaren inte tar hänsyn till konjunkturläget skall banken ”ta höjd” för konjunctureffekter i den andra pelaren genom att mäta

²¹¹ Danielsson (2002 b) s. 12ff

²¹² *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

kapitalbehovet över konjunkturcykeln. Om detta inte tillfredsställs är det upp till tillsynsmyndigheten att kritisera banken. Respondenterna tycks anse att det ytterst är tillsynsmyndighetens ansvar att stävja konjunktoreffekter. Som påpekats tidigare var en del kommentarer till CP3 kritiska till huruvida tillsynsmyndigheterna verkligen kommer att kunna stävja konjunktoreffekter. Kritikernas resonemang tog utgångspunkt i regelverkets komplexitet i förhållande till tillsynsmyndigheternas begränsade resurser, att det kan uppstå oberoendefrågor mellan bankerna och tillsynsmyndigheten, samt att det finns risk att tillsynsmyndigheterna bortser från det högre kapitalkrav som försiktighet hade inneburit för att inte försämra konkurrensmöjligheterna för bankerna i det egna landet.²¹³

Flera respondenter var antingen tveksamma eller kritiserade regelverkets behandling av konjunktoreffekter. En bank menade att bankerna inte behöver hålla något kapital alls för kreditgivning inom fastighetsmarknaden. Men när fastighetspriserna går ner kommer det bli mycket stram kreditgivning inom den sektorn. Respondenten var övertygad om att denna kreditåtstramning kommer driva ner fastighetspriserna ytterligare, och menade att det är mänskligt beteende som förstärks av de statistiska modellerna:

”Just nu växer alla träd som innan. Men plötsligt av toppen, och då skall alla ner i trädet så fort som möjligt.”

Som påpekats i litteraturavsnittet framstår tillgångar som mer riskfyllda i lågkonjunktur, och mindre riskfyllda i högkonjunktur. I ett mer riskkänsligt regelverk kommer det således att ställas högre krav i lågkonjunktur, och lägre krav i högkonjunktur. Kritikerna menar, för det första, att de högre kreditkraven under en lågkonjunktur begränsar bankernas utlåning, vilken finansierar nyinvesteringar som vänder lågkonjunkturen. På samma sätt kommer kapitalkraven att vara lägre i en högkonjunktur, och möjliggöra mer nyinvesteringar som kan bidra till en önskad förstärkning av högkonjunkturen. Kritikerna menar, för det andra, att risken för en finansiell kris är särskilt stor under ett haussat konjunkturläge. Därför anser de att det är direkt olämpligt att minska kapitalkraven under en högkonjunktur.²¹⁴

Ett par banker jämförde med Basel I. Detta regelverk medförde jämna kapitalkrav över konjunkturcykeln. Däremot innebar Basel I att bankerna ändrade sitt agerande beroende på konjunkturläget: bankerna drog in krediter i lågkonjunkturer och pressade på i högkonjunkturer. Alltså svängde kreditgivningen även under Basel I. Det skall alltså påpekas att det är skillnad mellan svängningar i minimikraven och svängningar i kreditgivning.

En annan bank påpekar att det är svårt att fastställa hur en ”normal” konjunkturcykel ser ut. Detta resonemang hänger samman med i vilken

²¹³ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

²¹⁴ Financial Markets Group och Economic & Social Research Council (2001) s. 15f [www]

utsträckning historiska händelser är relevanta för vad som kommer att hända i framtiden. Det har framförts att det egentligen inte finns något samband mellan vad som hände då och vad som kommer att hända i framtiden.²¹⁵ Det är självklart så att historisk information är den enda information som det finns tillgång till. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om, som påpekats i kommentarerna till CP3, att det inte är historien som skall regleras, utan framtiden. På samma sätt som det är lönlöst att detaljreglera för att skydda sig mot kriserna på 1990-talet, är det också lönlöst att försöka reglera konjunkturcykeln i tron att den skall upprepa sig.²¹⁶

Samtliga respondenter uttryckte att tillsynsmyndigheterna kommer att få en mer aktiv roll i och med Basel II. Tre respondenter uttryckte att det är ovisst hur tillsynsmyndigheterna kommer att använda möjligheten att höja och sänka kapitalkravet. Det uttrycktes en förhoppning om att tillsynsmyndigheterna skall ha is i magen och fingertoppskänsla när de skruvar upp eller ner kapitalkraven. Respondenterna framhöll att det aldrig varit avsikten att tillsynsmyndigheterna inte skall agera i finanspolitiskt syfte. Istället bör tillsynsmyndigheterna reglera kapitalkraven för enskilda investerare. Finansinspektionen är också av åsikten att de inte skall agera på makronivå. Den höjning av kapitalkraven som tillsynsmyndigheten kan begära är snarare av tillfällig natur, och är inte ett sätt att kompensera för dåliga processer och rutiner.

5.4 Komplexitet

Riksbanken menade, för det första, att det är svårt att tillfredställa både de enklare och de mer avancerade bankerna. Basel I har fått kritik för att den är för simpel. Under Basel I skickar de mer avancerade bankerna in rapporter varje kvartal, medan deras praktiska arbete bygger på helt andra metoder. Rapporten är en ren formsak för att Finansinspektionen vill ha den typen av rapport. I bankernas praktiska arbete arbetar de istället med ekonomiskt kapital och mycket mer finkänsliga rapporter för att hantera risk. På så sätt är Basel II en anpassning till hur de mer avancerade bankerna redan arbetar med riskhantering. För det andra finns det en tanke att man skall slippa att skriva ett Basel III inom det närmsta 20 åren. Basel I blev föråldrat på grund av att det fanns en snabb utveckling inom den finansiella sektorn. Basel II är skrivet så flexibelt att det skall kunna ta in nya modeller för riskhantering. Basel II är avsett att främja utvecklingen inom riskhantering. Det krävs mindre kapital av en bank som hanterar risk på ett bättre sätt. En bank som har bättre riskhantering innebär en lägre risk för samhället. Därmed kan man också tillåta att banken håller ett lägre kapital.

Riksbanken förklarade att Basel II är skrivet för internationellt aktiva banker i i-länderna. Det är framförallt sådana banker som Baselkommittén oroar sig för. Citigroup är verksamma i 103 länder. Om den banken får ett problem, får hela världen problem. Därför är av stor betydelse att man ser till att banker som

²¹⁵ McGoun (1995) s. 513f

²¹⁶ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

Citigroup har kontroll över hela kedjan i hela världen. Dessutom måste man se till att en eventuell konkurs i Citigroup inte innebär att samtliga dotterbolag runt om i världen går i konkurs. Det är ursprungstanken. Sedan har Europa ur konkurrenssynpunkt valt att införa Basel II för samtliga kreditinstitut. Att mindre banker får använda Basel II är alltså mest av konkurrensskäl, inte så mycket av stabilitetsskäl. Mindre banker i i-länder kan tillåtas använda Basel II eftersom det finns en väl fungerande finansiell infrastruktur i i-länderna. Enligt Riksbanken finns det ett antal utvecklingsländer som av politiska prestigeskäl vill använda sig av Basel II. Enligt Riksbanken vore det direkt farligt om banker i utvecklingsländer började använda det mer avancerade modellerna:

”Basel I är som en gammal folka som går att köra på alla vägar, medan Basel II är som en Formel 1-vagn som skulle rossla sönder och hamna i diket om man körde den på en grusväg. Dessutom måste man läsa en manual på 500 sidor för att kunna köra den. Det är Riksbanken livrädd för, varken bankerna eller tillsynsmyndigheterna kan Basel II.”

Flera respondenter ansåg att Basel II är alltför komplext. Samtidigt framhöll ett par respondenter att det är komplex materia som skall regleras. Eftersom regelverket är utformat för att reglera internationella storbanker blir regelverket komplext för mindre aktörer, men det har påpekats att det finns en schablonmetod som alternativ för mindre aktörer. En mindre bank menade att komplexiteten är en balansgång, för det första är komplexiteten en följd av hänsynstagande till olika intressenters krav och för det andra krävs det detaljreglering för att förhindra regelarbiterage.

Finansinspektionen menade att det nya regelverket kommer att kräva utökade resurser från tillsynsmyndigheten. Samtidigt framhöll Finansinspektionen att de redan bedriver tillsyn av samma risker, men att det blir en annan omfattning dels för att Basel II öppnar för möjligheten att använda interna metoder, dels för att det är en annan metod som tillsynsmyndigheten måste tillämpa för att få en samlad bild av bankernas verksamhet. I den nya metoden måste alla bankens aktiviteter beaktas när tillsynsmyndigheten gör den slutliga bedömningen av risknivån: verksamhet, processer och metoder. Till skillnad från tidigare skall tillsynsmyndigheten koppla helhetsbedömningen till kapitaltäckningskrav.

Flera respondenter menade att det ökade beroendet av ett fåtal nyckelpersoner är oroväckande. Bortfallet av nyckelpersoner kan leda till problem för bankerna att förstå vad de mäter och att få fram rätt data.

”Tidigare har kredithandläggare tittat sin potentiella låntagare i ögonen och försökt bedöma om det är en reliable person eller inte. Bort är det arbetssättet, istället används en statistisk metodik. Det är ett otroligt paradigmskifte. Det är väldigt få som har kunskaper om hur det här fungerar. För andra har det mer funktionen av en black box.”

Samtidigt framhöll ett antal respondenter att det ökade beroendet av nyckelpersoner kommer vara ett ännu större problem för tillsynsmyndigheterna. Obalansen mellan bankernas och tillsynsmyndigheternas resurser betonas även i

kommentarerna till CP3. Bankerna har helt andra resurser att anställa och utbilda kompetent personal än tillsynsmyndigheterna, vilket är som mest påtagligt vid en jämförelse mellan en internationell storbank och tillsynsmyndigheterna i utvecklingsländer.²¹⁷ Två respondenter menade att tillsynsmyndigheterna förvisso skulle kunna få problem med att utbilda folk, men att tillsynsmyndigheten även måste kunna behålla personer med tillräcklig kompetens. Detta kan bli ett problem eftersom tillsynsmyndigheternas personal kommer att bli attraktiv för bankerna.

”Flera nyckelpersoner på FI har gått antingen till bankerna eller till konsultbyråer. De statliga myndigheternas lönenivå är inte tillräcklig för att behålla duktig personal.”

Finansinspektionen framhöll att kompetensnivån bland personalen tidigare hade varit ett problem, men Finansinspektionen har gjort en omfattande nyrekrytering. I nuläget uppfattade Finansinspektionen att det finns tillräcklig kompetens, och att Finansinspektionen är väl rustade för Basel II. Samtidigt bekräftade Finansinspektionen att de ständigt förlorar folk till konsultbyråer och branschen. Finansinspektionen har blivit av med ett antal värdefulla medarbetare under det senaste året, och det sker aktivt arbete med beredningsplaner för hur personal skall kunna ersättas om någon säger upp sig.

Riksbanken kunde föreställa sig två möjliga scenarios i personalfrågan. För det första kan det uppstå en situation där bankerna har hög kompetens, medan tillsynsmyndigheterna har låg kompetens. Om tillsynsmyndigheterna har ett regelverk att tillämpa, men inte tillräcklig kompetens, går de efter boken. Då tvingas bankerna använda modeller som liknar varandra allt mer. På det sättet uppstår en systemrisk. Visar den modellen, som alla använder, fel så visar den fel för samtliga banker. För det andra kan det hända att de personerna som köps över är så duktiga på att presentera sina modeller att de kan slå blå dunst i ögonen på inspektionens folk. På så vis kan de presentera undermåliga system som inspektionen ändå går med på.

Ett par banker framhöll att tanken är att regelverket skall genomsyra hela organisationen. Två banker menade att det ställs krav på att styrelse och vd skall vara införstådda i regelverket och att detta skall dokumenteras. En av dessa påpekade att förståelsen är på en annan nivå än förståelsen hos dem som sysslar med regelverket på heltid. Det framfördes att det till och med svårt för dem som är arbetar aktivt med det här att förstå ”kvantarnas tjusiga formler”. En av storbankerna framhöll dock motsatsen.

”Det rör sig om enkel metodik som vem som helst kan läsa sig in på. Dilemmat är snarare att anpassa de teoretiska metoderna till bankernas verksamhet, men detta är framför allt problematiskt för mindre institut med begränsade resurser.”

En av bankerna betonade vikten av att sprida kunskap och förståelse. Det ansågs viktigt att regelverket genomsyrar verksamheten eftersom Basel II påverkar hur

²¹⁷ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

bankpersonalen arbetar. Bankpersonal på lokalkontor ansågs inte behöva vara insatta i beräkningstekniska aspekter, men väl ha en förståelse för regelverket. För att lyckas med implementeringen är det viktigt att nyckelpersoner får användarna att acceptera och följa de processer som beslutats om. Inte nog med att processerna skall följas, de skall följas konsekvent också.

5.5 Kapitalnivå

Samtliga respondenter ansåg att skevheterna är mycket mindre i Basel II än i Basel I.

”Ett gammal ordspråk säger att man inte skall lägga alla äggen i en korg. Basel I lade äggen i fyra korgar, medan Basel II lägger äggen i 26 korgar”.

Samtidigt framhölls att Basel II bygger på kompromisser mellan länder och intressen. Marknaden kommer hela tiden att ligga steget före regelverket, och det är inte möjligt att fullt ut täcka upp för stelhet i regelverket.

”Det är emellertid mycket mer riskkänsligt än dagens system där Kalles kiosk och Volvo tilldelas samma kapitaltäckning”

En bank menade att som funktionerna är definierade just nu får vissa tillgångar extremt låg riskvikt. Bolån och kreditkort ges som exempel på tillgångar som får extremt låg riskvikt i Basel II. Respondenten förklarade att ”om alla sprang som blådårar efter att låna ut till de två lånetyperna skulle det kunna bli problem.” Respondenten klargjorde att det inte fungerar så eftersom ”det finns konkurrens, och dessutom täcker den andra pelaren upp för koncentrationsrisker.” En mindre bank uttryckte att de förlitar sig på att finansinspektionen skall komma till rätta med eventuella skevheter.

Samtliga banker ansåg att kapitalnivån ligger på en rimlig nivå. En bank påpekade att regelverket i alla fall är mycket konservativt. Denna konservatism har framförts som kritik i kommentarerna till CP3. I kommentarerna påtalas att regelverket är alltför försiktigt på ett flertal områden, och att den kumulativa effekten blir alltför konservativ. Detta innebär för det första att den första pelaren inte resulterar i ett verkligt minimikapital, vilket är en uttalad avsikt med Basel II. För det andra snedvrids de ekonomiska förutsättningarna i ett antal av bankernas affärsområden.

Kapitaltäckningsreglerna är för det första är en kompromiss mellan länderna inom G-10-avtalet, men dessutom en kompromiss mellan EU-länderna. Samtliga länder anser att Basel II och kapitalkraven för enskilda tillgångar är väl anpassade till svenska förhållanden. Exempelvis har Sverige fått igenom särregler för bostadsrätter som är ett fenomen som är speciellt för Sverige. En bank anser emellertid att Sverige hade kunnat vara tuffare i förhandlingarna för att få regelverket ännu bättre anpassat till svenska förhållanden. En bank framförde att Basel II är avsett för storbanker. Den svenska bankmarknaden är konsoliderad i

hög grad, och består av den typen av banker som det nya regelverket är utformat för. I Danmark finns det emellertid 126 banker, varav många är små. Det kommer att bli dyrt för dessa mindre banker att anpassa sin verksamhet till Basel II. Därför är det nya regelverket väl lämpat för svenska förhållanden, men mindre lämpat för danska förhållanden.

5.6 Tillsyn

Ett par banker påpekade att det är möjligt att vissa länder kan komma att tillämpa mer liberala regler, med anledning att varje land vill göra det bästa för sina banker. Som påpekats i kommentarerna till CP3 innebär det en konkurrens fördel om vissa länder tillämpar mer liberala regler, men det är en stor fara för finansiell stabilitet om tillsynsmyndigheterna inte höjer minimifallet i de fall en höjning borde ha skett av försiktighetsskäl.²¹⁸ En respondent menade att det kommer ta tio år innan regelverket kommer att vara harmoniserat. Svenska Bankföreningen vände på resonemanget och påpekade att faran snarare ligger i att det egna landet kommer att ha en särskilt sträng hållning till reglerna, och att detta skulle innebära en konkurrensnackdel för de svenska bankerna.

Det uttrycktes en stark tilltro till att oberoendeförhållandet mellan bankerna och tillsynsmyndigheten skall kunna upprätthållas. Respondenterna menade att Finansinspektionen agerar efter devisen ”står det inte i boken, då finns det inte”. En bank uttryckte emellertid att det kan bli en nära relation på lägre nivå. Det är risk att handläggarna blir kompisar med motparten. Detta kompisförhållande kan förstärkas av att det är rundgång i riskhanteringsbranschen, vilket beror på att tillgången på arbetskraft är begränsad. Alla känner alla inom riskhanteringsbranschen.

En mindre bank påpekade att FI ger rekommendationer:

”Gör den här och den här analysen så skall vi titta på det igen. Vi har sätt att andra banker tar upp den här problematiken, har ni funderat på det?”

Samma bank menade att FI är ute efter en slags ”best practice”, att alla skall uppfylla någon slags standard, och att oberoendefrågan får backa för möjligheten att hantera lån och flexibilitet. Denna åsikt hänger samman med en synpunkten att den övervakande myndighetens traditionella roll består i att se över implementeringen och att se till att regelverket efterföljs. Enligt kritiken blir det svårare att upprätthålla ett oberoendeförhållande mellan övervakare och övervakad om den tidigare samtidigt skall engagera sig i riskhanteringsbeslut på detaljnivå. Kritiken gick ut på att ett underkännande av en bank, samtidigt skulle innebära att tillsynsmyndigheten underkände sig själv.²¹⁹ Finansinspektionen menade att ansvarsfördelningen är glasklar:

²¹⁸ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

²¹⁹ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

”Det är bankernas eget ansvar att sköta sin riskhantering, att utveckla och förfinas sin riskhantering. Inspektionens uppgift är att avgöra om bankerna lever upp till minimikraven.”

Återigen uttrycktes en oro för att tillsynsmyndigheterna inte skall kunna attrahera och behålla kompetent personal. Oron är att det skall bli ett slags paragrafrytteri, istället för en verklig bedömning av risktagande och riskhantering.

5.7 Genomlysning

Samtliga respondenter trodde att intressenter kommer att kunna tillgodogöra sig den information som skall förmedlas enligt den tredje pelaren. Det påpekades att det kommer bli svårt för småkunder att förstå regelverket, men att ratinginstitut, andra banker och institutionella kunder kommer att kunna tillgodogöra sig informationen. Metoden är komplex, men grundtanken är enkel.

”En liknelse är att det här sättet att skatta riskkänslighet har försäkringsbranschen gjort i årtal. Det är ingen som inte förstår att en artonåring som köper en BMW 850 som står parkerad någonstans på gatan i Stockholm betalar mer i försäkring än en tvåbarnsmor i norra Värmland som står parkerad i ett garage. Den skillnaden är egentligen den som införs i bankväsendet i och med Basel II.”

Det framhölls att det ligger i bankernas intresse att förmedla informationen på ett begripligt sätt. De banker som inte kan förmedla sin situation på ett tydligt sätt kommer att drabbas av högre inlåningskostnader.

5.8 Riskmätning

Några banker ansåg att det går att mäta risk på ett tillförlitlighet sätt, eller som en bank uttryckte det: ”alla använder i alla fall de statistiska modellerna”. Just att alla använder statistiska modeller som bygger på liknande antaganden har påtalats i litteraturgenomgången. Här visade McGoun (1995) att de modeller som utvecklats för att mäta risk kritiserades hårt redan tidigt, men att de fick bred acceptans eftersom det fanns ett behov av att mäta risk och samtidigt en brist på bättre alternativ.²²⁰

Flera banker ansåg att historisk information är en bra grund för att mäta risk, men att riskberäkningarna måste kompletteras med stresstester, scenarioanalyser och gott omdöme. En bank menade att tillgången till data är väldigt viktigt för tillförlitliga riskmätningar, och att det framför allt är möjligt att göra tillförlitliga mätningar för marknadsrisk. För vissa tillgångar, såsom hushållskunder, finns det ett stort antal observationer, medan det inte finns tillräckligt många observationer för stora företag. En annan bank uttryckte att kredit- och marknadsrisk kan mätas tillförlitligt, medan ryktesrisk och strategisk risk är svårare.

²²⁰ McGoun (1995) s. 527ff

Några respondenter pekade på problem med riskmodellering. De menade att det vore fel att lita fullt ut på riskberäkningarna. En bank uttryckte att riskmodellering till stor del bygger på val: ”du kan fråga tio kvantar, med djup kunskap om modellering, och få tio olika svar”. Riksbanken menade att det inte är säkert att historien upprepar sig, och jämförde Basel II med Maginotlinjen:

”Det klassiska exemplet är när fransmännen byggde befästningssystemet Maginotlinjen längs Frankrikes nordöstgräns för att stoppa anfall under andra världskriget. Det ansågs ointagligt, men tyskarna gick helt enkelt genom Belgien som helt saknade en försvarslinje.”

En bank menade att historisk data är den svaga länken i Basel II-processen, men att det samlade interna systemet är tillförlitligt. I detta system innefattas såväl de kvantitativa modellerna som kvalitativa inslag, såsom policys, organisationsstruktur, instruktioner och rutiner. En bank menade att en extra säkerhetsmarginal fångar upp den osäkerhet som finns i riskmodellerna. Denna säkerhetsmarginal har påtalats såväl av Baselkommittén som i kommentarerna till CP3. Baselkommittén anser att försiktighet är en positiv aspekt som täcker upp för en rad brister i statistiska modeller.²²¹ Kritikerna, å andra sidan, menar att det inte längre rör sig om ett verkligt minimikapital, och att detta snedvrider konkurrensen inom viktiga marknader.²²²

Flera intervjupersoner ansåg att det är särskilt svårt att mäta operativ risk, eftersom det inte finns tillräckligt med förlustdata. Riksbanken menade att operativ risk kan delas in i dels små händelser som händer i stort sätt varje dag, dels stora händelser som händer sällan. Det är möjligt att modellera de frekventa händelserna, men svårt att modellera risken för att ett flygplan flyger in i tornet där banken har sitt huvudkontor. En bank menade att det är de stora smällarna man vill skydda sig mot, och för dessa finns som sagt knappt några data. Denna åsikt framstår som särskilt relevant med tanke på att en annan bank uttryckte en oro för att operativ risk har mycket ”fetare svans” än andra risker. Risken för stora smällar eller feta svansar har även beskrivits i litteraturkapitlet under benämningen extremvärden. Resonemanget bygger på att VaR beräknas som den maximala förlusten till 99 % sannolikhet, alltså den förlust som endast kommer att överskridas en av hundra dagar. VaR säger emellertid inget om risken i det hundra fallet. Antag att VaR visar på en maximal förlust om 1 miljon kronor 99 dagar av hundra. Det i ett sådant fall betydelse huruvida den maximala förlusten den hundra dagen är 1.1 miljoner kronor, eller om den maximala förlusten är 100 miljoner kronor.²²³

Riksbanken ansåg att det är bättre att ha kapitalkrav för operativa risker än att inte ha det. I och med att det finns ett krav att mäta operativ risk kommer det upp till styrelsen. Styrelsen tycker inte om kostnader. Därför kommer styrelsen tala om för sina underordnade att göra någonting åt de här riskerna, vilket är precis det

²²¹ Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) s. 143ff

²²² *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

²²³ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 4 [www]

som Baselkommittén är ute efter. Bankerna kan hantera riskerna på olika sätt, de kan köpa en försäkring eller sätta upp en filial som ligger en bit ifrån huvudkontoret. Denna filial kan ta över verksamheten om det skulle hända något.

En respondent menade att operativ risk är en mjuk risk som borde förebyggas och hanteras snarare än mätas och kvantifieras. En annan respondent höll med om att operativ risk är svår att mäta, men påtalar samtidigt att operativ inte är en materiell risk för banker. Banken ansåg att det är annorlunda med kreditrisk, som kan skapa stora problem för bankerna. Detta resonemang kan ses i ljuset av den kritik akademien fört fram mot att överhuvudtaget mäta operativ risk. Det får antas att kapitalkrav i huvudsak tillkommit för att förhindra systematiska kriser.²²⁴ Som påtalats har systematiska kriser ett element av kontamination, alltså att problem i en bank smittar av sig på andra banker.²²⁵ Operativ risk sprider sig däremot inte, utan drabbar endast en bank.

Ett par respondenter menade att storbankerna i och för sig inte har tillräckligt med förlustdata, men att det finns sätt att komma runt den problematiken. Ett sätt är att dela information med andra banker och företag, vilket förvisso inte är problemfritt eftersom olika banker har olika bra intern kontroll. Därför kan operativ risk bara mätas på en övergripande nivå.

Flera respondenter menade att det finns en risk för manipulation av parametervärden. Riksbanken framhöll att det inte går att skydda sig mot att den högsta ledningen fuskar, och jämförde med Parmalat och Enron. En bank poängterade att banker under press kan komma att manipulera parametervärden precis på samma sätt som att många företag försöker tänja på redovisningsreglerna med ”kreativ bokföring”. Basel II-reglerna anses vara så oerhört komplexa att det kan bli svårt för tillsynsmyndigheterna att identifiera en manipulation. Två banker förlitade sig på att Finansinspektionen skall kunna upptäcka manipulationer av parametervärden. De tyckte att Finansinspektionen hade hittat alla felaktigheter som bankerna haft i sina ansökningar för att få använda internratingmodellen och menade att Finansinspektionen är mycket noggranna. Samma banker framhöll att faran för manipulation mildras av att Finansinspektionen kan jämföra beräkningarna från alla de åtta svenska banker som använder internratingmetoden. Vid en sådan jämförelse går det att identifiera större avvikelser. Återigen tycks det finnas en stark tilltro till tillsynsmyndigheternas arbete. Som påtalats tidigare har kritiker ifrågasatt huruvida tillsynsmyndigheterna verkligen har resurser att övervaka bankernas verksamhet.²²⁶ Finansinspektionen menade att om instituten vill så kan de alltid välja att fuska, och att tillsynsmyndigheten måste lita på den information de får. Tillsynsmyndigheten kan inte ifrågasätta det som rapporteras, och utgår från att bankerna inte kommer att fuska, eftersom att de i så fall fuskar mot sitt interna

²²⁴ Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) s. 13f [www]

²²⁵ Marshall (1998)

²²⁶ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

ändamål också. Basel II skall ju inte bara användas för rapportering till FI, utan även för intern bruk.

En bank menade att faran med att det finns tunt med observationer är att bankerna kan komma fram till precis vad de vill med de observationer som finns. Bristen på data är ett återkommande tema i kommentarerna till Basel II.²²⁷ Akademin har likaså påtalat att valen av antaganden för modellering är avgörande för modellens riskestimat.²²⁸

Ett par banker ansåg inte att det finns risk för manipulation av parametervärden.

”Det är lika viktigt för bankerna som för tillsynsmyndigheten att räkna rätt. Skillnaden är att Finansinspektionen har det aggregerade ansvaret, medan vi endast har ansvar för vår egen bank. Alla är seriösa och vill sköta riskhanteringen på rätt sätt.”

De mindre bankerna menade att Basel II har påverkat riskverksamheten i mycket stor omfattning. Framförallt har riskavdelningarna tilldelats mer resurser:

”Det som tidigare ansågs som ett nödvändigt ont har nu högre status. Det är ett större fokus kring riskfrågorna”.

En av de mindre bankerna menade att Basel II inneburit en övergång från att fullt ut förlita sig på handläggarnas fingertoppskänsla till en systematisk riskberäkning. Av storbankerna ansågs Basel II i synnerhet inneburit en ”peak” inom redan existerande områden.

Storbankerna uttryckte en viss oro för att den första pelaren har fått alltför mycket uppmärksamhet, framförallt de mer sofistikerade metoderna. Detta har inneburit att utvecklingen kring de interna riskmodellerna till viss del stagnerat.

5.9 Kapitelsammanfattning

Den empiriska undersökningen visar en mångfasetterad bild av Basel II. Regelverket är komplext och tankarna som förs fram likaså. Samtliga respondenter menar att finansiell stabilitet är ett måste och att Basel II är, om än inte ett bra, ett bättre medel än Basel I att uppnå dito. Men flertalet problem med Basel II som reglering av den finansiella stabiliteten förs fram. Flera respondenter påtalar att en ökad riskkänslighet i kapiteltäckningskraven och att fler risker täcks in är en positiv utveckling även om det kan invagga samhället i en falsk trygghet. Den helhet som första, andra och tredje pelaren bistår ses som ett bra sätt att reglera fenomenet, men att första pelaren fått stå i fokus till förmån för andra och tredje pelaren påtalar flera respondenter som en snedvridning. De menar att främst den andra pelaren nog kommer få allt mer uppmärksamhet ju längre implementeringsarbetet lider. Avseende konkurrensen är bankernas meningar

²²⁷ *The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper* [www]

²²⁸ Jorion (1996) s. 47f

delade huruvida de som tvingas tillämpa Basel II kan anses ha en konkurrensnackdel eller inte. Däremot påtalas en oro för att tillsynen kan komma att påverka konkurrensförhållandena internationellt, eftersom tillsynsmyndigheterna i respektive land som tillämpar Basel II kan sätta olika stränga kapitalkrav. Dessutom kan banker i länder som inte tillämpar Basel II få en konkurrensfördel avseende exempelvis exportkrediter. Samtliga respondenter påtalade att regelverket är alltför komplext, men det förstås till viss del eftersom det är ett komplext fenomen som ska regleras. En viss oro för bankernas beroende av några få nyckelpersoner som besitter stor kunskap om regelverket uttrycks. Även en oro för tillsynsmyndigheternas förmåga att attrahera kompetent personal kommer till uttryck. Huruvida risk går att mäta tillförlitligt eller inte råder det delade meningar om. Vissa menar att så är fallet medan andra är mer tveksamma till riskberäkningarna, eftersom det är en oviss framtid som skall prognostiseras. Bristen på tillräcklig data framfördes som ett argument av de mer tveksamma. Dessutom tror flera respondenter att det kan komma att manipuleras med parametervärdena.

Resultatredovisningen tillsammans med litteraturgenomgången och kartläggandet av Consultative Paper 3 ligger till grund för slutdiskussionen i nästkommande kapitel där uppsatsens praktiska såväl som teoretiska bidrag presenteras.

6 Slutdiskussion

I detta kapitel följer en slutdiskussion utifrån resultaten som framkommit från empirin samt litteraturgenomgången. Forskningsfrågan besvaras utifrån studiens resultat och uppsatsens praktiska såväl som teoretiska bidrag presenteras. Slutligen reflekteras över studiens slutsatser och de alternativa vägval som kunnat göras samt förslag på framtida forskning.

6.1 Inledande diskussion

Finansiell stabilitet är en förutsättning för en väl fungerande finansiell sektor. Den finansiella sektorn har stor betydelse och inflytande på det svenska samhällsekonomiska väståndet. Således är även samhällsekonomi avhängig den finansiella stabiliteten. Samhällsekonomins beroende av den finansiella stabiliteten legitimerar statlig reglering av den finansiella sektorn. I kölvattnet av flertalet finansiella kriser har regleringen av den finansiella sektorn kommit att ifrågasättas. Detta har väckt krav på revidering av regleringen och utmynnat i Basel II, ett globalt regelverk av omfattande kapitaltäckningsregler med mål att främja finansiell stabilitet och förhindra finansiella kriser. Denna uppsats har till syfte att beskriva och analysera de nya kapitaltäckningsreglerna med särskilt fokus på vad reglerna kommer att innebära för den finansiella stabiliteten. Detta gör det möjligt att besvara forskningsfrågan: Är Basel II en lämplig reglering för finansiell stabilitet?

Åtta svenska banker har ansökt om att få använda den avancerade internratingmetoden för riskberäkning. Dessa banker får antas vara väl insatta i ämnet, och sex av dessa åtta bankerna utgör grunden för undersökningen av erfarenheterna av implementeringsarbetet. Svenska Bankföreningen är också representerade i uppsatsen och kan förväntas representera bankmarknadens samlade inställning till Basel II. Finansinspektionen och Riksbanken har varit delaktiga i utvecklingen av Basel II, och kan förväntas ha god insikt i avsikterna med regelverket och de avvägningar som gjorts. Dessutom verkar dessa båda myndigheter för upprätthållandet av den finansiella stabiliteten.

Uppsatsen resulterar i dels ett praktiskt bidrag, dels ett teoretiskt bidrag. Det praktiska bidraget, vilket innefattar att forskningsfrågan besvaras, behandlar konkreta slutsatser avseende föreställningarna att upprätthålla den finansiella stabiliteten genom kapitaltäckningsreglerna i Basel II. Uppsatsens teoretiska bidrag, med bakgrund i litteraturgenomgången, ämnar förklara vad som driver utvecklingen av regleringen och varför regleringen ser ut som den gör idag.

6.2 Praktiskt bidrag – forskningsfrågan besvaras

Kapitalkravens roll som grundbult i bankreglering ifrågasätts inte, och de positiva aspekterna av kapitalkrav förutsätts stärkas i och med riskkänsligheten i det nya

regelverket. Undersökningen visar att följande inslag i regelverket, utöver mer riskkänsliga kapitalkrav, förväntas leda till finansiell stabilitet: en bredare ansats som täcker in fler risktyper; krav på en tillförlitlig kapital- och riskhanteringsprocess; tillsynsmyndigheternas ökade befogenheter; och kraven på informationsgivning. Det finns en stark tro på att Basel II hade förhindrat den svenska bankkrisen på 1990-talet, samtidigt framgår dels att det inte är historiska kriser som skall förhindras, dels att bankkrisen till stor del var en följd av makroeffekter som inte regleras av Basel II.

Konkurrensfrågor påverkar bankernas möjligheter till vinstgenerering, och möjlighet att generera vinster är en viktig aspekt i den finansiella stabiliteten. Regelverket tycks inte påverka konkurrenssituationen så kraftigt som kritikerna befarat. Basel II gynnar förmodligen storbanker kostnadsmässigt, men de mindre bankerna har framfört att priset inte är huvudfaktorn i deras konkurrens med storbankerna. Undersökningen visar även att farhågorna kring konkurrensen mellan reglerade och oreglerade kreditgivare är överdrivna. Snarare kommer det att vara en fördel att vara underkastad Basel II, eftersom detta kommer att medföra en prissättning som bättre stämmer överens med den faktiska risken. Enhetlig tolkning och tillämpning är nödvändigt för jämlik internationell konkurrens. Detta oroar storbankerna, trots de satsningar som görs för att harmonisera implementeringen av Basel II.

Studien ger en tvetydig bild av farhågorna kring regelverkets effekt på konjunktursvängningar. De som ser positivt på regelverkets hantering av konjunkturreffekter menar att Basel II kommer att stävja procyklikalitet via dels kraven på att kreditvärdighet skall mätas över konjunkturcykeln, dels finansinspektionens möjlighet att reglera bankernas kapitalkrav. De som är kritiska är övertygade om att Basel II kommer att förstärka konjunkturläget.

Basel II innebär ett paradigmskifte inom riskhantering, och dessutom en övergång till ett mer komplext regelverk. Otillräcklig beredskap har inneburit att såväl bankerna som tillsynsmyndigheterna är starkt beroende av nyckelpersoner. Ett bortfall av nyckelpersoner skulle kunna leda till svårigheter för bankerna att förstå vad de mäter, och för tillsynsmyndigheterna att utföra ordentlig övervakning.

Finansinspektionen tycks tvinga fram en likformighet i riskhantering som är oroväckande. Likformighet är kopplat till systemrisk, vilket är precis det som Basel II avser att stävja. Denna likformighet tycks bero på att tillsynsmyndigheterna reglerar bankernas verksamhet på detaljnivå.

Undersökningen visar att det finns en stark tilltro till riskberäkningar, men att de bör kompletteras med stresstester och gott omdöme. Samtidigt finns det hög grad av medvetenhet om att historisk information inte alltid är en bra approximation av framtida utveckling; att det inte finns tillräcklig förlustdata för vissa risktyper; och att riskberäkningar bygger på antaganden som påverkar utfallet.

Sammantaget är uppsatsens slutsats att Basel II kommer att leda till ökad finansiell stabilitet. Detta beror inte uteslutande på det nya regelverkets överlägsenhet. Det viktigaste är snarare att Basel II inneburit ökade satsningar på riskhantering, och att bankerna har gått igenom och sett över sina rutiner för riskhantering. Samtliga respondenter har en hög nivå av medvetenhet kring bristerna i statistiska modeller samt övriga brister som omnämns i kommentarerna till CP3 och akademins kritik. Förändringen kan förväntas ha varit mer dramatisk i de mindre bankerna, där riskhanteringsprocessen innan Basel II tycks ha varit blygsam. Eftersom den svenska bankmarknaden domineras av ett fåtal storbanker är förändringsarbetet och förbättringsarbetet inte lika omfattande som i länder där bankmarknaden består av ett stort antal små aktörer.

Det är viktigt att påpeka att en förhoppning om högre finansiell stabilitet inte är samstämmigt med en förhoppning att finansiella kriser skall utebli. Bland annat är Basel II inte avsett att förhindra kriser som beror på makrofaktorer.

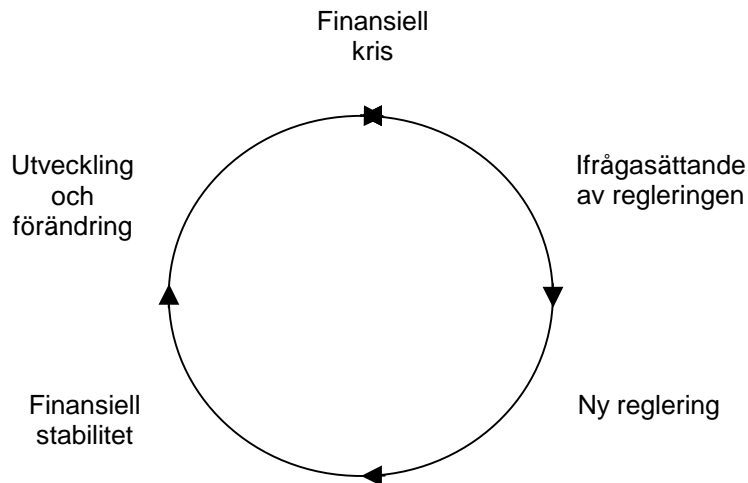
6.3 Teoretiskt bidrag

Resultaten från den empiriska undersökningen visar att respondenterna har förtroende till att regelverket främjar den finansiella stabiliteten. Respondenterna menar att bankernas interna riskberäkningsmodeller är så pass sofistikerade att modellerna på ett tillförlitligt sätt kan mäta risk, vilket möjliggör den högre riskkänsligheten kapitalkraven. Den högre riskkänsligheten framhålls som en viktig komponent i förebyggandet av framtida finansiella kriser.

Respondenterna har en stark tro på att Basel II främjar den finansiella stabiliteten och att det nya regelverket, till skillnad från tidigare regelverk, skall sätta punkt för finansiella kriser. Denna tilltro kan förklaras utifrån teorier om konstruerande av fakta och tron på siffror. Den numeriska forskningstraditionen är, som Chua (1996) påpekar, ofta tongivande vid universitetsstudier. Med anledning av att studenterna är familjära med det numeriska synsättet fortsätter studenterna tillämpa detta synsätt i sina yrkesroller utan att ifrågasätta eller kritisera. De statistiska modellernas skapare och användare kan således anses värja sig från kritik. Frånvaron av kritik bidrar till att tilltron till de statistiska modellerna växer sig ännu starkare. Att överge denna tradition av sökandet efter den rationella och objektiva framhålls av Chua (1996) som alltför skrämmande för nyttjarna. De som förespråkar det numeriska synsättet har fått en auktoritär ställning och därför ifrågasätter samhället inte heller användandet av modellerna. Utebliven kritik från samhället förstärker beräkningsmodellernas ställning ytterligare. Användandet av numerisk forskningstradition och statistiska modeller stärker således professionen som i sin tur skapar tilltron till statistiska modeller. Latour och Woolgar (1986) menar även att vetenskapen skapar fakta som stämmer överens med vår sedan tidigare givna uppfattning, snarare än förkastar den allmänna uppfattningen. Om professionen skulle kritisera sin forskningstradition kan en misstro mot de statistiska riskberäkningsmodellerna uppstå och därmed skulle utfallet av beräkningsmodellerna kunna komma att ifrågasättas.

Även om forskningen kring Basel II är begränsad har inte kritiken mot regelverket uteblivit helt. Enligt Latour och Woolgars (1986) resonemang kommer tilliten till regelverket försvagas om kritiken blir kraftfull och om kritiken får gehör. Minskad tillit leder till försvagad ställning, och försvagad ställning leder ytterst till att regelverket revideras eller ersätts av ett annat regelverk.

Figur 6.1 – Förändrad reglering i förhållande till utvecklingen på den finansiella marknaden

Den historiska utvecklingen på den finansiella marknaden har haft stort inflytande på regleringen på området. Genom att knyta an det historiska perspektivet och ovanstående resonemang kan regleringsutvecklingen som skett förklaras. Ovanstående figur (6.1) kan vara behjälplig för förståelsen. Statistiska riskberäkningsmodeller tillämpas i ett led av reglering i syfte att skydda den finansiella stabiliteten. När en finansiell kris uppkommer ökar kravet på en revidering av befintlig reglering av den finansiella marknaden. De befintliga statistiska riskberäkningsmodellerna justeras och förfinas för att kunna tillämpas i den nya miljön. Sakteliga leder den nya regleringen marknaden in i finansiell stabilitet igen. Perioder av finansiell stabilitet präglas dock av förändring på den marknaden, såsom globalisering, utveckling av nya finansiella instrument och ökad kapitalisering. Utvecklingen och förändringen leder dock till att de nya riskberäkningsmodellernas antaganden inte längre och öppnar för en ny finansiell kris.

6.4 Reflektion över studiens slutsatser

Kapiteltäckningsreglerna i Basel II är ett komplicerat fenomen som är vida omdebatterat. Finansiella kriser är ständigt återkommande och leder till ifrågasättande och utveckling av befintlig reglering på området. Uppsatsens empiriska underlag visar på ett starkt förtroende för Basel II i syfte att bibehålla den finansiella stabiliteten. Samtidigt tyder de teoretiska bidraget på att historien

upprepar sig. En förklaring kan vara att lagstiftaren (i detta fall Baselkommittén) hela tiden ligger steget efter och följer utvecklingen – inte tvärtom! Med anledning av marknadens ständiga utveckling och förändring har gårdagens reglering visat sig otillräcklig. Av samma anledning kan dagens reglering komma att visa sig otillräcklig för att hantera morgondagen. Den finansiella sektorn kan således redan antas vara på väg mot nästa finansiella kris och framtidens kapitaltäckningsregler.

De val som gjorts i uppsatsen har givetvis påverkat slutsatserna och med ett annorlunda tillvägagångssätt hade resultaten med stor sannolikhet blivit annorlunda. En kvantitativ undersökning skulle inte tillgodose den djupa förståelse för fenomenet som vi ämnat skapa. Däremot skulle avgränsningen och urvalet av respondenter kunnat göras utifrån andra utgångspunkter. Som tidigare påpekats hade exempelvis nischbanker kunnat intervjuas, men dessa ansågs inte besitta tillräcklig kunskap i ämnet. I efterhand kan konstateras att de större bankerna som representeras i undersökningen visat på just större insikt i Basel II än de mindre bankerna, vilket får anses stödja urvalet av respondenter.

Av samma anledning som våra metodval påverkat resultaten i uppsatsen har vårt urval av litteratur och tillämpningen av densamma vid tolkningen av empirin inverkat. Vi anser att vårt val att använda den offentliga debatten, genom kommentarerna till *Consultative Paper 3*, möjliggjort en djupare förståelse för regelverket, och givit oss en god grund att utgå ifrån i den empiriska undersökningen. Vi anser inte att detta står i kontrast till Glaser och Strauss grundade teori eftersom debatten inte är att anse som forskning som kunnat påverka vår tolkning av empirin. Snarare har debatten varit behjälplig vid utformandet av intervjufrågor och gett ett djup till slutdiskussionen. Den främsta styrande faktorn i arbetet med uppsatsen har givetvis varit syftet och forskningsfrågan, vilka vi anser att vi uppfyllt och besvarat. Under arbetets gång har dock ett flertal funderingar och frågor väckts vilka beaktas nedan.

6.5 Förslag till framtida studier

Vi har genom denna uppsats insett att Basel II i sig är ett mycket komplext och komplicerat regelverk och vår uppsats ger endast begränsad information som dess verkan och konsekvenser. Ju mer vi har fördjupat oss i ämnet desto fler frågor har dykt upp, även om dessa varit perifera frågor avseende det syfte vi har haft med vår uppsats. Det finns till synes många infallsvinklar och nuvarande forskning täcker långt ifrån ämnets alla aspekter. Det bör således finnas stora förutsättningar för att åstadkomma ett fint bidrag till litteraturen genom framtida studier av ämnet.

Hittills har stor del av forskningen, men även debatten, kring Basel II kretsat kring den första pelaren, men även den andra pelaren har på senare tid fått alltmer fokus. Däremot har den tredje pelaren kommit i skymundan. Det vore därför välkommet med mer forskning kring genomlysning och informationsgivning,

enligt den tredje pelaren. Intressant att undersöka vore huruvida bankernas intressenter kan ta till sig den information som bankerna förmedlar.

De personer som intervjuats i denna och tidigare uppsatser har ofta haft riskhantering som profession. Det finns däremot ingen tidigare uppsats som fokuserat på i vilken utsträckning bankernas ledningar och lokalkontoren är införstådda i Basel II. Bankernas ledningar fattar beslut kring bankernas verksamhet. Det är därför av stor vikt att de har adekvat grund för att fatta besluten. De som arbetar på lokalkontoren kommer att bevilja de individuella lånen. Därför är det viktigt att de är införstådda i regelverket. En av våra respondenter hade frågat vilken inställning bankens lokala banktjänsteman hade till Basel II. Svaret blev att den lokala banktjänstemannen inte ens visste vad Basel II var, trots att denne arbetar inom den sektor som kanske berörs mest direkt av fenomenet. Det kommer att krävas stora utbildningsresurser för att öka medvetandet kring Basel II, även om det är diskutabelt i vilken utsträckning de lokala banktjänstemännen behöver vara införstådda på Basel II.

Ett tredje ämne att utreda är nischbankernas inställning till Basel II. Förvisso krävs det inte att dessa övergår till den första pelarens avancerade riskberäkningsmodeller, men däremot måste även nischbankerna leva upp till kraven i den andra och tredje pelaren. Kommer nischbankerna överhuvudtaget att klara av att leva upp till de krav som Basel II ställer? Kan Basel II innebära en konkurrensfördel för storbankerna som medför att nischbankerna inte kan fortsätta sin verksamhet?

Källförteckning

Publicerade källor

Basel Committee on Banking Supervision (2005 a) *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, Bank for International Settlements, Basel

Basel Committee on Banking Supervision (2005 b) *Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risk*, Bank for International Settlements, Basel

Bessis, Joel (1998) *Risk management in Banking*, John Wiley & Sons, Chichester

Blum, Jürg (1999) *Do capital adequacy requirements reduce risks in banking?* Journal of banking and finance, vol 23, nr 5, s. 755-771

Bryman, Allan & Bell, Emma (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, översättning: Björn Nilsson, Liber Ekonomi, Malmö

Chi-chun, Liu, Ryan, Stephen G & Tan, Hung (2004) *How Banks' Value-at-Risk Disclosures Predict their Total and Priced Risk: Effects of Bank Technical Sophistication and Learning over Time*, Review of Accounting Studies, vol 9, nr 2-3, s. 265-294

Chiodo, J. Abigail & Owyang, Michael T (2002) *A Case Study of a Currency Crisis: The Russian Default of 1998*, Review – Federal Reserve Bank of St. Louis, vol 84, nr 6, s. 7-17

Chua, Wai Fong (1996) *Teaching and learning only the language of numbers – monolingualism in a multilingual world*, Critical Perspectives on Accounting, vol 7, nr 1, s. 129-156

Dahmström, Karin (2000) *Från datainsamling till rapport*, Studentlitteratur, Lund

Daniélsson, Jón (2002 a) *The emperor has no clothes: Limits to risk modelling*, Journal of Banking and Finance, vol 23, nr 7, s. 1273-1296

Eklöv (1998), *Kvalitet i revision "Immanens eller transcendens? En studie utifrån två synsätt"*, Licentiatuppsats i företagsekonomi, Handelshögskolan i Umeå

Eriksson, Lars Torsten & Wiederheim-Paul, Finn (2001) *Att utreda, forska och rapportera*, Liber ekonomi, Malmö

- Flesher, Dale L. & Flesher, Tonya K. (1986) *Ivar Kreuger's Contribution to U.S. Financial Reporting*, *The Accounting Review*, vol 61, nr 3, s. 421-434
- Forsell, Jan & Lönnqvist, Per (2004) *Basel II medför stora krav – och möjligheter för bankerna*, *Balans*, nr 5
- Gustavsson, Bengt [red.] (2004) *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*, Studentlitteratur, Lund
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa studier*, Studentlitteratur, Lund
- Jacobsen, Dag Ingvar (2002) *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, Studentlitteratur, Lund
- Jorion, Phillippe (1996) *Risk²: Measuring the Risk in Value at Risk*, *Financial Analysts Journal*, vol 52, nr 6, s. 47-56
- Jorion, Phillippe (2002) *How Informative are Value-at-Risk Disclosures?*, *The Accounting Review*, vol 77, nr 4, s. 911-931
- Koch, Timothy W (1988) *Bank Management*, The Dryden Press, New York
- Latour, Bruno & Woolgar, Steve (1986) *Laboratory life: the construction of scientific facts*, Princeton University Press, Princeton
- Lundahl, Ulf & Skärvad, Per-Hugo (1999) *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*, Studentlitteratur, Lund
- Marshall, David (1998) *Understanding the Asian crisis: Systematic risk as coordination failure*, *Economic Perspectives*, vol 22, nr 3, s. 13-29
- McGoun, Elton G (1995) *The history of risk "measurement"*, *Critical Perspectives on Accounting*, vol 6, nr 6, s. 511-532
- McNeil, Alexander J & Rüdiger, Frey (2000) *Estimation of tail-related risk measures for heteroscedastic financial time series: an extreme value approach*, *Journal of Empirical Finance*, vol 7, nr 3-4, s. 271-300
- Studieförbundet Näringsliv och samhälle (2000) *Modern finansiell ekonomi*, Finanstidningen: Stockholm
- Pike, Richard & Dobbins, Richard (1986) *Investment decisions and financial strategy*, Philip Allen, Oxford

Porter, Theodore M (1995) *Trust in numbers: the pursuit of objectivity in science and public life*, Princeton University Press, Princeton

Sawabe, Norio (2002) *The role of accounting in bank regulation on the eve of Japans's financial crisis: A failure of the new capital adequacy regulation*, Critical Perspectives on Accounting, vol 13, nr 3, s. 397-430

Sharpe, William F (1964) *Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk*, The Journal of Finance, vol 19, nr 3, s. 425-442

SOU 1998:160 Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag

Townley, Barbara, Cooper, David J & Oakes, Leslie (2003) *Performance Measures and th Rationalization of Organizations*, Organisation Studies, vol 24, nr 7, s. 1045-1071

Wahlström, Gunnar (2005) *Worrying bur accepting new measurements: the case of Swedish bankers and operational risk*, Articles in Press i Critical Perspectives on Accounting

Whalen, Christopher (2005) *No Margin of Safety*, Barron's, vol 85, nr 10, s. 43

Elektroniska källor

24 länsförsäkringsbolag i samverkan [www]

Hämtat från: http://www3.lansforsakringar.se/Info/Om_Oss/default.htm [2005-12-07]

Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks [www]

Hämtat från <http://www.bis.org/publ/bcbs119.htm> [2005-12-19]

Asian Financial Crisis [www]

Hämtat från: http://en.wikipedia.org/wiki/Asian_crisis [2005-12-14]

Daniélsson, Jón (2002 b) *Endogenous Risk*, [www]

Hämtat från <http://www.riskresearch.org/> [2005-12-02]

Danielsson, Jon & Zigrand, Jean-Pierre (2003) *What happens when you regulate risk? Evidence from a simple equilibrium model* [www]

Hämtat från: www.riskresearch.org [2005-12-01]

FAR Info nr. 7 (2004) *Kapitaltäckningsregler för banker klara* [www],

Hämtat från:

<http://www.farkomplett.se/document.jsp?fromHitlist=true&documentId=66>

6&database=FAR%20INFO¤tDocument=1&hits=3&page=0&selecte
dDbNumbers=-1-&selectedResultList=FAR+INFO [2005-11-15]

Financial Markets Group and Economic & Social Research Council (2001) *An
Academic Response to Basel II* [www]
Hämtat från: <http://www.bis.org/bcbs/ca/fmg.pdf> [2005-12-15]

Forskning

Hämtat från <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8872>
[2005-11-21]

Företagens interna kapitalutvärdering (2005:8) [www]

Hämtat från:
http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2005/Rapport2005_8.pdf [2005-10-25]

Griffith-Jones, Stephany & Spratt, Stephen (2003) *Submission to the Basel
Committee on Banking Supervision: CP3 and the Development World*
[www]
Hämtat från: <http://www.bis.org/bcbs/cp3/grjoansp.pdf> [2005-12-12]

Handelsbanken i korthet [www]

Hämtat från: <http://www.handelsbanken.se/ir> [2005-12-07]

History of the Basel Committee and its Membership [www]

Hämtat från: <http://www.bis.org/bcbs/history.htm> [2005-11-09]

Kort om SBAB [www]

Hämtat från: <http://www.sbab.se/sbab/jsp/polopoly.jsp?d=149&seldep=149>
[2005-12-07]

Om Bankföreningen [www]

Hämtat från: <http://www.bankforeningen.se/OmBankforeningen.aspx>
[2005-12-07]

Om Finansinspektionen [www]

Hämtat från: http://www.fi.se/Templates/StartSectionPage____168.aspx
[2005-12-07]

Om Landshypotek [www]

Hämtat från: <http://www.landshypotek.se/landshypotek/index.jsp>
[2005-12-07]

Om Nordea [www]

Hämtat från: <http://www.nordea.com/sitemod/default/index.aspx?pid=52062>
[2005-12-07]

Om SEK [www]

Hämtat från: http://www.sek.se/templates/SEK_Normal.asp?id=2060
[2005-12-07]

Overview of the Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks
[www]

Hämtat från: <http://www.bis.org/publ/bcbs23.pdf>
[2005-12-19]

Riksbankens uppgifter [www]

Hämtat från <http://www.riksbanken.se/templates/SectionStart.aspx?id=8716>
[2005-12-07]

Riskmätning och kapitalkrav (2001:1) [www]

Hämtat från:
http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2001/rapport2001_1.pdf [2005-10-25]

Riskmätning och kapitalkrav II (2002:8) [www]

Hämtat från:
http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2002/rapport2002_8.pdf [2005-10-25]

Science Cited Index [www]

Hämtat från: <http://portal.isiknowledge.com/portal.cgi> [2005-12-18]

SEB i korthet [www]

Hämtat från: <http://swp2.vv.sebank.se/cgi-bin/pts3/pow/wcp/sebgroup.asp?website=TAB1&lang=se> [2005-12-07]

The Basel Committee on Banking Supervision [www]

Hämtat från: <http://www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm> [2005-11-08]

The New Basel Capital Accord: Comments received on the Third Consultative Paper [www] Hämtat från: <http://www.bis.org/bcbs/cp3comments.htm>
[2005-12-06]

Muntliga källor

Brodin Johan, arbetar med Basel II hos Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag. Telefonintervju den 23 december 2005.

Cristvall Johan, kreditriskanalytiker inom oberoende riskkontroll hos Länsförsäkringar. Telefonintervju den 9 december 2005.'

Elsnitz Charlotte, ansvarig för Finansinspektionens kapitalenhet. Telefonintervju den 23 december 2005.

Grönlund Lars, Executive Director Credit and Risk Management hos Svensk Exportkredit. Telefonintervju den 8 december 2005.

Langeland Joar, koncernansvarig för implementeringen av Basel II hos SEB. Telefonintervju den 9 december 2005.

Lind Göran, rådgivare till Riksbankens direktion. Telefonintervju den 23 december 2005.

Löwenthal Bengt G, Senior Advisor hos Svenska Bankföreningen. Telefonintervju den 16 december 2005.

Mörk Lena, riskansvarig hos Landshypotek. Telefonintervju den 13 december 2005.

Palm Niklas, kapitaltäckningsexpert hos Nordea. Telefonintervju den 15 december 2005.

Bilaga 1: Intervjufrågor till bankerna

Vår uppsats har till syfte att kartlägga de nya kapitaltäckningsreglerna i Basel II för att därigenom utreda konsekvenserna av användandet av dessa för den finansiella stabiliteten. Den forskningsfråga vi ämnar besvara är:

Innebär Basel II en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden?

Generell uppfattning om Basel II

1. Basel II är en vidareutveckling av reglerna i Basel I med syfte är att främja den finansiella stabiliteten och motverka att finansiella kriser uppstår. Anser du att Basel II lever upp till detta syfte? På vilket sätt?
2. Tror du att Basel II är ett bra eller dåligt sätt för att motverka finansiella kriser? Tycker du att högre riskkänslighet är ett bra sätt att motverka finansiella kriser? Varför?
3. Tror du att Basel II kan förhindra att kriser likt de på 1990-talet uppstår igen? Har du i allmänhet tillit till reglerna?
4. Tror du att Basel II kommer medföra att kapitalbasen kommer att anpassas i tid för att förhindra finansiella kriser? Finns det annat än kapitaltäckningsregler som varnar för finansiella kriser?
5. Första pelaren behandlar minimikrav på kapitalbasen för bankerna. I hur stor utsträckning är dessa krav viktiga för den finansiella stabiliteten?
6. Andra pelaren behandlar tillsynen av efterlevnaden av kapitaltäckningsreglerna. Anser du att tillsynen är viktig för den finansiella stabiliteten? Varför?
7. Tredje pelaren behandlar genomlysningen och informationsgivningen av bankernas kapital, risker, interna rutiner och metoder. Tror du att detta är viktigt att beakta för den finansiella stabiliteten? Varför?
8. Vilken konsekvens tror ni att genomlysningen och informationsgivningen avseende ert risktagande kommer att ha för priset på utlåning?

Riskmätning

9. Anser du att man kan mäta risk på ett tillförlitligt sätt? Är era modeller för beräkning av risk tillförlitliga? Är den data som används i modellerna tillförlitlig? Är tidsaspekten och den historiska informationen som används lämplig?
10. Om Basel II är ett effektivt regelverk kommer den faktiska riskbilden återspeglas i kapitalkraven. Om Basel II däremot inte är effektivt finns det möjlighet för bankerna att i högre grad investera i tillgångar med lägre kapitalkrav utan att detta innebär lägre faktisk risk. Är det troligt att det finns en skevhet i kapitalkraven?
11. Hur väl återspeglar kapitalkraven i regelverket den faktiska risken i de enskilda tillgångarna?
12. Finns det en fara för manipulation av parametervärden?

13. Tillgång till historisk data har framförts som ett potentiellt problem vid mätning av operationell risk. Hur ser du på tillgången till historisk information?

Nationella skillnader– fundamentala, val och tolkning

14. I kommentarer avseende Basel II har bland annat utvecklingsländer framfört synpunkter att regelverket inte är anpassat till förhållandena i dessa länder. Anser du att Basel II är väl anpassat till svenska förhållanden?
15. Det finns valmöjligheter i Basel II. Finns det risk att mer liberala regler motverkar den finansiella stabiliteten?
16. Tror ni att den ökade öppenheten leder till ökad finansiell stabilitet?

Konkurrens

17. Kapitaltäckningskrav gäller inte alla långgivare. Hur kommer Basel II att påverka bankernas möjlighet att konkurrera med annan kreditalternativ?
18. Tillsynsmyndigheter i olika länder har rätt att ställa olika höga krav på bankerna. Tror du att detta kommer att påverka konkurrensen?

Komplexitet

19. Tycker du att Basel II är ett alltför komplext regelverk?
20. Komplexitet kan innebära att enbart ett fåtal personer kommer att vara väl införstådda i reglerna. Kan du se några problem med ett ökat beroende av nyckelpersoner?
21. Anser du att bankernas intressenter har möjlighet att förstå den information som bankerna förmedlar?

Flexibilitet

22. Vilka verktyg använder ni för att hantera risk?
23. Har den omfattande satsningen på Basel II inneburit någon förändring för övrig verksamhet avseende riskhantering?
24. Basel II är regelbaserat och därför inte speciellt flexibelt. Hur kommer det att påverka utvecklingen inom riskhantering?

Makroeffekter

25. Det har framförts att mer riskkänsliga kapitalkrav förstärker konjunkturläget. Anser du att Basel II tar tillräcklig hänsyn till sådana negativa aspekter?
26. Anser du att kraven i den andra pelaren, såsom att FI:s har rätt att höja respektive sänka kapitalkraven i hög- respektive lågkonjunktur, kommer till rätta med konjunkturproblemet?

Oberoende

27. Hur ser du på Finansinspektionens roll som tillsynsmyndighet? Tror du att det kan uppstå ett problem avseende oberoendet mellan tillsynsmyndigheten och bankerna?

Bilaga 2: Intervjufrågor till Finansinspektionen

Vår uppsats har till syfte att kartlägga de nya kapitaltäckningsreglerna i Basel II för att därigenom utreda konsekvenserna av användandet av dessa för den finansiella stabiliteten. Den forskningsfråga vi ämnar besvara är:

Innebär Basel II en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden?

Generell uppfattning om Basel II

1. Basel II är en vidareutveckling av reglerna i Basel I med syfte är att främja den finansiella stabiliteten och motverka att finansiella kriser uppstår. Anser du att Basel II lever upp till detta syfte? På vilket sätt?
2. Tror du att Basel II är ett bra eller dåligt sätt för att motverka finansiella kriser? Tycker du att högre riskkänslighet är ett bra sätt att motverka finansiella kriser? Varför?
3. Tror du att Basel II kan förhindra att kriser likt de på 1990-talet uppstår igen? Har du i allmänhet tillit till reglerna?
4. Tror du att Basel II kommer medföra att kapitalbasen kommer att anpassas i tid för att förhindra finansiella kriser? Finns det annat än kapitaltäckningsregler som varnar för finansiella kriser?
5. Första pelaren behandlar minimikrav på kapitalbasen för bankerna. I hur stor utsträckning är dessa krav viktiga för den finansiella stabiliteten?
6. Andra pelaren behandlar tillsynen av efterlevnaden av kapitaltäckningsreglerna. Anser du att tillsynen är viktig för den finansiella stabiliteten? Varför?
7. Tredje pelaren behandlar genomlysningen och informationsgivningen av bankernas kapital, risker, interna rutiner och metoder. Tror du att detta är viktigt att beakta för den finansiella stabiliteten? Varför?

Riskmätning

8. Anser du att man kan mäta risk på ett tillförlitligt sätt? Är den data som används i modellerna tillförlitlig? Är tidsaspekten och den historiska informationen som används lämplig?
9. Om Basel II är ett effektivt regelverk kommer den faktiska riskbilden återspeglas i kapitalkraven. Om Basel II däremot inte är effektivt finns det möjlighet för bankerna att i högre grad investera i tillgångar med lägre kapitalkrav utan att detta innebär lägre faktisk risk. Är det troligt att det finns en skevhet i kapitalkraven?
10. Hur väl återspeglar kapitalkraven i regelverket den faktiska risken i de enskilda tillgångarna?
11. Finns det en fara för manipulation av parametervärden?
12. Tillgång till historisk data har framförts som ett potentiellt problem vid mätning av operationell risk. Hur ser du på tillgången till historisk information?

Nationella skillnader– fundamentala, val och tolkning

13. I kommentarer avseende Basel II har bland annat utvecklingsländer framfört synpunkter att regelverket inte är anpassat till förhållandena i dessa länder. Anser du att Basel II är väl anpassat till svenska förhållanden?
14. Det finns valmöjligheter i Basel II. Finns det risk att mer liberala regler motverkar den finansiella stabiliteten?
15. Tror ni att den ökade öppenheten leder till ökad finansiell stabilitet?

Konkurrens

16. Kapitaltäckningskrav gäller inte alla långgivare. Hur kommer Basel II att påverka bankernas möjlighet att konkurrera med annan kreditalternativ?
17. Tillsynsmyndigheter i olika länder har rätt att ställa olika höga krav på bankerna. Tror du att detta kommer att påverka konkurrensen?

Komplexitet

18. Tycker du att Basel II är ett alltför komplext regelverk?
19. Komplexitet kan innebära att enbart ett fåtal personer kommer att vara väl införstådda i reglerna. Kan du se några problem med ett ökat beroende av nyckelpersoner?
20. Anser du att bankernas intressenter har möjlighet att förstå den information som bankerna förmedlar?

Flexibilitet

21. Har den omfattande satsningen på Basel II inneburit någon förändring för övrig verksamhet avseende riskhantering?
22. Basel II är regelbaserat och därför inte speciellt flexibelt. Hur kommer det att påverka utvecklingen inom riskhantering?

Makroeffekter

23. Det har framförts att mer riskkänsliga kapitalkrav förstärker konjunkturläget. Anser du att Basel II tar tillräcklig hänsyn till sådana negativa aspekter?
24. Anser du att kraven i den andra pelaren, såsom att FI:s har rätt att höja respektive sänka kapitalkraven i hög- respektive lågkonjunktur, kommer till rätta med konjunkturproblemet?

Oberoende

25. Tror du att det kan uppstå ett problem avseende oberoendet mellan tillsynsmyndigheten och bankerna?

Bilaga 3: Intervjufrågor till Riksbanken

Vår uppsats har till syfte att kartlägga de nya kapitaltäckningsreglerna i Basel II för att därigenom utreda konsekvenserna av användandet av dessa för den finansiella stabiliteten. Den forskningsfråga vi ämnar besvara är:

Innebär Basel II en lämplig reglering för stabiliteten på den finansiella marknaden?

Generell uppfattning om Basel II

1. Basel II är en vidareutveckling av reglerna i Basel I med syfte är att främja den finansiella stabiliteten och motverka att finansiella kriser uppstår. Anser du att Basel II lever upp till detta syfte? På vilket sätt?
2. Tror du att Basel II är ett bra eller dåligt sätt för att motverka finansiella kriser? Tycker du att högre riskkänslighet är ett bra sätt att motverka finansiella kriser? Varför?
3. Tror du att Basel II kan förhindra att kriser likt de på 1990-talet uppstår igen? Har du i allmänhet tillit till reglerna?
4. Kapitaltäckningsreglerna är ämnade att motverka finansiella kriser. Vilka indikationer tittar Riksbanken på i arbetet att identifiera risker och hot mot den finansiella stabiliteten?
5. Första pelaren behandlar minimikrav på kapitalbasen för bankerna. I hur stor utsträckning är dessa krav viktiga för den finansiella stabiliteten?
6. Andra pelaren behandlar den samlade kapitaltäckningen och tillsynen av efterlevnaden av kapitaltäckningsreglerna. Anser du att tillsynen är viktig för den finansiella stabiliteten? Varför?
7. Tredje pelaren behandlar genomlysningen och informationsgivningen av bankernas kapital, risker, interna rutiner och metoder. Tror du att detta är viktigt att beakta för den finansiella stabiliteten? Varför?
8. Vilken konsekvens tror ni att genomlysningen och informationsgivningen avseende ert risktagande kommer att ha för priset på bankernas inlåning?

Riskmätning

9. Anser du att man kan mäta risk på ett tillförlitligt sätt? Anser du att bankernas modeller för riskberäkning är tillförlitliga och återspeglar den faktiska risken? Är den data som används i modellerna tillförlitlig, är tidsaspekten och den historiska informationen som används lämplig?
10. Om Basel II är ett effektivt regelverk kommer den faktiska riskbilden återspeglas i kapitalkraven. Om Basel II däremot inte är effektivt finns det möjlighet för bankerna att i högre grad investera i tillgångar med lägre kapitalkrav utan att detta innebär lägre faktisk risk. Är det troligt att det finns en skevhet i kapitalkraven?
11. Finns det en fara för manipulation av parametervärden?
12. Tillgång till historisk data har framförts som ett potentiellt problem vid mätning av operationell risk. Hur ser du på tillgången till historisk information?

Nationella skillnader– fundamentala, val och tolkning

13. I kommentarer avseende Basel II har bland annat utvecklingsländer framfört synpunkter att regelverket inte är anpassat till förhållandena i dessa länder, men även Danmark har påpekat att reglerna är inkompatibla med danska förhållanden. Anser du att Basel II är väl anpassat till svenska förhållanden? Har Riksbanken kunnat påverka detta genom medlemskapet i Baselkommittén?
14. Det finns valmöjligheter i Basel II. Finns det risk att mer liberala regler motverkar den finansiella stabiliteten?

Komplexitet

15. Tycker du att Basel II är ett alltför komplext regelverk? Vad finns det för fördelar respektive nackdelar?
16. Komplexitet kan innebära att enbart ett fåtal personer kommer att vara väl införstådda i reglerna. Kan du se några problem med ett ökat beroende av nyckelpersoner?
17. Anser du att bankernas intressenter har möjlighet att förstå den information som bankerna förmedlar?

Makroeffekter

18. Det har framförts att mer riskkänsliga kapitalkrav förstärker konjunkturläget. Anser du att Basel II tar tillräcklig hänsyn till sådana negativa aspekter?
19. Anser du att kraven i den andra pelaren, såsom att FI:s har rätt att höja respektive sänka kapitalkraven i hög- respektive lågkonjunktur, kommer till rätta med konjunkturproblemet?
20. Tillsynsmyndigheter i olika länder har rätt att ställa olika höga krav på bankerna. Tror du att detta kommer att påverka konkurrensen?
21. Hur ser du på Finansinspektionens roll som tillsynsmyndighet? Tror du att det kan uppstå ett problem avseende oberoendet mellan tillsynsmyndigheten och bankerna?